

SOCIALIZÁCIA MLADÝCH DOSPELÝCH PO ODCHODE Z DETSKÝCH DOMOVOV

Bc. Gabriela Jurovichová

Diplomová práca
2015



Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2014/2015

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Gabriela Jurovichová**
Osobní číslo: **H13977**
Studijní program: **N7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Socializácia mladých dospelých po odchode z detských domovov**

Zásady pro vypracování:

Spracovanie rešerše a štúdium odbornej literatúry.

Vymedzenie pojmov a teoretických východísk vzťahujúcich sa ku kompetenciám sociálneho pedagóga.

Príprava metodiky výskumnej časti.

Realizácia kvalitatívneho výskumu formou prípadovej štúdie.

Spracovanie a vyhodnotenie získaných dát a ich interpretácia.

Prezentácia výsledkov výskumu, ich súhrn, odporúčenie pre prax.

Rozsah diplomové práce: 87

Rozsah příloh: 1

Forma zpracování diplomové práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

BAKOŠOVÁ, Z. Sociální pedagogika jako životná pomoc. Bratislava: Public proiotion, 2008. ISBN 978- 80-87182-15-4.

GOTTWALDOVÁ, a kol. Dlouhodobá příprava dětí s nařízenou ústavní výchovou na vstup do samostatného života. Metodická příručka. Centrum J.J. Pestalozziho, o.p.s. 2006.

HELUS, Z. Dítě v osobnostním pojetí. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-888-0.

CHRÁSKA, M. Úvod do výzkumu v pedagogice. Olomouc: Univerzita Palackého, 2006. ISBN 80-244-1367-1.

KOZOŇ, A., HEJDIŠ, M. a kol. Sociální a ekonomická integrácia a dezintegrácia v bezpečnosti jedinca a spoločnosti. Trenčín: SpoSolntE, 2011. ISBN 978-80-89533-02-2.

PRICHOŽAN, A. M., TOLSTYCH, N.N. Psychologija sirotstva. 3-e izd. SPb.: Piter, 2007.

ŠIPICINA, L. M. Psychologija detej sirot. SPb.: Izdateľstvo Sankt Peterburgskogo universiteta, 2005.

ŠKOVIERA, A. Dilemata náhradní výchovy. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-318-5.

ŽILINČÍKOVÁ, D. Dlhá cesta domov. Advent Orion s.r.o., 2003.

Vedoucí diplomové práce:

doc. PhDr. Zlatica Bakošová, CSc.

Ústav pedagogických věd

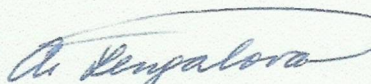
Datum zadání diplomové práce:

7. ledna 2015

Termín odevzdání diplomové práce:

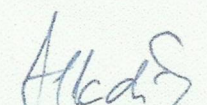
17. dubna 2015

Ve Zlíně dne 7. ledna 2015


doc. Ing. Aněžka Lengálová, Ph.D.

děkanka




Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné;
- na diplomové práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně

15.4.2015


.....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevdělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlášení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Práca je zameraná na problematiku špecifických prvkov života detí v detskom domove. Skúma cieľové skupiny mládeže, popisuje program pomoci, výchovy, vzdelávania, činnosti vychovávateľov, najčastejšie výchovné problémy v detskom domove.

Práca definuje tiež prípravu mladých dospelých na odchod z detského domova, prípravu na samostatný život. Opisuje tiež úlohy vychovávateľov v detskom domove, život a možnosti mladého dospelého po odchode z detského domova. Cieľom prieskumu je zistiť a porovnať názor odborných zamestnancov detského domova na pripravenosť mladých dospelých na odchod, vplyv biologickej rodiny.

Hlavnými metódami prieskumu sú dotazník, Chi-kvadrat dobrej zhody. Na základe výsledkov sú stanovené odporúčania pre prax.

Kľúčové slová: Detský domov. Mladý dospelý. Sociálna práca. Sociálna pomoc. Príprava na život. Odchod mladých dospelých z detského domova.

ABSTRACT

The dissertation describes preparation the young adults to leave from children's home. The thesis describes specific elements of the lifes of children and studies specifise group of young adults in the children's homes. The main target of the research is discover and compare the opinions of professional staff and activities focused on preparing the young adults to leave from the children's homes. In the impact of the traditional family on their prepared for leave from children's home. The main methods of the research are questionnaire and Chi-square good correlation. Based on the results are recommendation for practice.

Keywords:

children home, young adults, social work, social assistance, preparation for the life, leave the young,adults from children's homes.

Podakovanie patrí hlavne doc. PhDr. Zlatici Bakošovej, CSc. Ďakujem jej za možnosť pracovať pod jej vedením, za ochotnú pomoc pri spracovaní obsahu, za usmerňovanie, užitočné rady a poznámky pri vypracovávaní diplomovej práce.

Ďakujem jej za čas, ktorý mi aj pri svojej pracovnej vytáženosti venovala.

Ďakujem.

Prehlasujem, že odovzdaná verzia diplomovej práce a elektronická verzia nahraná do IS/STAG sú totožné.

OBSAH

ÚVOD	9
I TEORETICKÁ ČASŤ	11
1 TEORETICKÉ VÝCHODISKÁ DIPLOMOVEJ PRÁCE	12
1.1 KEÚČOVÉ POJMY POUŽITÉ V DIPLOMOVEJ PRÁCI.....	12
1.2 PREHĽAD PROBLEMATIKY V LITERATÚRE	15
2 ŠPECIFIKÁ ŽIVOTA DETÍ V DETSKÝCH DOMOVOCH.....	16
2.1 CIEĽOVÉ SKUPINY DETÍ A MLÁDEŽE V DETSKOM DOMOVE	16
2.2 PROGRAM POMOCI, OPATERY, VÝCHOVY, VZDELÁVANIA A ČINNOSTI VYCHOVÁVATEĽOV	20
2.3 NAJČASTEJŠIE VÝCHOVNÉ PROBLÉMY DETÍ A MLÁDEŽE POČAS POBYTU V DETSKOM DOMOVE.....	24
3 PRÍPRAVA MLÁDEŽE NA ODCHOD Z DETSKÉHO DOMOVA	28
3.1 PRÍPRAVA MLÁDEŽE V DETSKOM DOMOVE NA SAMOSTATNÝ ŽIVOT.....	28
3.2 SOCIÁLNO-VÝCHOVNÁ PRÁCA S MLADÝMI DOSPELÝMI ODCHÁDZAJÚCIMI Z DETSKÉHO DOMOVA	32
3.3 ÚLOHA VYCHOVÁVATEĽOV V DETSKOM DOMOVE PRI ODCHODE MLADÉHO DOSPELÉHO	35
3.4 ŽIVOT A MOŽNOSTI MLADÉHO DOSPELÉHO PO ODCHODE Z DETSKÉHO DOMOVA	36
II PRAKTICKÁ ČASŤ	40
4 PRIESKUM.....	41
4.1 CIELE PRIESKUMU A PRIESKUMNÉ OTÁZKY.....	41
4.2 METÓDY REALIZÁCIE A VYHODNOTENIA PRIESKUMU.....	42
4.3 CHARAKTERISTIKA PRIESKUMNEJ VZORKY	44
5 VÝSLEDKY PRIESKUMU A DISKUSIA	48
5.1 KAZUISTIKY	62
5.2 ANALÝZA KAZUISTÍK	70
5.3 DISKUSIA	73
5.4 ODPORÚČANIA PRE PRAX.....	76
ZÁVER	79
ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY.....	82
ZOZNAM GRAFOV.....	88
ZOZNAM TABULIEK	90
ZOZNAM PRÍLOH	91

ÚVOD

Starostlivosť o deti a mládež v detských domovoch je náročná, a to psychicky aj fyzicky, často taktiež emocionálne. Aj napriek tomu, že deti a mládež sú vychovávané profesionálmi, je táto výchova odlišná od výchovy rodinnej a je určitým spôsobom špecifická. V detskom domove sa môžu častejšie objaviť určité problémy s výchovou a to preto, že detí je veľa a každé z nich prichádza s inou minulosťou a s inými skúsenosťami z biologickej rodiny. Pre samotných vychovávateľov a sociálnych pracovníkov je náročné práve obdobie, kedy sa mladí dospelí, ktorí už dospievajú alebo už dospeli, pripravujú na odchod z detského domova a na samostatný život.

Odchod dieťaťa, teda už mladého dospelého z detského domova je významnou udalosťou, na ktorú je potrebné mladého dospelého pripraviť, aby sa následne v reálnom živote vedel o seba postarať. Práca s odchádzajúcim mladým dospelým je zameraná predovšetkým na praktické zručnosti, ktoré dieťa v detskom domove nenadobúda tak, ako dieťa v bežnej rodine. V detskom domove sa všetky záležitosti, ktoré štandardne riešia rodičia pred deťmi, realizujú mimo detí a mládeže, ide totiž často o pracovné a interné záležitosti detského domova. Takouto ochranou, ktorá v bežnej rodine nie je prítomná, sa však dieťa v detskom domove dostáva do postoja ku svetu, ktorý je jednoduchý a často neprináša žiadne komplikácie. Preto je následne prechod mladých dospelých do života náročnejší a komplikovanejší. Stále sa totiž domnievajú, že to vždy za nich niekto vybaví.

Príprava na odchode mladého dospelého z detského domova je realizovaná tak, aby mladý dospelý vedel, ako sa varí, že je potrebné nakúpiť a hospodáriť s peniazmi. Dôležité je taktiež to, aby mladí dospelí vedeli ako funguje vybavovanie určitých dôležitých dokumentov na úradoch, prípadne aby im bolo jasné, kde tieto dokumenty vybaviť a kde získať informácie, ktoré môžu byť potrebné. Mladý dospelý sa teda pred odchodom z detského domova učí ako fungovať v spoločnosti.

Tému prípravy mladých dospelých na odchod z detského domova sme sa rozhodli pracovať preto, lebo túto problematiku považujeme za veľmi dôležitú a závažnú nielen pre mladých dospelých, ktorí odchádzajú z detského domova, ale taktiež pre celú spoločnosť. Dieťa alebo mladý dospelý, ktorý nie je dostatočne pripravený na samostatný život, ktorý nemá zázemie a stabilitu, či osobu, o ktorú by sa morálne a psychicky oprel, nemá veľkú šancu adaptovať sa v spoločnosti. Problémom býva predovšetkým bývanie a zamestnanie.

Mladý dospelý, ktorý prichádza z detského domova, nemá pracovné skúsenosti a často nie je schopný ani sám si čokoľvek vybaviť. Preto sa v mnohých prípadoch ocitá na okraji spoločnosti a neskôr sa z neho stáva bezdomovec, pridružujú sa aj ďalšie patologické javy a spoločnosť trpí taktiež, pretože musí znášať o jeden ďalší negatívny faktor viac. Problematika detského domova a prípravy mladých dospelých je mi osobitne blízka, pretože v tejto oblasti aj sama pracujem, teda z praxe viem zhodnotiť celú situáciu aj z môjho pohľadu.

Ako cieľ diplomovej práce sme si stanovili charakterizovať prípravu na odchod mladých dospelých z detského domova v teoretickej rovine a následne prakticky overiť názory odborných zamestnancov detských domovov na prípravu mladých dospelých na ich odchod. Za účelom dosiahnutia tohto cieľa sme v teoretickej časti práce vymedzili život detí a mládeže v detských domovoch, popísali sme cieľové skupiny detí a mládeže v detskom domove, vymedzili sme program pomoci, opatery a výchovy, ako aj vzdelávania a činnosti vychovávateľov. Popísali sme aj najčastejšie sa objavujúce výchovné problémy a následne sme definovali prípravu mládeže na odchod z detského domova. V tejto časti sme sa zamerali predovšetkým na prípravu na samostatný život, sociálne – výchovnú prácu s mladými jednotlivcami, charakterizovali sme taktiež úlohu vychovávateľa v detskom pri odchode a popísali sme život a možnosti mladého dospelého po odchode z detského domova.

V empirickej časti sme si stanovili ako cieľ zistiť a porovnať názor odborných zamestnancov detského domova na pripravenosť mladých dospelých na odchod z detského domova, aktivity a prípravu zameranú na odchod mladých dospelých a vplyv biologickej rodiny na pripravenosť mladých dospelých na odchod z detského domova z hľadiska vzdelania zamestnancov. Hlavnou metódou prieskumu je dotazník, ktorý sme vyhodnocovali pomocou metód analýzy a komparácie, výsledky sme podrobili taktiež štatistickému testovaniu pomocou Pearsonovho Chi – kvadrát testu dobrej zhody. Na základe výsledkov prieskumu sú v záverečnej časti práce vymedzené odporúčania pre prax.

I. TEORETICKÁ ČASŤ

1 TEORETICKÉ VÝCHODISKÁ DIPLOMOVEJ PRÁCE

V nasledujúcej kapitole predstavíme základné aspekty práce, vysvetlíme kľúčové pojmy, ktoré v diplomovej práci použijeme a stručne opíšeme prehľad najmä tej literatúry, ktorá bola pre nás kľúčová v diplomovej práci.

1.1 Kľúčové pojmy použité v diplomovej práci

Pod pojmom **náhradná starostlivosť** rozumieme „súhrn všetkých možných spôsobov výchovy dieťaťa inou osobou než rodičom v inom než vlastnom rodinnom prostredí.“ (Círák a kol., 2008, s. 120 – 121). Náhradná starostlivosť by mala byť realizovaná vždy iba na určitý čas, malo by teda ísť iba o dočasné riešenie. Do náhradnej starostlivosti sa dieťa spravidla dostáva v dôsledku nedostatočnej alebo úplne chýbajúcej starostlivosti rodičov.

Náhradnou starostlivosťou rozumieme „starostlivosť o deti opustené, ktoré stratili z nejakého dôvodu svoju vlastnú rodinu alebo ju vôbec nenašli.“ (Sedlářová a kol., 2008, s. 196).

Náhradná starostlivosť pomáha dieťaťu zabezpečiť výchovu mimo prostredia rodiny, ktorá by bola vytvorená biologickými rodičmi, keďže títo sa z rôznych príčin o dieťa starať nemôžu, nechcú, prípadne to nevedia. Náhradná starostlivosť môže byť realizovaná vo viacerých prostrediach – môže byť realizovaná u príbuzných dieťaťa – vtedy hovoríme o náhradnej osobnej starostlivosti. Ak však dieťa nemá žiadnu blízku rodinu, ktorej by mohlo byť zverené, môže byť náhradná starostlivosť realizovaná v osvojiteľskej, pestúnskej rodine, ktorá by mu dokázala vytvoriť vyhovujúci domov. Ak neprichádza do úvahy ani jedna z možností, na rad prichádza najmenej vhodné riešenie, ktorým je umiestnenie dieťaťa do náhradnej ústavnej starostlivosti (Mikloško, 2008).

„Inštitút rodičovských práv a povinností zahŕňa celý komplex vzťahov, ktoré vznikajú medzi rodičmi a deťmi a ktoré sú rodičia povinní vykonávať. Ak zlyhajú vo výkone niektorého z uvedených atribútov, počíta zákon so sústavou náhradných riešení.“ (Círák a kol., 2008, s. 120). Akékoľvek riešenie v podobe umiestnenia dieťaťa do náhradnej starostlivosti musí byť podložené súdnym rozhodnutím.

Náhradná ústavná starostlivosť realizovaná v detskom domove je „najzávažnejším výchovným opatrením, ktoré súd nariadi až vtedy, keď ostatné prostriedky spoločenského pôsobenia sa ukázali ako neúčinné, prípadne ak dieťa stratilo oboch rodičov a nie je možné zariadiť jeho výchovu iným spôsobom.“ (Vlčková, 2001, s. 152).

Náhradná ústavná starostlivosť je legislatívne upravovaná Zákonom o rodine č. 36/2005 Z. z., kedy podľa § 54 môže súd nariadiť výkon tejto starostlivosti, ak je ohrozená alebo narušená výchova dieťaťa, a to vážnym spôsobom. Predpokladom je, že iné opatrenia nevedli k náprave. Ústavná starostlivosť by mala byť poslednou voľbou, teda má pred ňou prednosť tak náhradná osobná starostlivosť ako aj pestúnska starostlivosť.

Sociálnoprávna ochrana detí a sociálna kuratela predstavuje opatrenia, prostredníctvom ktorých je zabezpečované blaho dieťaťa a jeho najlepšie záujmy. Sociálna kuratela zahŕňa aj také opatrenia či metódy, ktoré môžu byť realizované priamo v rodine. Ak však rodina dieťaťa nedokáže zabezpečiť ideálne podmienky pre jeho zdravý vývoj, sú opatrenia sociálnej kurately vykonávané v inom, vyhovujúcejšom prostredí (Kasanová, 2008).

Sociálnoprávna ochrana detí a sociálna kuratela je legislatívne upravovaná Zákonom č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele. Zákon definuje sociálnu kuratelu ako „*súbor opatrení na odstránenie, zmiernenie a zamedzenie prehlbovania alebo opakovania porúch psychického vývinu, fyzického vývinu a sociálneho vývinu dieťaťa a plnoletej fyzickej osoby a poskytovanie pomoci v závislosti od závažnosti poruchy a situácie, v ktorej sa nachádza dieťa alebo plnoletá fyzická osoba.*“ Subjektom sociálnoprávnej ochrany a sociálnej kurately môže byť dieťa, ale aj plnoletá osoba, rodina, komunita a pod., pričom jednotlivé opatrenia sú realizované formou sociálnej práce.

Rovnako tak aj podľa Oláha a Roháča (2008, s. 136) sa sociálnoprávna ochrana detí realizuje „prostredníctvom sociálnej práce, metódami, technikami a postupmi zodpovedajúcimi poznatkom spoločenských vied a poznatkom o stave a vývoji sociálnoprávnych javov v spoločnosti.“

Mládež je sociálnou skupinou, „ktorá už v spoločnosti neplní role detí, avšak spoločnosť im ešte nepriznáva role dospelých. Má charakteristický spôsob chovania a myslenia, iný systém vzorov, noriem a hodnôt.“ (Průcha a kol., 2009).

Celkovo je možné pojem mládež ohraničiť aj vekovo, a to v súlade s biologickým vývojom človeka. V prípade detí odchádzajúcich z detských domovov ide najčastejšie

o jednotlivcov v neskorej adolescencii, teda v období vo veku 15 – 20 rokov (Vágnerová, 2008).

Pod pojmom **výchova** rozumieme „proces zámerného pôsobenia na osobnosť človeka s cieľom dosiahnuť pozitívnych zmien v jej vývoji.“ (Průcha a kol., 2009, s. 277). Tento pojem je možné chápať aj ako plne riadený proces, účelom ktorého je ovplyvnenie nehotového jednotlivca inštitúciou alebo pedagógom s cieľom podriadiť vychovávaného normám spoločnosti alebo danej inštitúcie. Výchovou rozumieme tiež „cieľavedomé a systematické utváranie osobnosti, ktorého cieľom je dosiahnutie zmien v osobnosti recipienta v jeho správaní a jednaní, a to zmien trvalejších.“ (Pelikán, 1995, s. 33).

V súvislosti s výchovou môžeme hovoriť aj o **vzdelávaní** alebo o **edukácii**, ktoré predstavujú akékoľvek situácie, v rámci ktorých prebieha vzdelávací proces, teda dochádza k určitému druhu učenia. Pojem edukácia sa najčastejšie vzťahuje k školskému prostrediu, v ktorom prebieha proces riadeného učenia.

Voľný čas môžeme charakterizovať ako „čas, kedy človek nevykonáva činnosti pod tlakom záväzkov, ktoré vyplývajú z jeho sociálnych rolí, zvlášť z del'by práce a nutnosti zachovávať a rozvíjať svoj život.“ (Hofbauer, 2004, s. 13). O tomto čase hovoríme ako o dobe, ktorá ostane jednotlivcovi bezprostredne po tom, ako si splní určité povinnosti. Tráviť voľný čas by mal každý jednotlivec podľa svojho uváženia, teda malo by byť na jeho slobodnom rozhodnutí.

Starostlivosť je „najnižší stupeň (kvalita) výchovného procesu – vedľa priameho (intencionálne pôsobenie) a nepriameho pôsobenia (funkcionálne pôsobenie). Zodpovedá základnej forme ľudskej činnosti – uspokojovanie základných ľudských potrieb.“ (Határ In: Bakošová, 2013, s. 418). Je realizovaná rodičmi resp. výchovnými pracovníkmi, a to od bezprostredného zabezpečovania existencie dieťaťa, cez jeho rozvoj v mnohých spoločenských oblastiach, až po rozvoj žiaducej sociálne – mravnej aktivity, ktorá je potrebná z hľadiska jeho úspešného ďalšieho vývoja.

Dieťa charakterizujeme ako ľudského jedinca, ktorý sa nachádza v životnej fáze od narodenia až po obdobie dospievania, teda adolescencie. Ako **mládež** označujeme sociálnu skupinu, ktorá je tvorená jednotlivcami v približnom veku od 15 do 25 rokov. Títo jednotlivci už síce v spoločnosti neplnia úlohu dieťaťa, spoločnosť im však zatiaľ nepriznala rolu či status dospelých (Průcha a kol., 2009).

1.2 Prehľad problematiky v literatúre

V diplomovej práci sme použili množstvo literárnych zdrojov, ktoré sa zaoberajú problematikou a témou odchodu detí z detského domova, resp. pôsobenia detí v detskom domove a starostlivosťou o ne. Čerpali sme napríklad z diela ŠKOVIERU, A. 2007 Trendy náhradnej výchovy, odkiaľ sme čerpali informácie o cieľovej skupine detí a mládeže v detskom domove.

Informácie a poznatky sme získali taktiež z publikácie KASANOVEJ, A. 2008, Sprievodca sociálneho pracovníka, kde sme našli informácie o uspokojovaní potrieb dieťaťa v detskom domove a o výchove a jej cieľoch.

Z publikácie PÁVKOVEJ, Pedagogika voľného času z roku 2008 sme čerpali informácie o profesii vychovávateľa v detskom domove, o jeho znalostiach a cieľoch práce. Z tejto publikácie sme získali informácie taktiež o tom, ako vychovávateľ pracuje s deťmi, ktoré prichádzajú z menej podnetného prostredia.

BERTO VÁ vo svojej publikácii z roku 2011 s názvom Program prípravy na profesionálne vykonávanie náhradnej starostlivosti sme čerpali poznatky o výchovných problémoch s deťmi v detských domovoch a ich správaní.

Informácie o príprave mládeže na samostatný život detí po odchode z detského domova sme čerpali z publikácie s názvom Fenomén odchodu do samostatného života dieťa vyrúšťajúceho v náhradní výchovné péči od autorky BĚHOUNKOVEJ z roku 2012. Autorka hovorí aj o samotnom procese prípravy mládeže na odchod z domova a o prípadných problémoch, ktoré príprave mládeže môžu prekážať.

Informácie o odchode mládeže z detského domova sme čerpali aj od autora RIEGERA a jeho publikácie z roku 2009, ktorá sa volá Návrat k rodine a domů . Z tejto publikácie sme čerpali informácie predovšetkým príprave mládeže na odchod, o príprave plánu na odchod z detského domova. Autor vymedzuje a popisuje aj jednotlivé fázy prípravy a popisuje ich pomerne detailne a podrobne.

MIKLOŠKO vo svojej publikácii Náhradná starostlivosť z roku 2009 vymedzuje aj informácie o sociálnej práci a jej úlohe v starostlivosti o deti v detskom domove a o jej úlohe pri príprave mládeže na odchod.

2 ŠPECIFIKÁ ŽIVOTA DETÍ V DETSKÝCH DOMOVOCH

V nasledujúcej kapitole popíšeme aspekty života detí v detskom domove, ktoré sú špecifické pre určitú cieľovú skupinu detí. Ide o deti, ktoré sa do náhradnej starostlivosti dostávajú z dôvodu zlyhania ich biologickej rodiny. Každé dieťa, teda aj dieťa v detskom domove je rovnaké, ako dieťa v rodine. Taktiež je potrebné ho vychovávať, pôsobiť na jeho osobnosť a pracovať s jeho správaním sa. Na tento účel sú v detskom domove vychovávateľia, ktorí majú určený určitý spôsob výchovy a pôsobenia, majú stanovený plán práce s dieťaťom a určené kompetencie a činnosti. Aj napriek tomu, že výchova detí v detskom domove je vopred presnejšie určená, dochádza k určitým problémom vo výchove, rovnako ako v rodinách, kde sú deti taktiež vychovávané, avšak rodičmi. Všetky tieto problémy rozoberáme v nasledujúcej kapitole.

2.1 Cieľové skupiny detí a mládeže v detskom domove

Za cieľové skupiny detí a mládeže v detských domovoch môžeme považovať deti, v prípade ktorých bolo rozhodnuté o ich umiestnení do náhradnej starostlivosti. Škoviera (2007) v tomto prípade rozlišuje:

- deti, o ktoré sa ich rodičia nemôžu starať – rodičia nemôžu svojmu dieťaťu poskytnúť starostlivosť, a to z objektívnych dôvodov. K týmto dôvodom patrí napríklad nútený odchod rodiča na dlhodobé liečenie súvisiace s jeho zlým zdravotným stavom, ďalej môže ísť o deti, ktorých rodičia nastúpili na výkon trestu a v neposlednom rade aj o deti, ktoré ostali sirotami a nemajú vlastnú rodinu, ktorá by sa o nich postarala,
- deti, o ktoré sa rodičia odmietajú starať – ide o prípady, kde kvôli širokému okruhu dôvodov rodič odmietne postarať sa o vlastné dieťa. Ide najčastejšie o prípady rodičov závislých na návykových látkach, o rodičov, ktorí sú ľahostajní voči svojmu dieťaťu, uprednostnenie novej rodiny, kariérneho rastu a pod.,
- deti, o ktoré sa ich rodičia nevedia postarať – v tomto prípade autor hovorí o rodičoch, u ktorých absentuje výchovná zručnosť. Dieťa sa môžu snažiť vychovať, avšak nezvládnu to. Taktiež môže ísť o situácie, kedy rodičia výchovu nezvládnu v určitom vývojovom štádiu dieťaťa a dieťa je nezvládnuteľné.

Dieťa býva do detského domova umiestnené na základe opatrení sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately. Táto sa zameriava na predchádzanie vzniku situácii, ktoré by mohli dieťa ohroziť a snaží sa takéto situácie eliminovať. Rovnako tak je jej úlohou odobrať dieťa z rodiny za účelom odstránenia dôsledkov jej nevhodného pôsobenia na samotné dieťa. Cieľovou skupinou detí v detskom domove sú v tomto prípade deti, v rodine ktorých nebola úspešná sanácia rodinného prostredia, ako aj o deti, o ktoré sa ich rodičia nemôžu alebo často aj nechcú postarať. Ide tiež o deti, ktoré boli vo svojej biologickej rodine zanedbávané, o ktoré rodičia neprejavili záujem či o deti rodičov, u ktorých výrazne zlyhali ich rodičovské povinnosti. Za cieľovú skupinu Belková (2008) považuje aj deti z rodín, v ktorých dochádzalo k narušeniu jeho fyzického či psychického vývoja, a to napríklad aj v dôsledku týrania alebo zneužívania dieťaťa. V takýchto prípadoch sa pristupuje k okamžitému vyňatiu dieťaťa z rodiny.

„Ak je rodinné prostredie nevhodné, alebo neschopné zvládnuť výchovné problémy a ohrozuje zdravý telesný, psychický a morálny vývin dieťaťa, štát môže dieťa vyňať z tohto nevhodného prostredia a zabezpečiť mu inú náhradnú formu výchovy.“ (Mikloško, 2009, s. 6). Odobratie dieťaťa do detského domova je nevyhnutné v prípade, že sa v rodine objavila veľmi silná dysfunkcia. Takáto rodina priamo ohrozuje výchovu a vývoj dieťaťa. V prípade, že je rodina afunkčná, teda ak zlyhajú všetky jej funkcie a poruchy sú vážne do tej miery, že je ohrozené zdravie či dokonca život dieťaťa, dieťa z nej musí byť odobraté. Cieľovou skupinou sú deti z týchto rodín, pričom ich umiestnením do detského domova sa sleduje prevencia pred negatívnym ovplyvnením osobnostného vývoja, duševných porúch a pod., ktoré sú typickým výsledkom nevhodného pôsobenia rodiny.

Podľa Dunovského (In: Gabura, 2006):

- dysfunkčné rodiny – sú rodiny, v ktorých je možné pozorovať chronické narušenie štruktúr najrôznejšími problémami. Stabilita rodiny je značne narušená a rodina má veľmi zlý vplyv na deti. Takáto rodina si vyžaduje neustálu pomoc a sanácia rodinného prostredia je spravidla dlhodobá. Dieťa z takejto rodiny môže byť v niektorých prípadoch umiestnené do detského domova,
- afunkčné rodiny – v tomto prípade existuje ešte vyššia pravdepodobnosť ako u dysfunkčných rodín, že dieťa bude cieľovou skupinou v súvislosti s pobytom v detskom domove. Rodina môže predstavovať pre neho výrazné ohrozenie

v podobe týrania, zneužívania a pod., pričom samotnej rodine chýba akákoľvek motivácia ku zmene.

Dieťa môže byť umiestnené do náhradnej formy starostlivosti z viacerých dôvodov. Crouse (2011) uvádza, že v minulosti boli cieľovou skupinou najčastejšie deti, ktorých rodičia zomreli. Dnes je však situácia odlišná a do detského domova sa dostávajú najčastejšie (až v 70 % prípadov) deti, ktoré boli vo vlastnej rodine týrané, zanedbávané či zneužívané.

Domnievame sa, že v súčasnosti sa do detského domova deti, ktorých rodičia zahynuli, ani nedostávajú, pretože tieto deti najčastejšie končia v náhradnej rodinnej starostlivosti príbuzných. V tomto smere sa teda trendy zmenili. Naopak, pribudli rodiny, ktoré majú často množstvo detí, ktoré nevedia uživiť a vychovať, stávajú sa z nich problémové deti, ktoré nemajú žiadne výchovné usmernenie a preto často končia v úradných záznamoch a následne v detskom domove. Takže situácia oproti minulosti sa zmenila predovšetkým v tom, že zatiaľ čo kedysi boli cieľovou skupinou siroty, dnes sú to deti neprispôsobivých rodín, mnohopočetných rodín, ktoré sa o deti nedokážu postarať a deti týrané, zneužívané či zanedbávané.

Príčiny umiestnenia detí do detského domova sú uvedené aj v Zákone o rodine č. 36/2005 Z. z., podľa ktorého môže súd nariadiť ústavnú starostlivosť vtedy, ak je závažne narušená výchova dieťaťa v rodine, pričom k náprave tohto stavu neviedli žiadne iné opatrenia (§ 54). Predpokladom je, že dieťa nemôžu vychovávať jeho vlastní rodičia, pričom súčasne neexistuje možnosť zveriť ho do osobnej náhradnej starostlivosti a tiež ani do pestúnskej starostlivosti. Vzhľadom k tomu, že cieľovou skupinou sú deti pochádzajúce z nevhodných rodinných pomerov, je potrebné snažiť sa o to, aby mohli byť znovu vrátené do svojej pôvodnej rodiny. Počas toho, ako je dieťa umiestnené v detskom domove, môže prebiehať úprava rodinných pomerov tak, aby rodičia znova mohli začať vykonávať osobnú starostlivosť oň.

Podľa Vlčkovej (2001, s. 152) je umiestnenie dieťaťa do detského domova „najzávažnejším výchovným opatrením, ktorú súd nariadi až vtedy, keď ostatné prostriedky spoločenského pôsobenia sa ukázali ako neúčinné, prípadne ak dieťa stratilo oboch rodičov a nie je možné zariadiť jeho výchovu iným spôsobom.“

Ako uvádzajú Fischer a Škoda (2009), rodina dieťa formuje počas jeho vývoja, pričom je súčasne nositeľom jeho budúcej identity a spoločenských rolí. V prípade, že sa rodina stane zdrojom rozvoja psychických, ako aj iných problémov (napr. patologických),

dítě sa stáva cieľovou skupinou výkonu opatrení sociálnoprávnej výchovy detí a sociálnej kurately a môže byť umiestnené do detského domova. Ide o deti, ktoré boli týrané alebo zneužívané, a teda ich celkový vývoj bol veľmi výrazne narušený, ako aj o deti pochádzajúce z nefunkčného rodinného prostredia, v ktorom dochádzalo k ich psychickej deprivácii.

Ako uvádza Vocilka (2000), nie je možné presne určiť kritériá, na základe ktorých by mohlo byť dieťa jednoznačne umiestnené v detskom domove. Na prvom mieste je zlyhanie rodiny, pričom táto si neplní svoje základné funkcie. Autor predkladá niekoľko skupín detí, ktoré sa často stávajú cieľovou skupinou z hľadiska ich umiestnenia do detského domova. Ide o:

- deti, u rodičov ktorých sa objavila závažná prekážka v starostlivosti (úmrtie, väzba, liečba),
- deti, ktorých rodičia sú alkoholicy, ktorí o dieťa stratili záujem a sústredili ho na zaobstarávanie alkoholu,
- deti, ktorých rodičia nezvládli výchovou – ide o deti, ktorých rodičia uplatňujú zavrhujúcu, úzkostnú, zanedbávajúcu či inú nevhodnú formu výchovy,
- deti, ktoré sú týrané alebo zneužívané rodičmi,
- deti, ktoré majú množstvo problémov, ako napríklad poruchy správania, drogová skúsenosť, záškoláctvo, poruchy správania, trestná činnosť a pod.

Ako uvádzajú Cirák a kol. (2008, s. 120), „*inštitút rodičovských práv a povinností zahŕňa celý komplex vzťahov, ktoré vznikajú medzi rodičmi a deťmi, a ktoré sú rodičia povinní vykonávať. Ak zlyhajú vo výkone niektorého z uvedených atribútov, počíta zákon so sústavou náhradných riešení*“ V praxi to znamená, že ak rodičia porušia niektorú závažnú zákonnú povinnosť súvisiacu s výchovou dieťaťa, stáva sa dieťa cieľovou skupinou pre umiestnenie do detského domova. Bez ohľadu na to, na základe čoho došlo k rozhodovaniu o odobratí dieťaťa z rodiny, je potrebné prihliadnuť na najlepší záujem dieťaťa, ako aj na jeho zdravie, potreby, vek či osobnostné vlastnosti alebo vospelosť.

Ako v súvislosti s cieľovými skupinami dodávajú Sedlářová a kol. (2008, s. 196), ide veľmi často o „*deti opustené, ktoré stratili z nejakého dôvodu svoju vlastnú rodinu alebo ju vôbec nenašli.*“

Takisto aj zákon rozoznáva niekoľko situácií, ktoré vedú k tomu, že dieťa musí byť odobraté zo svojej rodiny a musí byť umiestnené v ústavnej starostlivosti. Podľa Zákona č.

305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a sociálnej kuratele sa cieľovou skupinou detí pre umiestnenie do detského domova stávajú:

- deti, ktoré boli odňaté zo starostlivosti na prechodnú dobu, počas ktorej bude prebiehať sanácia rodiny, resp. úprava rodinných pomerov dieťaťa,
- deti, ktoré si vyžadujú zvýšenú starostlivosť z dôvodu týrania, zneužívania či zanedbávania, resp. deti, ktoré sa stali obeťou trestného činu.

V súvislosti so zodpovednosťou za dieťa môžeme vymedziť aj ďalšie dôvody, pre ktoré musí byť dieťa umiestnené do detského domova. Ide napr. o neschopnosť rodičov postarať sa oň, ako aj o závislosť rodičov. Cieľovou skupinou sa v tomto prípade môžu stať aj neplnoleté matky, ktoré samé majú nariadenú ústavnú výchovu. Zanedbávanie dieťaťa vedie často k jeho emocionálnej deprivácii. Rodič by mal byť schopný vcítiť sa to pocitom svojho dieťaťa, mal by sa o neho dokázať postarať zodpovedajúcim spôsobom a mal by mu poskytnúť pocit bezpečia a istoty. Ak však tieto aspekty v rodine chýbajú, výsledkom je umiestnenie dieťaťa do náhradnej starostlivosti (Langer, 2008; Brisch, 2012).

2.2 Program pomoci, opatery, výchovy, vzdelávania a činnosti vychovávateľov

Detský domov, resp. náhradná výchova všeobecne, predstavuje celý systém právnych inštitútov a vzťahov, ktoré zabezpečujú právny nárok dieťaťa na výchovu v situáciách, kedy vlastní rodičia dieťaťa sa oň nemôžu alebo nechcú postarať, resp. nevedia mu túto výchovu zabezpečiť. Podobne ako v rodine, tak aj v detskom domove by mala prevažovať akčná, teda nie verbálna výchova. Vychovávateľia by mali na deti klásť primerané požiadavky s ohľadom na schopnosti a možnosti každého dieťaťa. Dôležité je, aby v detskom domove vládla otvorená atmosféra, vďaka ktorej deti nadobudnú pocit istoty. Výchova v detskom domove by mala viesť k samostatnosti dieťaťa, ako aj k získavaniu sociálnych zručností, ku vzájomnému rešpektovaniu, k prijatiu názoru iného človeka, k tolerancii, k schopnosti obhájiť svoje názory a k pomoci iným ľuďom v spoločnosti. Cieľom výchovného pôsobenia v detskom domove by nemalo byť odstraňovanie prekážok z cesty dieťaťa, ale naopak, učenie, ako tieto prekážky prekonať svojou vlastnou vôľou či húževnosťou (Bůžek, Michalík, 2000).

Podľa Kasanovej (2008) detský domov umožňuje dieťaťu uspokojovanie jeho potrieb v najrôznejších oblastiach. To je možné vytvorením prostredia, ktoré by bolo vhodné z hľadiska podpory rozvoja zručností a vedomostí dieťaťa, pričom potrebné je uspokojovanie individuálnych a aj spoločenských potrieb. Čo sa týka výchovy a vzdelávania v detskom domove, jeho snahou domova by malo byť zabezpečenie kontinuity výchovno – vzdelávacieho procesu školy. V tomto procese musí mať dieťa dostatočné podmienky pre oddych, zábavu a tiež pre účasť na záujmovej činnosti. Úlohou detského domova je tiež formovanie vzťahov medzi členmi komunity v detskom domove.

Ako v súvislosti s výchovou dieťaťa v detskom domove dodáva Brániková (2002), táto výchova nie je v tejto forme náhradnej starostlivosti najlepšia či ideálna. Dieťa totiž nie je vychovávané svojimi rodičmi, ale zamestnancami domova, pričom títo rodičov nikdy dieťaťu nenahradia. Aj napriek tomu, že dieťa prichádza do styku s množstvom dospelých či detí, s nikým z nich si spravidla nevybuduje pevný a plnohodnotný vzťah, ktorý by bol založený na láske tak, ako vo vlastnej rodine. Tento spôsob organizácie života v komunite a spôsob výchovy sa často začne neskôr prejavovať negatívne. Dieťa v detskom domove nie je dostatočne dobre pripravované na život v dospelosti, nemá vybudované potrebné sociálne zručnosti, chýba mu motivácia, je pasívne a nezaujíma sa o budúcnosť. Podľa autorky je toto dôkazom o tom, že výchova v podmienkach detského domova nie je postačujúca, resp. možno ju nazvať až nevhodnou pre vývoj dieťaťa.

Cieľom výchovy v detskom domove je rozvíjanie osobnosti dieťaťa za pomoci cieleného pôsobenia vychovávateľov. Je dôležité, aby bola osobnosť dieťaťa rozvíjaná všestranne, teda v rovine biologickej, psychickej aj sociálnej. V detskom domove sa často pracuje aj s pojmom prevýchova. Ide o činnosť, ktorá je vykonávaná u detí, ktoré pred umiestnením do inštitucionálnej starostlivosti nemali správne sociálne návyky v dôsledku nevhodnej výchovy v predchádzajúcom prostredí. Prevýchovou sa podľa Kasanovej (2008) sleduje odstraňovanie týchto nesprávnych návykov a súčasné budovanie vhodného rebríčka hodnôt.

Zatiaľ čo v minulosti bolo typické zakladanie detských domovov internátneho typu, pre dnešnú dobu sú charakteristické detské domovy rodinného typu. V týchto detských domovoch sú v lepšej miere napĺňané potreby dieťaťa a dieťa v nich nachádza lepšie zázemie. V detskom domove rodinného typu sa dieťa už skôr môže vyvinúť na citovo vyrovnaného človeka, ktorý bude schopný založenia vlastnej rodiny. Výchova v rodinnom detskom domove prebieha podľa Mikloška (2011) individuálnym prístupom ku každému

z detí. Tento výchovný princíp je založený na tom, že uznáva osobitosť, teda individualitu každého jedného dieťaťa. Výchova sa tak už nezameriava na kolektív ako na celok, ale pracuje iba s konkrétnym dieťaťom a jeho potrebami. Výchova musí rátať s tým, že dieťa v detskom domove má za sebou množstvo prežitých udalostí, ktoré boli často negatívne až traumatické. Aby bol vychovávateľ úspešný v oblasti odstraňovania disharmónie vo vývoji dieťaťa, musí poznať podstatu a príčiny jeho správania sa. Vychovávané dieťa by malo vždy dostať priestor na to, aby sa prejavilo.

Vzhľadom k tomu, že je dôležité výchovu a rozvoj dieťaťa naplánovať, je nutné určenie si postupov a cieľov práce s dieťaťom. Detský domov podľa § 55 Zákona č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele vypracováva individuálny plán rozvoja dieťaťa. Súčasťou tohto plánu by mal byť aj plán výchovnej práce, ako aj plán práce s rodinou či plán sociálnej práce. Dôležité je určiť si aj časový harmonogram, teda interval, kedy bude výchovný plán vyhodnocovaný z hľadiska jeho plnenia. Podľa zákona by sa mal plán výchovnej práce s dieťaťom vyhodnocovať aspoň raz za mesiac.

Kostanjevcová (2007) uvádza niekoľko hlavných princípov, ktoré by mali byť dodržané pri vypracovávaní plánu rozvoja osobnosti detí:

- dobrá znalosť dieťaťa – vychovávateľ by mal mať všetky potrebné informácie týkajúce sa minulosti dieťaťa (zdravotná dokumentácia, informácie od obce, hodnotenie zo školy, sociálna správa o dieťati),
- schopnosť prijať minulosť dieťaťa – vychovávateľ by mal dobre poznať všetkých členov rodiny dieťaťa, mal by mať obraz o vzťahoch či konfliktoch, ktoré sa v rodine odohrali,
- schopnosť tímovej práce pri vytváraní súčasnosti dieťaťa – vychovávateľ by mal pri svojom výchovnom pôsobení na dieťa spolupracovať s jeho rodinou, pričom k jeho činnostiam patrí rozvíjanie sociálnych kompetencií dieťaťa, vypracovávanie pohybových, záujmových, pracovných a tiež hrových aktivít a podporovanie kontaktov dieťaťa mimo detského domova,
- schopnosť naplánovať budúcnosť dieťaťa – vychovávateľ musí vedieť, aké má dané dieťa možnosti s ohľadom na aspekt dočasnosti ústavnej výchovy.

Ako uvádza Pávková (2001), profesia vychovávateľa v detskom domove je podmienená jeho kvalifikáciou a osobnosťou. Vychovávateľ vystupuje ako človek, ktorý sa stará o bezpečnosť dieťaťa, o jeho zdravie, duševný, emocionálny a telesný vývoj.

Zabezpečuje dieťaťu stravu, hygienu, ošatenie, školské potreby a tiež mimoškolskú a záujmovú činnosť. V náplni práce má vychovávateľ aj ďalšie činnosti, ako napríklad pomoc deťom pri domácich úlohách resp. pri plnení si ďalších školských povinností, pomoc pri príprave na povolanie či pri začleňovaní sa na pracovný trh. Vychovávateľ by mal mať dobré znalosti z oblasti psychológie, keďže by mal porozumieť tak sebe, ako aj iným. Musí poznať dôsledky svojho správania sa a mal by vedieť pracovať s rozličnými podnetmi. Mal by sa snažiť vytvoriť si s každým dieťaťom blízky vzťah založený na pochopení individuality dieťaťa. Vďaka takémuto vzťahu môže vychovávateľ zmierniť dôsledky odlúčenia dieťaťa od rodiny.

Vychovávateľ by mal byť „osobnosťou s vyprofilovaným hodnotovým rebríčkom, s primeraným vzdelaním, majstrom v ovládaní metódy výchovy a mal by vlastným príkladom vhodne pôsobiť na zverené deti.“ (Fedorová, 2006, s. 35). Vychovávateľ v detskom domove by mal byť empaticky a asertívny, flexibilný a mal by vedieť pracovať v tíme. Z hľadiska úspešnosti výchovy by mal mať aj zmysel pre spravodlivosť či humor.

K činnostiam vychovávateľa v detskom domove Brhelová (2010) zaraďuje:

- rozvíjanie sociálnych zručností, ako aj postojov dieťaťa,
- plánovanie výchovno-vzdelávacieho procesu,
- realizovanie výchovno-vzdelávacích aktivít,
- ovplyvňovanie osobnostného rozvoja dieťaťa,
- riadenie výchovno-vzdelávacieho procesu,
- hodnotenie priebehu výchovno-vzdelávacích aktivít a ich výsledkov.

Prvoradým cieľom výchovy v detskom domove je pôsobenie na osobnosť dieťaťa tak, aby bolo schopné rozvinúť sa ako plnohodnotná bio-psycho-sociálna bytosť. Vychovávateľ sa teda snaží rozvíjať jeho individualitu, a to tak duševnú, ako aj telesnú. Cieľom je dosiahnutie najväčšieho možného sociálneho a osobnostného dobra.

Ako dodávajú Mikloško a Žarnay (2008), vývoj dieťaťa v detskom domove je pomerne špecifický. Dieťa je síce chránené pred domácim prostredím, ktoré ho ohrozovalo, súčasne je však jeho psychický ohrozený cudzími vplyvmi a absenciou základných životných prvkov. Podľa autorov preto zrejme nie je možné nájsť úplnú rovnováhu medzi pozitívnymi a negatívnymi vplyvmi a pôsobením na dieťa v detskom domove.

Množstvo detí, ktoré prichádza do detského domova, pochádza z prostredia, ktoré nebolo dostatočne podnetné. Tieto deti majú preto často oneskorený vývoj, sú na nízkej

kognitívnej úrovni, majú zhoršenú predstavivosť, môžu byť nepozorné, môžu mať tiež problémy s myslením, pamäťou, rečou a celkovo ich školský prospech môže byť zlý. Je preto veľmi dôležité, aby tieto deti boli cieľavedome a pravidelne pripravované na výučbu ako súčasť každodenného režimu v detskom domove. Vychovávateľ k tomu využíva činnosti ako didaktické hry, sledovanie náučných programov, návšteva kultúrnych predstavení, ale tiež exkurzie, vychádzky, návšteva výstav a pod. V súčasnosti je nevyhnutné, aby sa vzdelávanie zameralo aj na výpočtovú techniku či na získavanie informácií z internetu (Pávková, 2008).

2.3 Najčastejšie výchovné problémy detí a mládeže počas pobytu v detskom domove

Výchova v detskom domove veľmi často naráža na citovú depriváciu dieťaťa, teda na veľmi veľkú bariéru súvisiacu s emocionálnou oblasťou dieťaťa. Dieťaťu totiž nie je umožnené, aby sa naviazalo na blízku osobu tak, ako je to typické v biologickej rodine, v ktorej si dieťa vytvára silné puto s rodičom. Dieťa je tak psychicky deprivované, čo na ňom zanecháva vážne dôsledky. Môže u neho dôjsť k narušeniu sociálneho, kognitívneho, osobnostného alebo emocionálneho vývinu (Beňadiková, 2007).

Vzhľadom k tomu, že citová deprivácia bráni úspešnému vývoju či výchove dieťaťa a môže tak zapríčiniť viacero jeho výchovných problémov počas pobytu v detskom domove, je potrebné dosiahnuť najprv uspokojenie týchto základných životných potrieb dieťaťa (Matějček, 2005):

- potreba bezpečia – k tomu, aby sa dieťa zdravo vyvíjalo a aby bola úspešná jeho výchova, potrebuje zažívať pocit istoty zo strany dospelaj osoby,
- potreby vonkajších podnetov – dieťa si svoje potreby uspokojuje predovšetkým tak, že ho k činnosti motivuje viacero vonkajších podnetov. Treba však dbať na to, aby týchto podnetov nebolo príliš veľa, ale ani málo,
- potreba získania vlastnej identity – dieťa potrebuje prijať svoju hodnotu a taktiež ju spoznať,
- potreba otvorenej perspektívy – dieťa potrebuje vedieť, že vo všetkých oblastiach jeho života môže očakávať budúcnosť, a to aj napriek tomu, že zatiaľ vyrastá v detskom domove.

Podľa Pávkovej a kol. (2002) je možné u detí v detskom domove pozorovať emocionálnu nerovnováhu, prílišnú ľútostivosť až plačlivosť, úzkosť, nepokoj, náladovosť, agresivitu či vzdorovitosť. Výchovné problémy môžu byť spôsobené aj odmietaním dieťaťa adaptovať a na detský domov, keďže dieťa aj napriek tomu, že ho vlastní rodičia umiestnili do detského domova, považujú to za nespravodlivé, prípadne to chápajú ako trest a obmedzovanie ich slobody a voľnosti. V záujme predchádzania výchovným problémom by sa vychovávatelia mali snažiť hneď od začiatku vzbudiť o každého dieťaťa dôveru. Mali by ich utvrdiť v tom, že v detskom domove sa budú stretávať iba s porozumením svojho okolia. Výchovné problémy sa prejavujú najmä zo začiatku, kedy dieťaťu robím problém aj zapojenie sa do hry či iných bežných činností, ku ktorým patrí aj plnenie si školských povinností.

Ako uvádzajú Langmeier Matějček (In: Vágnerová, 2000), výchovné problémy pramenia často z toho, že dieťa nemalo potrebné sociálne zázemie v období raného detstva. Ich socializácia je tak veľmi negatívne ovplyvnená. V prípade, že mladý jednotlivec nebol prijímaný pozitívne, chce túto potrebu dosiahnuť inak. Začína odmietajú hodnoty a normy spoločnosti, je nekonformný, citovo deprivovaný, pričom týmto správaním chce vyvolať aspoň nejakú emóciu. Nekonformnosť dieťaťa sa môže prejavovať vandalizmom, agresivitou, páchaním trestnej činnosti, prejavmi zlosti či užívaním návykových látok.

Podľa Bertovej a kol. (2011) môžeme u detí z detských domovo pozorovať také výchovné problémy, ktoré sa pri výchove v bežnej biologickej rodine vôbec nevyskytujú. Ide o netypické prejavy v oblasti sociálneho správania, komunikácie s blízkym okolím a pod. Deti môžu byť citovo nevyrovnané, nedôverčivé, pesimistické, nestále či uzavreté. Celkovo je možné u detí z detského domova pozorovať intenzívne obavy či strach, neistotu, nekontrolovateľnosť vlastných prejavov a emócií a pod.

K ďalším konkrétnym výchovným problémom v detskom domove u detí v mladšom školskom veku patrí „detská neposlušnosť, vzdorovitosť, zlý vzťah k školskej práci, rôzne zlozvyky, klamstvá, krádeže, úteky, túlanie, záškoláctvo, agresivita, surovosť.“ (Hudecová, Belková, 2008, s. 54). Podľa autoriek je príčinou týchto problémov nedostatočné uspokojovanie citových potrieb detí v detskom domove a s tým súvisiaca citová deprivácia, ako aj absencia mužského vzoru. V prípade dospievajúcich detí patrí k výchovným problémom pasivita až lenivosť, ľahostajnosť, nedostatok záujmov, nulové ambície či nízke seba hodnotenie. U dospievajúcich sa tiež môžu objaviť krádeže, delikventné prejavy, klamstvo, páchanie závažných činov proti spoločnosti ako

vandalizmus, hrubosť, deštruktívne prejavy a pod. Za ďalšie nevhodné prejavy poukazujúce na výchovné problémy patrí užívanie návykových látok, predčasná sexuálna aktivita, neurotické prejavy a pod.

V úvodnej fáze pobytu dieťaťa v detskom domove je potrebné prekonať jeho problémy s adaptáciou na detský domov. Dieťa je odlúčené od rodiny, čo predstavuje výrazný zásah do jeho citového prežívania, a to aj v prípade, že jeho pôvodná rodina si neplnila svoje funkcie. Dieťa tak tento zásah do života prežíva rôzne, často ale neprimerane reaguje na výchovné požiadavky vychovávateľov. Výchovné problémy sa podarí odbúrať až v prípade, že sa dieťa adaptuje (Ďurdiak - Gatial, 2006):

- v emocionálnej rovine – táto adaptácia je pomerne rýchla a dieťa sa cíti subjektívne pokojne,
- v kognitívnej rovine – ide o realistickú adaptáciu, ktorej podstatou je sebapoznanie dieťaťa,
- vo vôľovej rovine – predpokladom adaptácie je v tomto prípade slobodná voľba jednania a cieľavedomosť,
- v sociálnej rovine – dieťa je adaptované vtedy, ak začne pociťovať citlivosť voči druhým osobám. Je ohľaduplné a tolerantné k ich spôsobu a stupňu adaptácie, dokáže sa kontrolovať a je schopné pomôcť inému človeku. Taktiež by malo byť schopné nadviazať dlhodobý sociálny vzťah.

3 PRÍPRAVA MLÁDEŽE NA ODCHOD Z DETSKÉHO DOMOVA

Deti, ktoré sú umiestnené v detskom domove, sa v čase dovŕšenia svojej dospelosti alebo v čase, kedy sa prestanú pripravovať na svoje budúce povolanie, musia pripraviť na odchod z detského domova. To znamená, že sa musia pripravovať na to, že sa budú musieť o seba postarať samé, budú si musieť nájsť zamestnanie, bývanie a budú taktiež sami riešiť všetko to, čo dovtedy za nich riešili iní. Preto je dôležité, aby sa dieťa, resp. mladý dospelý začal na svoj odchod intenzívne pripravovať včas.

V nasledujúcej kapitole sú definované jednotlivé aspekty prípravy mládeže na odchod z detského domova a prípravy na samostatný život, sociálne – výchovná práca s mladými dospelými a tiež úloha vychovávateľov v detskom domove, ktorí pomáhajú mladým dospelým s prípravou na odchod. V závere je popísaný život a možnosti, ktoré má mladý dospelý po odchode z detského domova.

3.1 Príprava mládeže v detskom domove na samostatný život

Celý proces prípravy odchodu mladého dospelého z domova je možné začať hneď v dobe, keď je úplne adaptovaný na nové podmienky v ústave. Vypracuje sa pre neho individuálny plán a stanovia sa v ňom prvé ciele starostlivosti a podpory. Následne prebieha počas doby, kým je dieťa v inštitúcii, príprava na jeho odchod z detského domova (Rieger, 2009).

Náplňou programu prípravy k odchodu z detského domova počas pobytu v inštitúcii je aj zahrnutie jednotlivých členov rodiny do procesu rehabilitácie, vykonávanie preventívne-terapeutických služieb, zaistenie nadväzujúcich sociálno-psychologických služieb, tréning schopností potrebných pre samostatný život, poskytovanie kariérneho poradenstva, zvyšovanie informovanosti a motivácie v oblasti prípravy na povolanie a pod. Tieto aspekty sú dôležité aj z hľadiska pomoci k dosiahnutiu ekonomickej nezávislosti jednotlivca po opustení detského domova (Rieger, 2009; Gough, 2001).

V rámci prípravy je veľký dôraz najmä na získanie a prehĺbovanie rôznych praktických schopností alebo znalostí, vďaka ktorým sa môže človek lepšie orientovať v čase, keď sa osamostatní. Podobne dôležitá je aj oblasť bývania, ukončenia vzdelania a nájdenia zamestnania s perspektívou jeho udržania. Poradenstvo poskytuje mladým

ľuďom informácie o inštitúciách, ktoré im môžu pomôcť v prípade potreby nejakej komplikovanej životnej situácie. Druhá fáza je obvykle ukončená dňom, kedy sa dozvie jednotlivec svoj približný termín odchodu z domova, čo býva obvykle 6 mesiacov pred samotným odchodom z detského domova (Rieger, 2009).

Aktuálnejšiu náplň má proces prípravy na odchod z domova najmä pri mladých dospelých starších ako 15 rokov do doby, kedy sa už môžu osamostatniť, najviac však do 26 rokov (Běhounková In Vojtová, 2012).

Posledná fáza prípravy sa začína dňom, ktorý je približne pol roka pred plánovaným odchodom a práve v tento deň sa mladý dospelý dozvie, kedy opustí túto inštitúciu. Rieger (2009) o nej hovorí ako lúčení sa s inštitúciou a táto fáza je ukončená samotným dňom odchodu z detského domova. Toto obdobie je príprava už veľmi špecifická a osobitná a počas nej sa odporúča prebrať s klientom hlavne tie témy a otázky, ktoré priamo súvisia s jeho novým samostatným životom. Je to napríklad otázka bývania, ale aj interpersonálnych a pracovnoprávných vzťahov. V rámci lúčenia sa s inštitúciou prebieha aj terapeutická úroveň fázy formou individuálnych konzultácií medzi klientom inštitúcie a vedúcim tohto zariadenia. Okrem iného je účelom stretnutia aj rekapitulácia a spoločné vyhodnotenie pobytu dieťaťa v detskom domove a tak získa vedúci spätnú väzbu ohľadom svojho zariadenia. Mladý dospelý rovnako poskytuje túto spätnú väzbu aj opatrovateľom a celej organizácii, ktorá tak môže jeho reakcie zohľadniť pri rozvíjaní inštitúcie a zlepšení kvality modelu starostlivosti.

Pri dlhodobej príprave jednotlivca na odchod sa nemyslí neustále pripomínanie klientovi, že raz odíde, ale naopak ide o vytvorenie zázemia a vzťahov tak, aby mohlo dieťa bezpečne odísť. Běhounková (In Vojtová, 2012) vykonala výskum, kde zistila niekoľko veľkých prekážok, ktoré paradoxne bránia rozvoju kompetencií a príprave klienta na odchod, ako napríklad nemožnosť nadviazať pevný vzťah medzi klientom inštitúcie a dospelým.

Pri rozhovore s klientom sa preberajú aj otázky budúcnosti už mimo inštitúcie, pričom vychovávateľ ponúka klientovi možnosť podpory a aj informácie so zoznamom zariadení pre krízové situácie v okolí. Okrem toho mu odovzdáva kontakty, napríklad na sociálneho kurátora. Klient spolu s pracovníkmi detského domova rieši aj oblasť bývania a zamestnania, pričom snahou je, aby každý človek, ktorý odchádza z detského domova, mal kam ísť, kde bývať a kde spať a aby si mohol zohnať prostriedky na samostatný život. Počas poslednej fázy sa jednanie s klientom zo strany personálu domova mení smerom

k väčšej slobode a priestoru pre klienta, ale zároveň ten musí riešiť aj svoju zodpovednosť a samostatné úlohy. Čím viac sa blíži odchod klienta, tým je aktuálnejšia aj otázka bývania. Tretia fáza prípravy na odchod končí lúčením sa s inštitúciou (Rieger, 2009).

Neziskové organizácie síce nemajú najvyššiu mieru dôvery zo strany ústavných zariadení, avšak programy týchto organizácií zamerané na dlhodobú sociálnu terapiu a rehabilitáciu ponúkajú pomerne široké možnosti pre rozvoj sociálnych aj iných schopností detí. Môžu tiež využiť svoj nestranný prístup k deťom a tým im ponúknuť alternatívny stabilný a dlhodobý vzťah ako dvom rovnocenným stranám, na rozdiel od vzťahu k vychovávateľom v inštitúciách. Neziskové organizácie ponúkajú aj modelovanie a rôznych tréningy sociálnych schopností, psychoterapiu a ďalšie informácie pri zvládaní praktických situácií bežného života, na ktoré pripravujú mladých dospelých odchádzajúcich z detských domovov (Běhouňková In Vojtová, 2012).

Za najdôležitejší aspekt vhodnej prípravy pokladá Rieger (2009) najmä dlhodobý tréning rozličných prirodzených situácií v sociálnej oblasti a to aj s možným nastavením sociálno-terapeutickej spolupráce prostredníctvom kontaktu a hodnotenia spolupráce.

Lerch (2009, s. 4) odchádzanie zo starostlivosti opisuje ako „proces prípravy mladých ľudí na úspešný prechod zo systému náhradnej starostlivosti do samostatného života.“ Je tu už možnosť získať nové schopnosti, plánovať a riešiť problémy. V rámci schopností ide najčastejšie o schopnosti postarať sa sám o seba z pohľadu varenia, upratovania, nakupovania či hygieny, ale aj o interpersonálne schopnosti, ktoré zaručujú zvládnutie neformálnych aj formálnych vzťahov. Príprava však musí byť komplexná a musí zahŕňať nielen praktické skúsenosti, ale tiež aj emočné a medzi vzťahové znalosti.

Práve v spolupráci s učiteľmi a vychovávateľmi daného zariadenia by mala príprava klientov na vstup do nového a samostatného života prebiehať systematicky, pričom Bechyňová a Konvičková (2008) túto prípravu rozdeľujú na nasledovné tri fázy:

- prvá fáza - spočíva v začiatku prípravy na návrat klienta či už do rodiny alebo do samostatného života a mala by začať práve nástupom dieťaťa do detského domova, kedy sa vytvorí konkrétny a detailný plán starostlivosti a podpory o jednotlivca. Úlohou zariadenia inštitucionálnej výchovy je pripraviť plán na rozvoj osobnosti,
- druhá fáza procesu prípravy na vstup jednotlivca do života je vlastne počas jeho umiestnenia práve do zariadenia inštitucionálnej výchovy, pričom každému jedincovi musí byť venované maximálne úsilie a možnosti. Ak sa to dá, mal by

mať klient pridelenú osobu, ktorá by mu mohla uľahčiť jeho nezávislosť pri odchode. V našich podmienkach sa tejto osobe hovorí aj „kľúčový pracovník“, ktorý počas výchovno-terapeutickej činnosti je dôverníkom klienta. Pomáha mu najmä s jeho osobnými cieľmi, potrebami a záujmami. Do procesov v druhej fáze by mali byť zahrnutí aj členovia rodiny,

- tretia fáza sa orientuje na preventívne - terapeutické sprevádzanie mladého dospelého po jeho opustení ústavu do rodiny alebo samostatného života. Keďže po odchode sa už mladí jednotlivci nemajú príliš na koho obrátiť v prípade novovzniknutých problémov, takáto nadväzná služba im môže pomôcť. Najmä v prípadoch, keď odchod znamená pre jednotlivca nutnosť prevziať zodpovednosť a rozhodovanie o svojom živote, čo môže sprevádzať pocit strachu z neznámeho aj neistotu. Práve tu je dôležitá úloha kľúčového pracovníka, ktorý pomôže jedincovi s integráciou do rodiny alebo spoločnosti a na ktorého je možné sa obrátiť s problémom.

Významnou oblasťou sociálno-rehabilitačného procesu v rámci zariadeniach inštitucionálnej výchovy je práve príprava na odchod z detského domova (Běhounková In Vojtová, 2012).

Cieľom je ukončenie pobytu v detskom domove a úspešné začlenenie mladého človeka priamo do spoločnosti. Práve preto by všetky činnosti v detskom domove mali smerovať k príprave človeka na jeho osamostatnenie a návrat do rodiny či spoločnosti, pričom ten by mal byť čo najviac schopný sa o seba postarať a byť čo najviac samostatný. Pobyt dieťaťa v zariadení by mal mať organizáciu, ktorá by mohla nahradiť vytváranie vzorcov správania a určitých sociálnych schopností tak, aby v konečnom dôsledku mohol byť človek schopný samostatného života alebo aj založenia vlastnej rodiny. Osamostatnenie je veľmi dôležitý životný moment a príprava naň musí byť nielen dôsledne naplánovaná, ale jej realizácia by mala prebiehať ako pri pobyte dieťaťa v zariadení, tak aj počas odchádzania a tiež aj počas niekoľko nasledujúcich mesiacov po odchode. Práve forma individuálneho plánovania a podpory významne pomáha úspechu osamostatnenia, pričom proces prípravy na odchod z detského domova sa týka nielen detí, ale aj mladistvých v zariadení, a to v každej vekovej skupine počas celého pobytu v detskom domove (Holomek & Harant, 2002).

3.2 Sociálně-výchovná práce s mladými dospělými odchádzajúcimi z detského domova

Kasanová (2008, s. 293) hovorí, že veľmi dôležitým cieľom výchovy je pôsobiť na slobodné vytvorenie osobnosti jednotlivca tak, aby sa mohol rozvíjať ako samostatná bio-psycho-sociálna bytosť. Podstatný je rozvoj tak telesných ako aj individuálnych vlastností a individuálnych schopností s cieľom maximálne možného osobnostného rastu a sociálneho dobra. Súčasťou je nielen výchova, ale aj prevýchova a odstraňovanie nežiaducich zlozvykov predošlej výchovy. Rovnako dôležité je aj formovanie pozitívnych vlastností a hodnotového rebríčka tak, aby bol dôraz kladený na všeľudské hodnoty.

Pri detailnom pohľade na štatistiku zloženia obyvateľov detských domov Kasanová (2008), hovorí, že veľká časť je tvorená deťmi s vyšším vekom v rámci obyvateľov v detských domovoch. Keďže v dôsledku vyššieho veku je záujem prípadných rodičov o osvojenie detí nižší, je táto skupina pomerne ťažko osvojiteľná. Sociálna práca pracuje pri odchode z detského domova s dvoma hlavnými skupinami detí z tejto vekovej skupiny a dajú sa rozlíšiť dva rôzne typy skupín:

- deti v kontakte s rodinou – tieto deti dlhodobo nestrácajú kontakt so svojou rodinou, hoci sú umiestnené v detskom domove. O život detí v domove sa rodina pomerne aktívne zaujíma a nemusí sa jednať iba o rodičov, ktorí prejavujú záujem o deti. Môžu to byť aj súrodenci, starí rodičia alebo iní členovia širšej rodiny. Pri tejto skupine detí je pravdepodobné, že nebudú úplne bez pomoci v momente, kedy opustia priestory detského domova a pokiaľ rodina prejavovala o dieťa záujem, je na mieste predpokladať, že v prípade odchodu z detského domova bude pre dieťa potencionálne možné sa vrátiť práve do tejto svojej biologickej rodiny, takže nestratí základné zázemie, ktoré malo z domova. Pokiaľ táto možnosť reálne existuje, práve týmto smerom by malo byť pôsobenie sociálneho pracovníka, ktorý na túto alternatívu dieťa pripraví a môže tak vyzdvihnúť všetky jej pozitívne stránky,
- deti bez kontaktu s rodinou – v rámci detského domova je táto skupina detí v prevažnej väčšine, pričom v tomto prípade sa dá pozorovať minimálny alebo takmer žiadny záujem či už zo strany rodičov alebo širšej rodiny o dieťa umiestnené v tejto inštitúcii. Okrem nezájmu zo strany rodiny ale patria do tejto skupiny aj tie deti, ktoré z najrôznejších príčin môžu samé od seba odmietať

kontakt so svojou biologickou rodinou. Úlohou a cieľom sociálnej práce v tomto prípade je ponúknuť dieťaťu všetky možné alternatívy, ktoré sa dajú využiť po odchode z domova.

Jednou z úloh sociálnej práce v detskom domove pri odchode mladého dospelého z tohto zariadenia je aj snaha o čo najlepšiu pracovnú integráciu mladého jednotlivca. Medzi úlohy sociálnej práce patrí aj plánovanie odchodu dieťaťa z detského domova a jeho následné začlenenie či už do pracovného procesu alebo samostatného života po odchode z tohto zariadenia. Na splnenie týchto cieľov a úloh je potrebné, aby bol neustály kontakt napríklad aj s podnikateľským sektorom, úradmi práce alebo s inštitúciami s rekvalifikačnými kurzami. Tiež pozitívom je aj kontakt aj s ubytovacími zariadeniami a inými inštitúciami (Mikloško, 2008).

Autor tiež hovorí, že aj sociálny kurátor má dôležitú rolu v celom procese odchodu dieťaťa z detského domova a jeho osamostatňovania. Podľa časového horizontu realizácie sociálnej práce s mladistvým je možné ju rozdeliť na dve samostatné etapy. Tak sa delí táto práca na sociálnu prácu:

- a) pred odchodom mladého dospelého z detského domova – proces odchodu musí byť plynulý a to najmä pre efektívnejšiu a lepšiu adaptáciu dieťaťa či mladého dospelého z detského domova. Jedinec už musí byť na výrazný krok smerom do vonkajšieho sveta dobre pripravený a úlohou sociálneho kurátora je konzultovať a preberať s ním kroky osamostatňovania. Sociálny pracovník je tiež akými prostredníkom medzi dieťaťom, detským domov a inštitúciami, ktoré sa môžu jednotlivca po odchode ujať. Už niekoľko mesiacov pred plánovaným odchodom sa musí tento proces prípravy odchodu začať a musí byť tiež zrejmé, kam pôjde tento mladý dospelý pracovať a podľa toho je treba mu zabezpečiť a nájsť náležité bývanie. V prípade správneho naplánovania odchodu dostatočne vopred je možné dať ostatným zložkám ako sú obecné úrady či úrady práce, sociálnych vecí a rodiny, čas potrebný na to, aby mohli realizovať potrebnú pomoc z ich strany. Úlohou sociálneho pracovníka je zabezpečiť také potrebné a nutné podklady a dokumenty, aby mohol úrad práce, sociálnych vecí a rodiny aspoň pol roka pred samotným odchodom mladého človeka kontaktovať všetkých možných a potencionálne vybraných zamestnávateľov a osloviť ich v rámci svojho regiónu s možnosťou zabezpečiť podmienky pre daného jednotlivca,

- b) po odchode mladého dospelého z detského domova – detský domov predstavuje pre mladých ľudí ich jediné zázemie a vo viacerých prípadoch aj ich doterajší život, preto má mladý človek po jeho opustení pred sebou mnohé nové situácie a musí riešiť rôzne problémy s ktorými sa doteraz nestretol. Dôležitú úlohu aj v tomto prípade zohráva sociálny pracovník. Ešte dlhú dobu po odchode mladistvého z detského domova by s ním mal udržiavať kontakt, či už telefonický alebo aj osobný a pod. Mladistvý totiž môže mať problémy s riešením určitých vzniknutých situácií, a preto potrebuje, aby na jeho riešenia problémov sociálny pracovník odborne dohliadal. Dôležitá je práca sociálneho pracovníka aj v prípade, že sa takýto mladý človek zamestná. Sociálny pracovník by sa mal pravidelne kontaktovať so zamestnávateľom a informovať sa o prípadných problémoch, ktoré má mladistvý v práci. Napriek rozličnej pomoci by mal sociálny pracovník prenechať dôležité rozhodnutia mladistvému, pretože len tak sa mladistvý dokáže zaradiť do spoločnosti a samostatne v nej žiť.

Poradenská činnosť sa väčšinou zameriava na sprostredkovanie pomoci alebo sociálnych služieb, pričom najčastejšie za spolupráce s neštátnymi neziskovými organizáciami. V oblasti bývania ide najčastejšie o poskytnutie bývania v domoch na pol ceste alebo v azylových domoch. Domy na pol ceste sú určené predovšetkým mladým ľuďom, ktorí odchádzajú z detského domova či školských zariadení určených na výkon ústavnej výchovy. Poradenská činnosť v oblasti hľadania zamestnania či riešenia ťažkých životných situácií spočíva najčastejšie v poskytnutí kontaktov na poradne, ktoré sa zameriavajú na sociálne poradenstvo alebo sociálnu rehabilitáciu. V oblasti financií ide o pomoc s vybavovaním sociálnych dávok, dávok v hmotnej núdzi a sociálnej podpory od štátu, buď jednorazových alebo opakovaných (Folda, 2009).

Aj Vadkertiová (2011, s. 442) tvrdí, že „ešte dva roky po odchode z domova by mal sociálny pracovník udržiavať kontakt s mladým dospelým.“ Zároveň však dodáva, že v praxi sa tento princíp len veľmi málo dodržiava. Sociálni pracovníci však zabezpečujú pre mladého dospelého, ktorý odchádza z detského domova aspoň bývanie, ale často krát aj zamestnanie. Snažia sa s využitím kontaktov nájsť pre nich aspoň brigádnickú prácu. Často spolupracujú s obecnými úradmi, ktoré ak majú možnosť, zabezpečia pre nich napr. v lete zber ovocia a pod.

3.3 Úloha vychovávateľov v detskóm domove pri odchode mladého dospelého

Úspešný štart života mladých dospelých po ich odchode z detského domova je výrazne ohrozený. Po odchode sa zrazu dostanú do sveta dospelých, kde im už nemá kto pomáhať a musia sa starať len sami o seba. Veľmi dôležitú úlohu tu zohráva ich vychovávateľ v zariadení, s ktorým spolupracujú aj tesne pred odchodom z detského domova a ktorý im pomáha čo najúspešnejšie zvládnuť štart do nového života po odchode zo zariadenia (Vadkertiová, 2011).

Vychovávateľ má v ústavoch náhradnej inštitucionálnej výchovy veľmi zložitú funkciu. Má pohyblivú náplň práce, kde na jednej strane obrazne povedané utiera dieťaťu ústa po jedle a na strane druhej s ním vedie profesionálny rozhovor na terapeutickú alebo spirituálnu úroveň. Tiež rieši rôzne dilemy ako napríklad či má alebo nemá dieťaťu nahrádzať jeho rodičov. Často krát sú požiadavky na schopnosti a vlastnosti vychovávateľa nereálne, pretože vyžadujú ideálneho človeka so samými pozitívnymi vlastnosťami (Škoviera, 2007).

Situácia pri odchode mladistvých a mladých dospelých zo zariadenia ústavnej výchovy, ktorí v tomto type zariadenia vyrastali, sa nedá veľmi porovnávať so situáciou ich rovesníkov, ktorí opúšťajú svoju rodinu. Podľa Běhounkovej (In Vojtová, 2012) je hlavný rozdiel v stratégii plánovania odchodu a v príprave naň. Pokiaľ človek žije vo vlastnej rodine, pripravuje sa priebežne počas života na svoj samostatný život, pričom jeho príprava prebieha prirodzene, latentne a neorganizovane. Často sa stáva, že vek, kedy sa mladý človek plánuje od rodiny osamostatniť sa stále posúva. Záleží to od toho, kedy sa rodina a mladý človek cítia na tento odchod pripravená. Priemerný vek podľa autorky je v rozmedzí 24 - 27 rokov. Avšak ľudia, ktorí odchádzajú z ústavnej výchovy, musia ústav opustiť najčastejšie ako 18 roční. Tento vek stanovuje zákon bez ohľadu na to, či sa cítia alebo necítia pripravení vstúpiť do samostatného života.

Za jednu z najdôležitejších úloh ktoré má vychovávateľ môžeme považovať ich snahu viesť deti k samostatnosti. Jedine tak môžu vychovávateľia pripraviť deti z detského domova na skutočný a ťažký život mimo domova. Závisí od toho ich zlyhanie alebo naopak zvládnutie zmeny jedného prostredia za iné. Prístup vychovávateľa pri stanovovaní

úloh musí byť individuálny, pretože deti sú rozlične osobnostne vybavené. Matějček (1999, s.135) uvádza, že „deti u ktorých prevláda silná úzkosť a neistota zo všetkého „cudzieho“, potrebujú mať prirodzene viacej istoty a opory vo svojich vychovávateľoch. Majú cestu k samostatnosti dlhšiu a náročnejšiu.“ Vychovávateľ sa musí správať k deťom pokojne, povzbudivo a bez akejkoľvek nervozity. Autor ďalej píše, že je tiež dôležité, aby vychovávateľ pomaly učil a navykal deti aj na neprijemnosti. Mal by sa snažiť pripraviť ich vopred na situácie, ktoré môžu byť „nebezpečné“, deti by mali vedieť, že chápe ich úzkosti, sympatizuje s nimi a že je pripravený poskytnúť im potrebnú oporu. Vychovávateľ nemôže učiť dieťa byť samostatné tak, že ho obrazne povedané hodí do vody a nechá plávať.

Mladý dospelý sa po osamostatnení z detského domova môže ocitnúť v nepriaznivej sociálnej alebo finančnej situácii, ktorá môže ohroziť jeho snahu ďalej sa vzdelávať. Dôležitú úlohu v takejto situácii zohrávajú školy, ktoré spolupracujú s detskými domovmi, ale tiež aj vychovávatelia. Ich snahou by malo byť viesť mladistvých k dodržiavaniu študijných povinností a vysvetliť im, ako veľmi je pre nich dôležité vzdelanie, ktoré zabezpečuje uplatnenie sa na trhu práce. Pri motivovaní mladistvých k dokončeniu štúdia môžu využívať celú škálu postupov a rôznych spôsobov riešenia, kam patria rôzne formy doučovania alebo aj razantnejšie kroky ako je napríklad prestúpenie na odbor, ktorý je pre dieťa zaujímavejší, čo rovnako platí aj pri deťoch z detských domovov. Avšak po odchode mladistvého z detského domova je spolupráca s ním obťažná, ústav prakticky nemá možnosť ovplyvniť jeho študijné výsledky a škola má tiež podstatne nižšie možnosti. Preto je veľmi dôležité zamerať sa predovšetkým na včasnú motiváciu mladistvého k zdarnému ukončeniu vzdelávania (Doubravová a kol., 2014).

3.4 Život a možnosti mladého dospelého po odchode z detského domova

Kasanová (2008) uvádza niekoľko možností, ktorými by sa doplňoval, prípadne rozširoval existujúci Zákon o sociálnych službách tak, aby bolo minimalizované zlyhanie mladistvých po odchode z ústavnej výchovy. Autorka rozdeľuje pomoc mladým dospelým po ich odchode z detského domova na pomoc zo strany:

- štátu – mladí dospelí, ktorí odišli z detského domova, by mali byť zaradení ku skupine osôb so špeciálnym štatútom sociálnej pomoci, ktorý vyplýva zo zákona,

tak ako je to v prípade osôb zdravotne ťažko postihnutých, invalidných osôb a pod. Tým by štát na určitý čas na seba prevzal povinnosti náhradných rodičov, a pomáhal by tak mladým dospelým postaviť sa na vlastné nohy a začleniť sa do života. Pomáhať by mal aj v oblasti zamestnania. Veľmi vhodné by bolo, keby sa do súčasného Zákona o zamestnanosti začlenil paragraf, ktorý by zabezpečoval mladistvým z detských domovov právo na prvé zamestnanie aspoň na prvého pol roka po opustení ústavu,

- obce – tieto majú väčšinou vo svojom vlastníctve byty, ktoré sú určené pre sociálne slabšie vrstvy. Obec by teda mala pomáhať tým, že poskytne takéto byty mladým dospelým aspoň na dobu troch rokov,
- zamestnávateľov – zamestnávateľ by sa mal o mladého dospelého zaujímať z viacerých dôvodov – bol by mu poskytnutý finančný príspevok od štátu na vytvorenie pracovného miesta a tiež príspevok na mzdu počas šiestich mesiacov na takéhoto zamestnanca. Okrem toho by zamestnávateľ získal tiež kvalifikovaného zamestnanca, keďže viacero mladých dospelých z detských domovov má skončené stredoškolské vzdelanie. Zamestnávateľ by si mal uvedomiť, že v takomto mladom dospelom získa zdravých, mladých zamestnancov, ktorí sú v práci schopní podávať 100-percentný výkon.

Gottwaldová a kol. (2006) popisujú najčastejšie problémy, s ktorými sa stretávajú mladí ľudia po odchode z ústavného zariadenia. Títo ľudia vo väčšine prípadov nie sú schopní hospodáriť s financiami, pretože nepoznajú ceny tovarov, ani právne rozdiely medzi podnájomom a nájmom. Nie sú schopní zaistiť si z vlastných počiatočných prostriedkov štandard bývania, na ktorý boli zvyknutí.

Podľa Kulhavej a kol. (2010) získavajú títo mladí ľudia nižšie vzdelanie, aké umožňuje ich prirodzená inteligencia. Je to z toho dôvodu, že na deti v detských domovoch sú kladené nižšie nároky ako na deti v rodinách, kde sú deti viacej motivované k učeniu a majú tiež väčšiu motiváciu vyniknúť. Študijné výsledky mnohých detí z domovov sú preto horšie oproti tomu, aké by mohli byť na základe ich predpokladov. Kvôli tomu sú aj často znevýhodnení pri vstupe na trh práce a pri uplatnení na ňom, pretože tam na nich čakajú len nekvalifikované či podradné zamestnania, prípadne dokonca nezamestnanosť.

Gottwaldová a kol. (2006) ešte pripomínajú, že u mladých ľudí odchádzajúcich z ústavnej starostlivosti abstinujú pracovné návyky, s ktorými súvisí ranné vstávanie bez pomoci vychovávateľiek a v zamestnaní nedokážu vydržať dlhšiu dobu. Hoci sú naučení na

konkurovanie a súťaženie, nie sú však pripravení na spoluprácu a spoločné pracovanie na úlohách a pod. To súvisí so snahou hľadať rýchle riešenia ako získať peniaze, často krát spojené s prostitúciou či páchaním trestných činov a pod.

Aj podľa Matouška (2005) sa mladistvý po odchode z detského domova stretáva s problémom nájsť si prácu. V súčasnosti tiež prevláda trend zvýšených požiadaviek na kvalifikáciu a vzdelanie. Ku koncu vzdelávania však mnohé deti zistia, že cena nekvalifikovanej práce je pomerne nízka. Niektorí z nich zistia, že sa môžu nechať podporovať štátom, čo je pre nich pohodlnejšie a zabezpečuje im to viac voľného času. Často takýto spôsob života nezamestnaného vedie k aktivitám, ktoré ohrozujú nie len jeho, ale tiež aj spoločnosť.

Mladý dospelý sa po odchode z detského domova ocitajú v prostredí, ktoré je pre nich neznáme a len s ťažkosťami sa v ňom dokážu orientovať. Ako uvádza Kovařík (2004), títo ľudia riešia množstvo závažných problémov po odchode z ústavnej starostlivosti. Patrí tam aj sociálna nepripravenosť, u týchto ľudí často abstinujú hlbšie interpersonálne vzťahy, trvalé citové zázemie a sociálne istoty. Pomerne často majú problémy s uplatnením sa na trhu práce, udržaním pracovného miesta a tiež majú nízku motiváciu pre dodatočné vzdelávanie a dosiahnutie vyššej kvalifikácie.

Sebadôvera a seba hodnotenie sú u mladých ľudí, ktorí opustili detský domov, podstatne nižšie ako u ľudí, ktorí vyrastali vo vlastnej rodine. Klienti detských domovov sú výrazne limitovaní, čo je dôsledkom adaptácie na ústavné podmienky. Toto všetko je potrebné brať do úvahy pri celom procese prípravy odchodu mladých ľudí z ústavného zariadenia. Je preto potrebné ich systematicky pripraviť na riziká, ktoré samostatný život prináša (Běhouňková In Vojtová, 2012).

Aby nedošlo k sociálnemu vylúčeniu klientov, ktorí nemajú pomoc od svojej pôvodnej rodiny, snažia sa im detské domovy pomáhať zaistením ubytovania ešte pred ich odchodom z detského domova. V súčasnosti sa v tejto sociálnej službe uplatňujú dva modely. Ak má detský domov dostatok finančných prostriedkov, tak sám sprostredkováva následné pobytové služby. Najčastejšie ide o niekoľko malometrážnych bytových jednotiek vo vlastníctve domova, tzv. štartovacie byty, kde ubytováva bývalých klientov na určitý čas, pokiaľ si nenájdu nové ubytovanie (Holomek, Harant, 2002).

V domovoch na pol ceste sa poskytuje ubytovanie a sociálne služby fyzickej osobe na určitý čas, ak táto osoba nemá zabezpečené podmienky na uspokojenie svojich základných životných potrieb a tiež osobe, ktorá po skončení poskytovania sociálnej

služby v zariadení nemá zabezpečené ubytovanie alebo po skončení starostlivosti v zariadení sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately. V domovoch na pol ceste sa môže poskytovať ubytovanie na istý čas, sociálne poradenstvo, pomoc pri uplatňovaní práv a právom chránených záujmov, pracovná terapia, utvárajú sa tu podmienky na výdaj potravín, výdaj stravy alebo prípravu stravy, na vykonávanie základnej osobnej hygieny, na pranie, žehlenie a údržbu bielizne a šatstva, a tiež na záujmovú činnosť.

Návrat k pôvodnej rodine je jednou z ďalších možností na bývanie po opustení detského domova. Túto možnosť volia ľudia často pri nedostatku financií na samostatné bývanie. Takýto návrat k pôvodnej rodine však odborníci označujú za rizikový. Hlavným dôvodom je to, že s rodinou sa často odborne nepracuje, preto sa dieťa môže vrátiť do rovnakého patologického prostredia, z ktorého bolo odobrané. Preto môže nastať dokonca to, že dieťa bude okradnuté a jeho dôvera bude zneužitá jeho najbližšími. V prípade, že situácia nebude až taká vážna, môže nastať ešte jav, že dieťa si osvojí životný štýl rodiny a vyvinie sa z neho sociálne problémový jednotlivec. Pretože aj v tomto veku môže mať na úspechy či neúspechy jedinca veľký vplyv jeho rodina. Avšak miera tohto vplyvu je rozdielna a ovplyvňuje ju viacero ďalších aspektov (Gottwaldová, 2006).

Vadkertiová (2011, s. 442) uvádza, že mladý človek môže pri odchode z detského domova využiť jednorazový príspevok, ktorý detský domov poskytuje. „Pri odchode mladého dospelého detský domov poskytuje jednorazový príspevok na uľahčenie osamostatnenia sa mladého dospelého.“

Výška tohto príspevku v súčasnosti predstavuje 904,10€ (Mladí dospelí, 2015).

II. PRAKTICKÁ ČASŤ

4 PRIESKUM

Na základe teoretických zistení a poznatkov sme sa rozhodli spracovať prieskum, v ktorom budeme overovať u zamestnancov detských domovov, ako sú podľa nich chovanci detských domovov pripravení na život mimo detského domova. V nasledujúcej časti práce prinášame informácie o prieskume, jeho cieľoch, realizácii a výsledkoch prieskumu.

4.1 Ciele prieskumu a prieskumné otázky

Hlavný cieľ výskumu

Zistiť a porovnať názor odborných zamestnancov detského domova na pripravenosť mladých dospelých na odchod z detského domova, aktivity a prípravu zameranú na odchod mladých dospelých z detského domova a vplyv biologickej rodiny na pripravenosť mladých dospelých na odchod z detského domova z hľadiska vzdelania zamestnancov.

Čiastkové ciele:

1. Zistiť a porovnať názory odborných zamestnancov detského domova na pripravenosť mladých dospelých na odchod z detského domova z hľadiska vzdelania zamestnancov.
2. Zistiť a porovnať názory odborných zamestnancov detského domova na konkrétnu prípravu zameranú na odchod mladých dospelých z detského domova z hľadiska vzdelanie zamestnancov.
3. Zistiť a porovnať názory odborných zamestnancov detského domova na vplyv biologickej rodiny na pripravenosť mladých dospelých na odchod z detského domova z hľadiska vzdelanie zamestnancov.
4. Zistiť a porovnať skúsenosti odborných zamestnancov detského domova s úspešnosťou uplatnenia mladých dospelých po odchode z detského domova z hľadiska vzdelania zamestnancov.

Hypotézy

1. Odborní zamestnanci detského domova s najvyšším ukončeným vysokoškolským vzdelaním budú častejšie udávať, že mladí dospelí nie sú pripravení na odchod z detského domova v porovnaní s odbornými zamestnancami s najvyšším ukončeným stredoškolským vzdelaním.
2. Odborní zamestnanci detského domova s najvyšším ukončeným vysokoškolským vzdelaním budú častejšie udávať, že konkrétna príprava mladých dospelých na odchod z detského domova je efektívna v porovnaní s odbornými zamestnancami s najvyšším ukončeným stredoškolským vzdelaním.
3. Odborní zamestnanci detského domova s najvyšším ukončeným vysokoškolským vzdelaním budú menej často udávať pozitívny vplyv biologickej rodiny na odchod mladých dospelých z detského domova v porovnaní s odbornými zamestnancami s najvyšším ukončeným stredoškolským vzdelaním.
4. Odborní zamestnanci detského domova s najvyšším ukončeným vysokoškolským vzdelaním budú častejšie udávať negatívne skúsenosti s uplatnením sa mladých dospelých po ich odchode z detského domova v porovnaní s odbornými zamestnancami s najvyšším ukončeným stredoškolským vzdelaním.

4.2 Metódy realizácie a vyhodnotenia prieskumu

Prieskum sme realizovali pomocou metódy **dotazníka**, ktorý sme si zostavili sami, pre potreby nášho prieskumu. Pre túto metódu sme sa rozhodli preto, lebo ide o pomerne nenáročnú metódu prieskumu, ktorá poskytuje možnosť získať množstvo informácií od väčšieho počtu respondentov za pomerne krátky čas.

Náš dotazník obsahoval celkovo 22 položiek, ktoré boli rozdelené na dve skupiny. V prvej skupine boli položky zamerané na zistenie reprezentatívnosti prieskumnej vzorky, boli umiestnené na začiatku dotazníka a išlo celkovo o päť položiek zameraných na informácie o pohlaví, veku, vzdelaní odbore a o dĺžke praxe v detskom domove u respondentov. Druhú skupinu tvorili položky, ktoré sledovali naplnenie cieľa a zodpovedanie prieskumných otázok.

Z celkového počtu bolo v dotazníku 19 položiek uzatvorených, dve položky boli polo uzatvorené a jedna položka bola otvorená. V uzatvorených položkách mali respondenti možnosť vybrať si jednu z ponúkaných možností odpovedí, pričom ak nebolo určené inak, označovali respondenti iba jednu možnosť. V ôsmych uzatvorených položkách sme použili Likertovu škálu ako formy odpovede. V polo uzatvorených položkách mali respondenti možnosť vybrať si opäť z ponúkaných možností odpovedí, avšak v prípade, že respondenti nenašli vhodnú možnosť na odpoveď, prípadne chceli svoju odpoveď doplniť, mohli tak urobiť na určenom mieste v položke. V otvorenej položke mohli respondenti odpovedať voľne, podľa vlastného uváženia.

Dotazník sme distribuovali prostredníctvom online formulára, ktorý sme rozposielali respondentom prostredníctvom mailu. Oslovili sme približne 20 detských domovov, ktoré sme požiadali, aby svojich odborných zamestnancov požiadali o vyplnenie dotazníka, ktorý sme v maily priložili. Po kliknutí na internetový odkaz sa respondentom zobrazil dotazník a po jeho vyplnení ho jednoducho odoslali, pričom nebolo potrebné registrovať sa, prípadne použiť vlastnú emailovú adresu. To znamená, že bola zachovaná anonymita respondentov prakticky úplne. Vzhľadom na to, že z niektorých detských domovo, ktoré sme oslovili, sa nám spätne neozvali, nevieme určiť návratnosť dotazníkov. Vrátilo sa nám však celkovo 66 dotazníkov a vzhľadom na to, že v online formulári je nutné vyplniť všetky položky, inak nie je možné ho odoslať, boli všetky dotazníky vyplnené kompletne a mohli sme ich využiť na prieskum.

Vyhodnotenie výsledkov sme realizovali tak, že sme dotazníky rozdelili na dve skupiny podľa vzdelania, čo bolo hlavné deliace kritérium pre našu vzorku a vyhodnotili sme ich oddelene. Najprv sme ku všetkým možnostiam, ktoré respondenti označovali, určili početnosti týchto označení, v prípade polo uzatvorených položiek sme určili taktiež kategórie odpovedí pri voľnej možnosti v týchto položkách a určili ich početnosť. Následne sme tieto údaje prepočítali na percentá vzhľadom na danú prieskumnú skupinu, aby sme mali lepší prehľad v rozdieloch. V otvorenej položke sme vypísali odpovede respondentov a určili početnosti odpovedí v každej skupine. Aj tieto údaje sme následne prepočítali na percentá a ponechali v tabuľke. Ostatné údaje sme zobrazili pomocou grafov, aby boli informácie usporiadané prehľadnejšie.

Štatistické vyhodnotenie výsledkov sme realizovali pomocou **štatistickej metódy Pearsonov Chi – kvadrát** testu dobrej zhody, ktorý nám určuje hodnotu pravdepodobnosti. Podľa výšky hodnoty pravdepodobnosti je možné určiť, či rozdiely

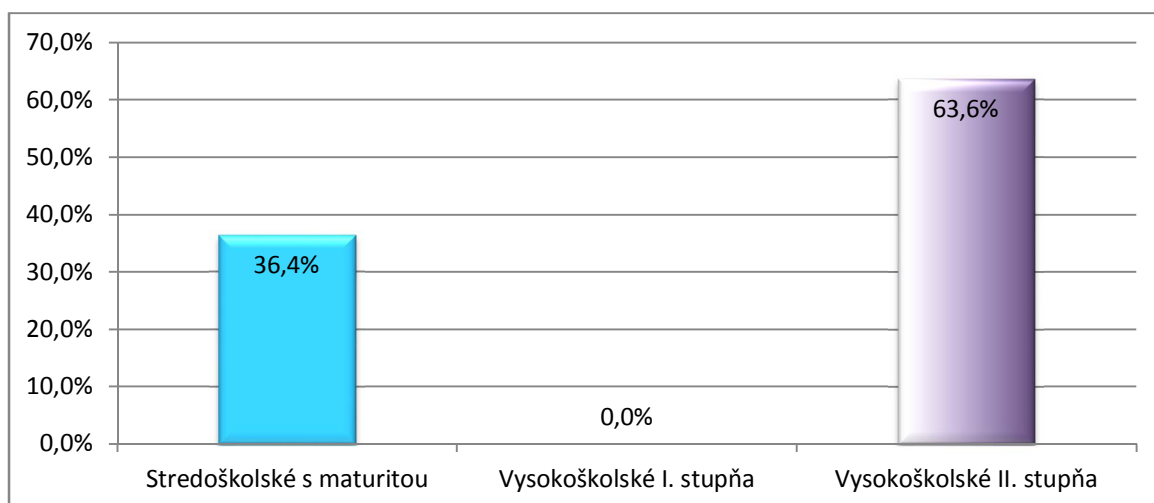
v odpovediach dvoch vzoriek sú štatisticky významné alebo nie. Hodnota pravdepodobnosti je viazaná na hladinu významnosti, ktorá je štandardne nastavená na 5 %, teda na hodnote 0,05. V prípade, že pravdepodobnosť dosiahla hodnotu nižšiu ako 0,05, boli rozdiely v odpovediach prieskumných skupín považované za štatisticky významné. V prípade, že pravdepodobnosť dosiahla hodnotu vyššiu ako 0,05, alebo rovnú tejto hodnote, boli rozdiely v odpovediach prieskumných skupín považované za príliš malé na to, aby mohli byť štatisticky významné (Rimarčík, 2011).

4.3 Charakteristika prieskumnej vzorky

Prieskumnú vzorku tvorilo celkovo 66 respondentov, pričom sme si ich rozdelili podľa vzdelania tak, ako je to určené v cieľoch na dve skupiny, a to na respondentov s najvyšším ukončeným stredoškolským vzdelaním, ktorých bolo celkovo 24 a na respondentov s najvyšším ukončeným vysokoškolským vzdelaním, ktorých bolo 42. Podrobnejšie informácie o prieskumnej vzorke sme sprehľadnili do grafov a zobrazujeme ich nižšie.

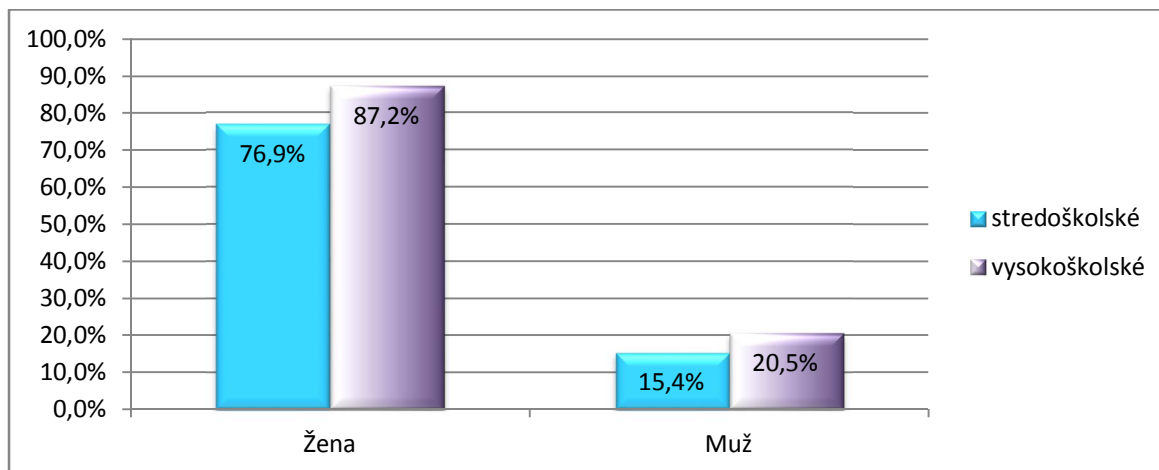
Ako môžeme vidieť v prvom grafe, z hľadiska vzdelania tvorili respondenti dve skupiny. Prvú skupinu tvoria respondenti s najvyšším ukončeným stredoškolským vzdelaním, ktorých je celkovo 36,4 % a druhú skupinu tvorili respondenti s najvyšším ukončeným vysokoškolským vzdelaním, ktorých bolo celkovo 63,6 % respondentov.

Graf 1 Rozdelenie prieskumnej vzorky z hľadiska vzdelania



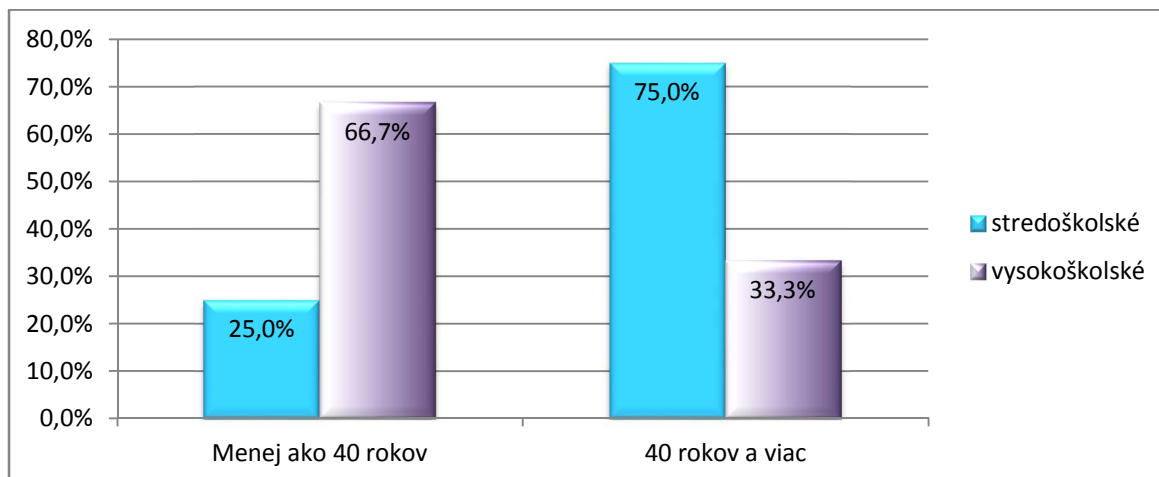
Z hľadiska pohlavia tvorili prieskumnú vzorku prevažne ženy, pričom s najvyšším ukončeným stredoškolským vzdelaním sme mali v prieskume 76,9 % žien a 15,4 % mužov, s najvyšším ukončeným vysokoškolským vzdelaním tvorilo vzorku 87,2 % žien a 20,5 % mužov.

Graf 2 Rozdelenie prieskumnej vzorky z hľadiska pohlavia



Z hľadiska veku tvorili prieskumnú vzorku najmä respondenti vo veku 40 rokov a viac, ktorých bolo 75 % s najvyšším ukončeným stredoškolským vzdelaním a 33,3 % s najvyšším ukončeným vysokoškolským vzdelaním. Vo veku menej ako 40 rokov bolo 25 % respondentov s najvyšším ukončeným stredoškolským vzdelaním a 66,7 % respondentov s najvyšším ukončeným vysokoškolským vzdelaním.

Graf 3 Rozdelenie prieskumnej vzorky z hľadiska veku

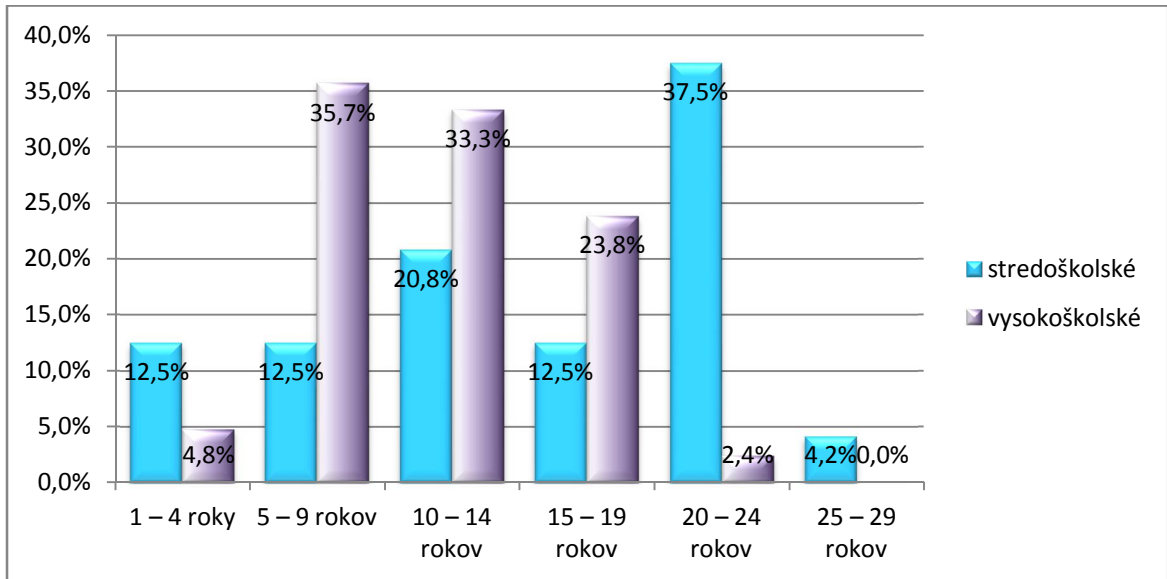


Odpovede respondentov o odbore, ktorý vyštudovali, sme zobrazili v tabuľke, pretože odpovede na otvorené položky sa graficky nezobrazujú. V tabuľke môžeme vidieť, že u respondentov s najvyšším ukončeným stredoškolským vzdelaním bolo najčastejším odborom vychovávateľstvo, ktoré študovalo 75 % respondentov v tejto prieskumnej skupine a zvyšok, teda 25 % respondentov študovalo odbor sociálna práca. U respondentov s najvyšším ukončeným vysokoškolským vzdelaním bola najčastejšie udávaným odborom sociálna práca, ktorú uviedlo 33,3 % respondentov, následne psychológia, ktorú uviedlo 31 % respondentov, odbor špeciálny pedagóg vyštudovali 19 % respondentov a vychovávateľstvo uviedlo 16,7 % respondentov.

Tabuľka 1 Odpovede respondentov o odbore, ktorý vyštudovali

Aký odbor ste vyštudovali?	stredoškolské		vysokoškolské	
	N	%	N	%
psychológia	0	0,0%	13	31,0%
špeciálna pedagogika	0	0,0%	8	19,0%
sociálna práca	6	25,0%	14	33,3%
vychovávateľstvo	18	75,0%	7	16,7%

Z hľadiska dĺžky praxe v prípade respondentov s najvyšším ukončeným stredoškolským vzdelaním udávalo prax v trvaní 1 – 4 roky 12,5 % respondentov a rovnaký počet respondentov udával aj prax v trvaní 5 – 9 rokov. Dĺžku praxe 10 – 14 rokov udávalo 20,8 % respondentov a 15 – 19 rokov pracuje v detskom domove 12,5 % respondentov. Najviac respondentov v tejto prieskumnej skupine pracuje v detskom domove 20 – 24 rokov, a to 37,5 % respondentov, naopak najmenej pracuje v detskom domove 4,2 % respondentov, a to 25 – 29 rokov. U respondentov s najvyšším ukončeným vysokoškolským vzdelaním udávalo 4,8 % respondentov prax v trvaní 1 – 4 roky, 35,7 % respondentov, teda opäť najviac udávalo prax v trvaní 5 – 9 rokov. 10 – 14 rokov pracuje v detskom domove 33,3 % respondentov a 15 – 19 rokov pracuje v detskom domove 23,8% respondentov. Prax v trvaní 20 – 24 rokov udávalo celkovo 2,4 % respondentov a dĺžku praxe 25 – 29 rokov neuviedol ani jeden respondent z tejto prieskumnej skupiny.

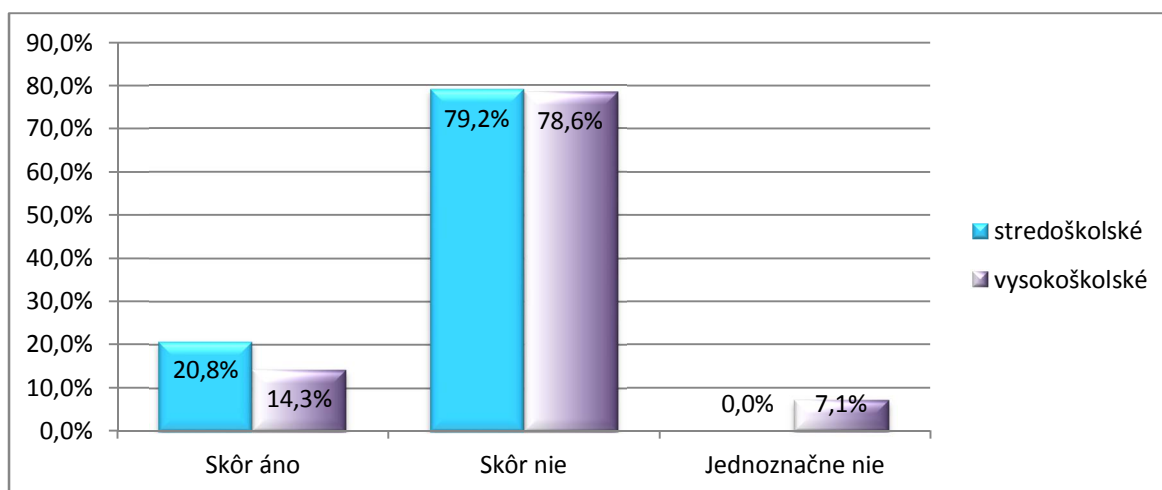
Graf 4 Rozdelenie prieskumnej vzorky z hľadiska dĺžky praxe v detskom domove

5 VÝSLEDKY PRIESKUMU A DISKUSIA

V nasledujúcej kapitole zobrazujeme všetky výsledky prieskumu tak, ako sme ich zozbierali priamo z dotazníka. Všetky údaje sú zobrazené v grafoch, kde sú uvádzané v percentách. Na osi x sme zobrazili hodnoty, ktoré dosahovali percentá v jednotlivých možnostiach odpovedí a na osi y sme zobrazili dané odpovede, ktoré respondenti označovali. V každom grafe zobrazujeme odpovede respondentov z oboch prieskumných vzoriek. Každý graf je okrem toho aj slovne analyzovaný a popísaný.

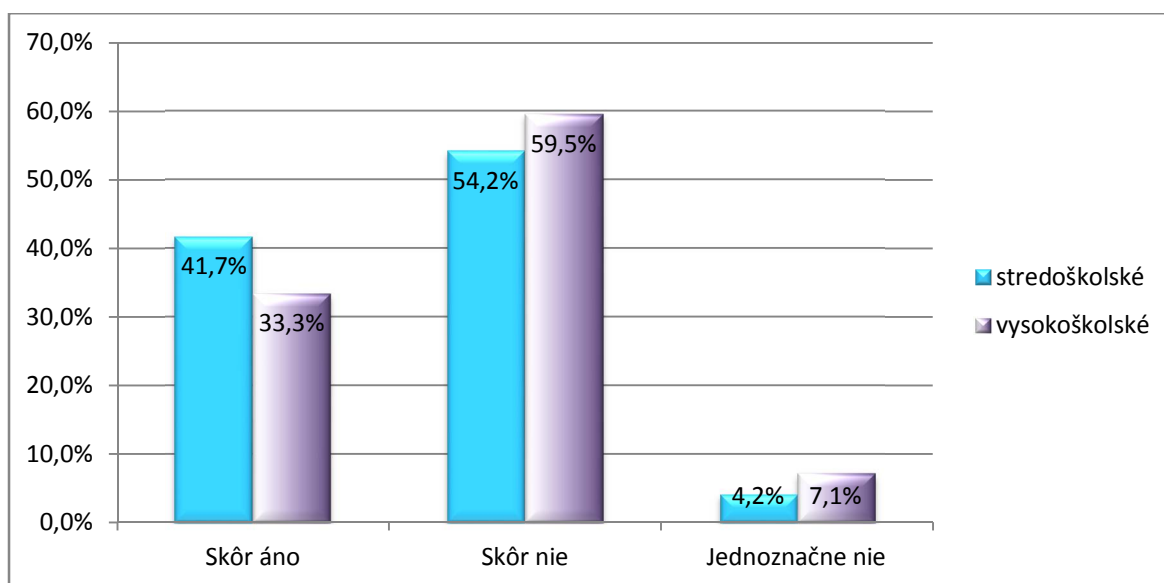
Respondenti odpovedali na otázku, či sú podľa nich mladí dospelí odchádzajúci z detského domova pripravení na tento odchod. Možnosť jednoznačne áno, teda jednoznačnú pripravenosť mladých dospelých v tomto prípade neoznačoval ani jeden respondent. Možnosť skôr áno, teda vyjadrenie, že mladí dospelí skôr sú pripravení na odchod z detského domova, označovalo 20,8 % zamestnancov so stredoškolským vzdelaním a 14,3 % zamestnancov s vysokoškolským vzdelaním. Najčastejšie označovanou možnosťou bola v tomto prípade možnosť skôr nie, teda že mladí dospelí odchádzajúci z detského domova skôr nie sú pripravení na tento odchod. Takto odpovedalo 79,2 % zamestnancov so stredoškolským a 78,6 % zamestnancov s vysokoškolským vzdelaním. 7,1 % zamestnancov s vysokoškolským vzdelaním uvádzalo aj možnosť jednoznačne nie. Takto neodpovedal ani jeden zamestnanec so stredoškolským vzdelaním.

Graf 5 Odpovede respondentov o pripravenosti mládeže na odchod z detského domova



Graf 6 znázorňuje odpovede respondentov na otázku, či podľa nich je možné mladých dospelých odchádzajúcich z detského domova pripraviť na samostatný život. Možnosť jednoznačne áno neoznačoval ani jeden respondent. Možnosť skôr áno označovalo 41,7 % respondentov so stredoškolským vzdelaním a 33,3 % respondentov s vysokoškolským vzdelaním. Naopak možnosť skôr nie, teda vyjadrenie, že mladých dospelých skôr nie je možné pripraviť na samostatný život, označovalo 54,2 % respondentov so stredoškolským vzdelaním a 59,5 % respondentov s vysokoškolským vzdelaním. Možnosť jednoznačne nie, teda vyjadrenie, že mladých dospelých jednoznačne nie je možné pripraviť na samostatný život po odchode z detského domova, označovalo 4,2 % zamestnancov so stredoškolským vzdelaním a 7,1 % zamestnancov s vysokoškolským vzdelaním.

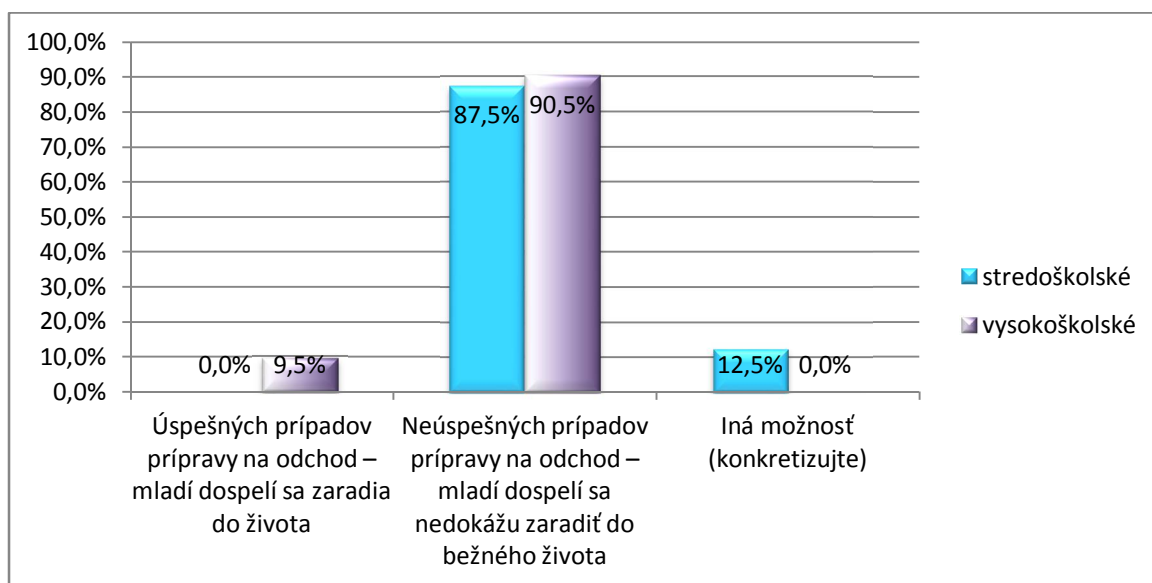
Graf 6 Odpovede respondentov o tom, či je možné pripraviť mladých dospelých na odchod z detského domova



Respondentov sme sa pýtali, ktorých prípadov pri odchode mladých dospelých z detského domova je viac. Možnosť, že viac je úspešných prípadov prípravy na odchod, kedy sa mladí dospelí zaradia do bežného života, označovalo iba 9,5 % respondentov s vysokoškolským vzdelaním a ani jeden respondent so stredoškolským vzdelaním. Naopak, možnosť, že viac je neúspešných prípadov prípravy na odchod, kedy sa mladí dospelí nedokážu zaradiť do bežného života, označovalo 87,5 % respondentov so stredoškolským vzdelaním a 90,5 % respondentov s vysokoškolským vzdelaním. 12,5 %

respondentov so stredoškolským vzdelaním uvádzalo aj možnosť iné, v ktorej dodávalo, že po odchode z detského domova často nasleduje pád mladého dospelého na dno, pozviechanie a znova pád. Možnosť iné neoznačoval ani jeden respondent s vysokoškolským vzdelaním.

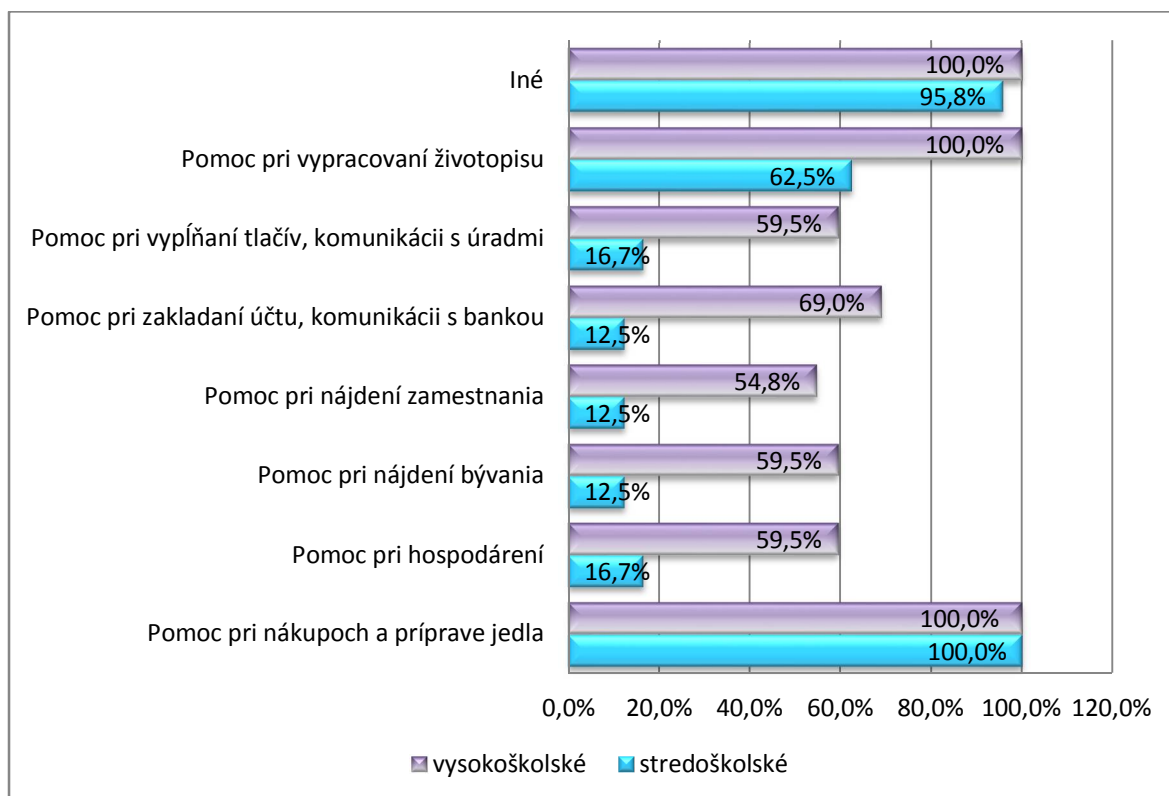
Graf 7 Odpovede respondentov o tom, ktorý z nasledujúcich prípadov je častejší v praxi



Graf 8 znázorňuje odpovede respondentov na otázku, akým spôsobom pripravujú mladých dospelých na odchod z detského domova. Možnosť, že zamestnanci ich pripravujú tak, že im poskytujú pomoc pri nákupoch a príprave jedla, označovali všetci respondenti. 16,7 % respondentov so stredoškolským vzdelaním a 59,5 % respondentov s vysokoškolským vzdelaním uvádzalo, že mladým dospelým pomáhajú pri hospodárení. Pomoc pri nájdení bývania uvádzalo 12,5 % zamestnancov so stredoškolským a 59,5 % zamestnancov s vysokoškolským vzdelaním. Pomoc pri hľadaní bývania poskytovalo mladým dospelým 12,5 % respondentov so stredoškolským vzdelaním a 59,5 % respondentov s vysokoškolským vzdelaním. 12,5 % respondentov so stredoškolským a 54,8 % respondentov s vysokoškolským vzdelaním uvádzalo, že mladým dospelým odchádzajúcim z detského domova poskytujú pomoc pri nájdení zamestnania. Pomoc pri zakladaní účtu či pri komunikácii s bankou označovalo ako formu pomoci 12,5 % zamestnancov so stredoškolským vzdelaním a 69 % zamestnancov s vysokoškolským vzdelaním. Respondenti ďalej uvádzali, že mladým dospelým pomáhajú pri vyplňaní tlačív

a pri komunikácii s úradmi. Takto odpovedalo 16,7 % zamestnancov so stredoškolským a 59,5 % zamestnancov s vysokoškolským vzdelaním. 62,5 % zamestnancov so stredoškolským vzdelaním a všetci, teda 100 % zamestnancov s vysokoškolským vzdelaním označovalo, že mladým dospelým pomáhajú pri vypracovaní životopisu. Možnosť iné označovalo 95,8 % zamestnancov so stredoškolským vzdelaním a všetci, teda 100 % zamestnancov s vysokoškolským vzdelaním. V možnosti iné respondenti uvádzali, že s mladými dospelými realizujú nácvik samostatného, skutočného života v byte a že im pomáhajú s domácimi prácami.

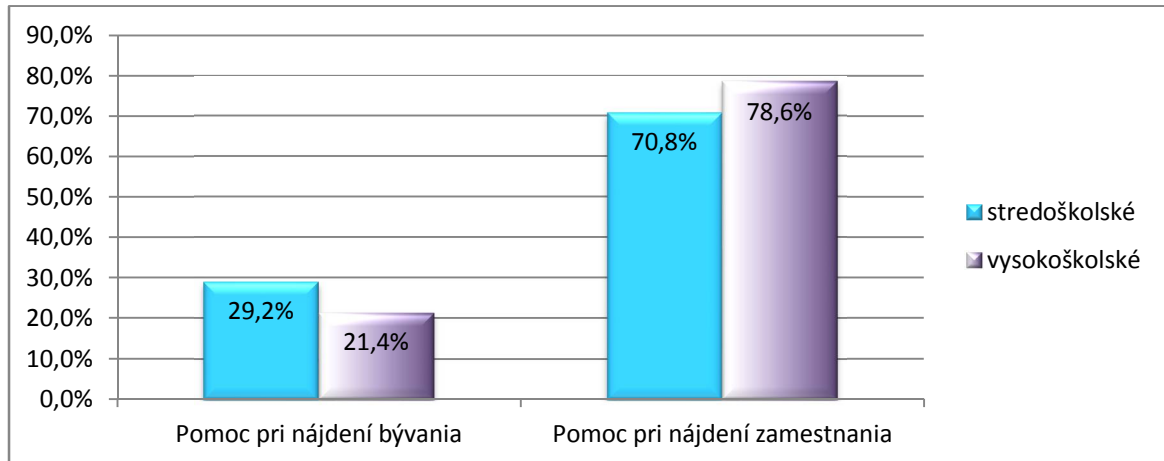
Graf 8 Odpovede respondentov o spôsobe prípravy mladých dospelých na odchod z detského domova



V nasledujúcej otázke nás zaujímalo, ktorú z aktivít potrebujú mladí dospelí pre prípravu na odchod z detského domova najviac. Ako je možné vidieť z grafu, respondenti najčastejšie odpovedali, že mladí dospelí potrebujú pre prípravu na odchod z detského domova najviac pomoc pri nájdení zamestnania. Takto odpovedalo 70,8 % zamestnancov so stredoškolským vzdelaním a 78,6 % zamestnancov s vysokoškolským vzdelaním. Možnosť, že mladí dospelí potrebujú najviac pomoc pri hľadaní bývania, označovalo 29,2

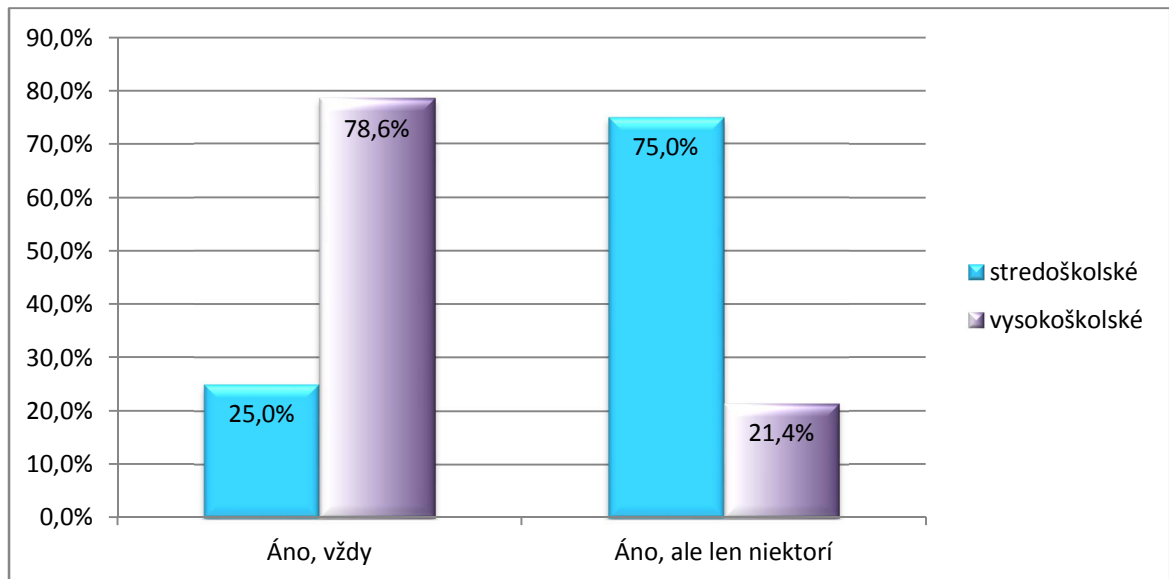
% stredoškolsky vzdelaných respondentov a 21,4 % vysokoškolsky vzdelaných respondentov. Ostatné možnosti respondenti neoznačovali ani v jednom prípade.

Graf 9 Odpovede respondentov o tom, ktorú aktivitu potrebujú mladí dospelí na prípravu na odchod najviac



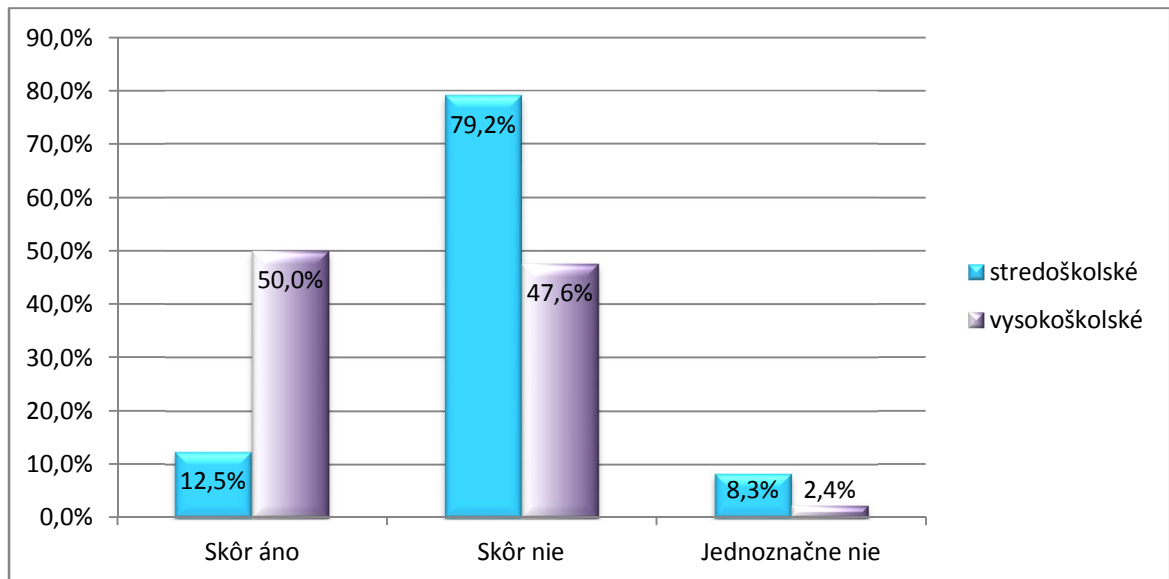
Graf 10 znázorňuje odpovede respondentov na otázku, či sú mladí dospelí ochotní pripravovať sa na svoj odchod z detského domova. Možnosť áno, vždy, označovalo 25 % stredoškolsky vzdelaných a až 78,6 % vysokoškolsky vzdelaných respondentov. Možnosť áno, ale iba niektorí, v tomto prípade označovalo 75 % stredoškolsky vzdelaných a 21,4 % vysokoškolsky vzdelaných respondentov. Ostatné možnosti, teda možnosť väčšinou nie a možnosť nie neoznačoval ani jeden respondent.

Graf 10 Odpovede respondentov o ochote mladých dospelých pripravovať sa na svoj odchod



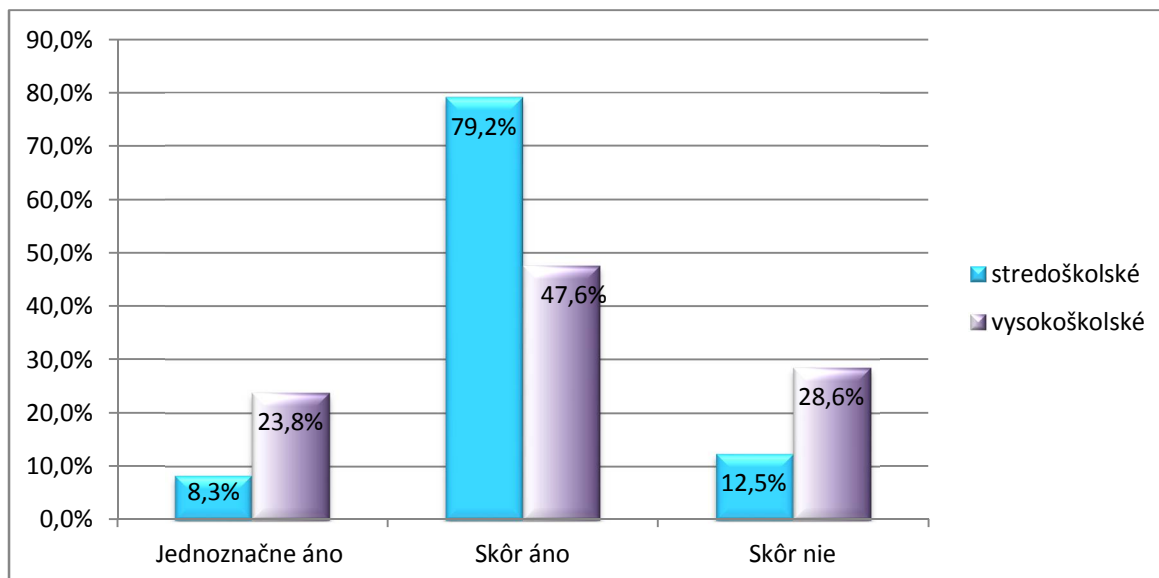
Respondentov sme sa pýtali, či má podľa nich príprava mladých dospelých na život mimo detského domova nejaké nedostatky. Možnosť jednoznačne áno v tomto prípade neoznačoval ani jeden respondent. Možnosť skôr áno, teda že táto príprava skôr má nejaké nedostatky, označovalo 12,5 % respondentov so stredoškolským vzdelaním a 50 % respondentov s vysokoškolským vzdelaním. Naopak, možnosť skôr nie, teda vyjadrenie, že príprava mladých dospelých skôr nemá nedostatky, označovalo 79,2 % stredoškolsky vzdelaných respondentov a 47,6 % vysokoškolsky vzdelaných respondentov. Možnosť jednoznačne nie označovalo 8,3 % stredoškolsky vzdelaných respondentov a 2,4 % vysokoškolsky vzdelaných respondentov.

Graf 11 Odpovede respondentov o nedostatkoch prípravy mladých dospelých na odchod



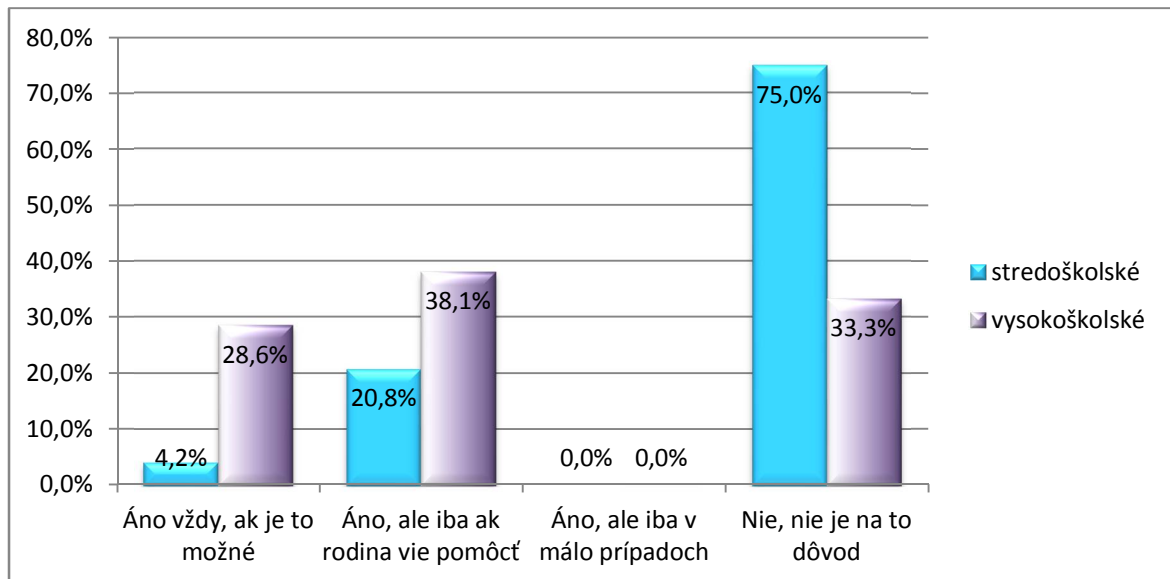
Graf 12 znázorňuje odpovede respondentov na otázku, či sú samotné aktivity pripravujúce mladých dospelých na odchod z detského domova efektívne. Možnosť jednoznačne áno, teda potvrdenie jednoznačnej efektivity týchto aktivít, označovalo iba 8,3 % zamestnancov so stredoškolským vzdelaním a 23,8 % zamestnancov s vysokoškolským vzdelaním. Možnosť skôr áno, teda že uvedené aktivity skôr sú efektívne, označovalo 79,2 % zamestnancov so stredoškolským vzdelaním a 47,6 % zamestnancov s vysokoškolským vzdelaním. Možnosť skôr nie, teda vyjadrenie, že tieto aktivity skôr nie sú efektívne, označovalo 12,5 % respondentov so stredoškolským vzdelaním a 28,6 % respondentov s vysokoškolským vzdelaním. Odpoveď jednoznačne nie v tomto prípade neoznačoval ani jeden respondent.

Graf 12 Odpovede respondentov o efektívite prípravy mladých dospelých na odchod z detského domova



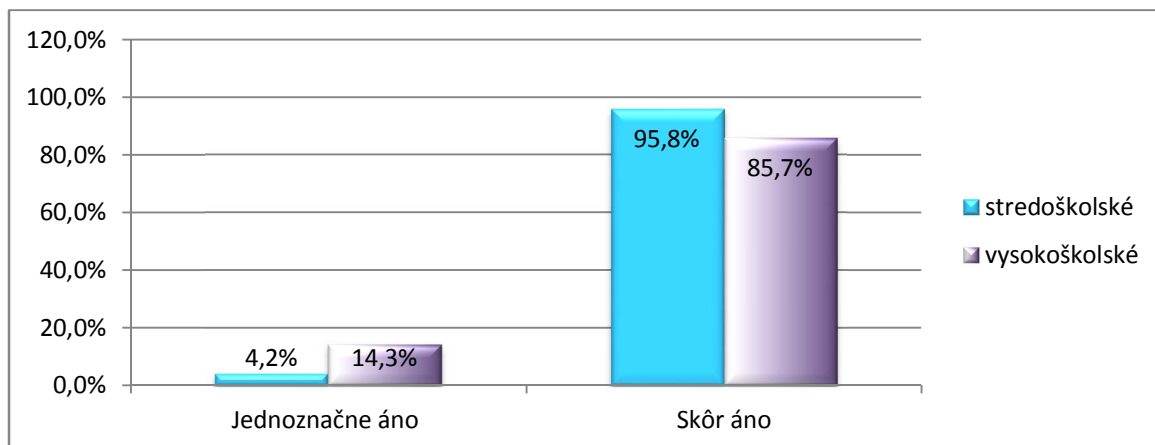
Respondenti odpovedali aj na otázku, či je z ich strany snaha kontaktovať odchádzajúcich mladých dospelých s biologickou rodinou častejšie. Možnosť áno vždy, ak je to možné, označovalo 4,2 % respondentov so stredoškolským vzdelaním a 28,6 % respondentov s vysokoškolským vzdelaním. Možnosť áno, ale iba ak rodina vie pomôcť, označovalo 20,8 % respondentov so stredoškolským vzdelaním a 38,1 % respondentov s vysokoškolským vzdelaním. Možnosť nie, nie je na to dôvod, označovalo až 75 % respondentov so stredoškolským vzdelaním. Rovnako odpovedalo aj 33,3 % respondentov s vysokoškolským vzdelaním. Možnosť áno, ale iba v málo prípadoch, neoznačoval ani jeden respondent.

Graf 13 Odpovede respondentov o snahe o kontakt mladého dospelého s rodinou častejšie pred jeho odchodom



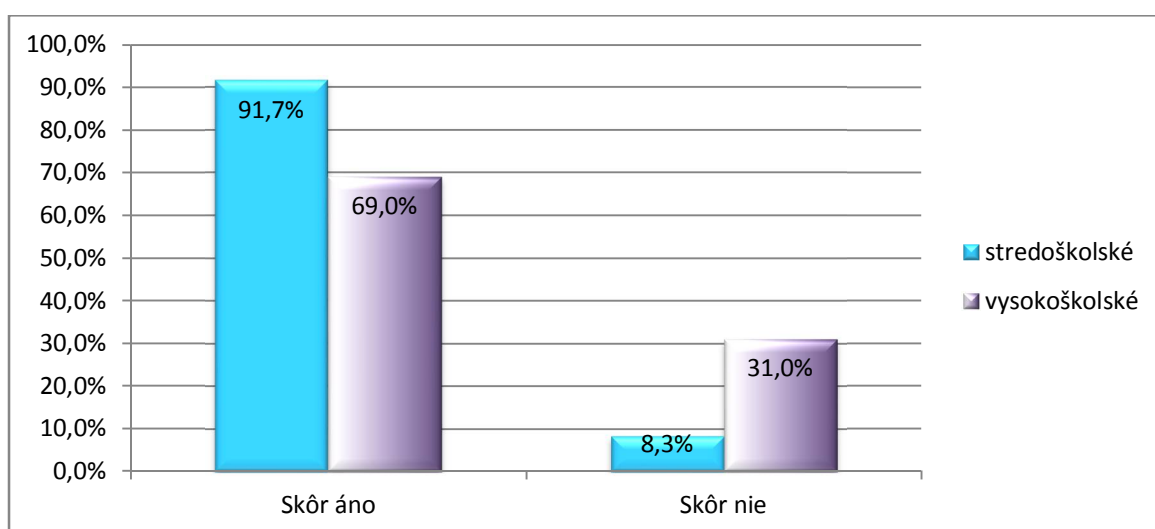
Respondentov sme sa pýtali, či sú mladí dospelí, ktorí sú v kontakte s biologickou rodinou, lepšie pripravení na odchod z detského domova. Možnosť jednoznačne áno v tomto prípade označovalo 4,2 % stredoškolsky vzdelaných respondentov a 14,3 % vysokoškolsky vzdelaných respondentov. Najčastejšie označovanou odpoveďou bola v tomto prípade možnosť skôr áno, teda že mladí dospelí, ktorí sú v kontakte s biologickou rodinou, sú skôr lepšie pripravení na odchod z detského domova. Odpovedalo tak 95,8 % stredoškolsky vzdelaných respondentov a 85,7 % vysokoškolsky vzdelaných respondentov. Ostatné možnosti, teda možnosť skôr nie a možnosť jednoznačne nie, neoznačoval ani jeden respondent.

Graf 14 Lepšia pripravenosť na odchod mladých dospelých, ktorí sú v kontakte biologickou rodinou



Graf 15 znázorňuje odpovede respondentov na otázku, či sú biologické rodiny nápomocné pri príprave mladých dospelých na odchod z detského domova. V tomto prípade bola najčastejšie označovanou odpoveďou možnosť skôr áno, teda že biologické rodiny skôr sú nápomocné v uvedenom prípade. Túto možnosť označovalo 91,7 % stredoškolsky vzdelaných zamestnancov a 69 % vysokoškolsky vzdelaných zamestnancov. Naopak možnosť skôr nie označovalo 8,3 % stredoškolsky vzdelaných zamestnancov a 31 % vysokoškolsky vzdelaných zamestnancov. Možnosť jednoznačne áno a možnosť jednoznačne nie v tomto prípade neoznačoval ani jeden respondent.

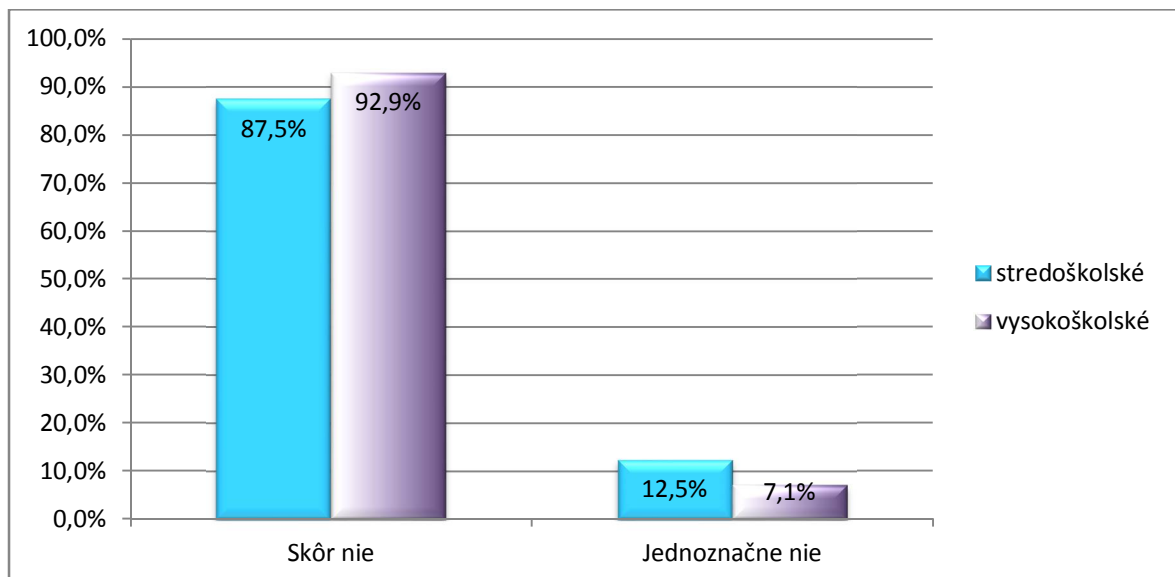
Graf 15 Odpovede respondentov o pomoci biologických rodín pri príprave mladých dospelých na odchod



V súvislosti s odchodom mladých dospelých z detského domova nás zaujímalo, či sa vedía mladí dospelí zaradiť do bežného života okamžite po opustení detského domova.

Ako je možné vidieť z grafu, najčastejšie označovanou odpoveďou bola v tomto prípade možnosť skôr nie, teda že mladí dospelí sa skôr nevedia okamžite po opustení detského domova zaradiť do bežného života. Takto odpovedalo 87,5 % respondentov so stredoškolským vzdelaním a 92,9 % respondentov s vysokoškolským vzdelaním. Odpoveď jednoznačne nie uvádzalo 12,5 % respondentov so stredoškolským a 7,1 % respondentov s vysokoškolským vzdelaním. Možnosť jednoznačne áno a možnosť skôr áno neoznačoval v tomto prípade ani jeden respondent.

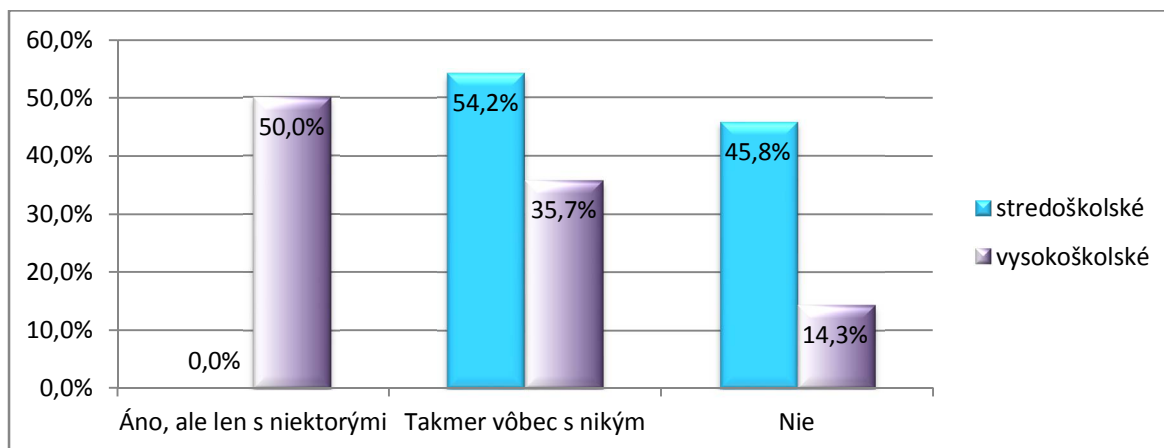
Graf 16 Odpovede respondentov o tom, či sa vedia mladí dospelí zaradiť do života ihneď po odchode z detského domova



Respondentov sme sa pýtali, či majú kontakt s mladými dospelými aj po ich opustení detského domova. Možnosť takmer vôbec s nikým, označovalo 54,2 % stredoškolsky vzdelaných respondentov. Táto prieskumná vzorka tiež označovala možnosť nie, teda že nemajú kontakt s mladými dospelými aj po ich opustení detského domova. Takto odpovedalo 45,8 % z nich. Možnosť áno vždy a možnosť áno, ale len s niektorými, neoznačoval ani jeden stredoškolsky vzdelaný respondent. V prípade vysokoškolsky vzdelaných respondentov bola najčastejšie označovaná odpoveď áno, ale len s niektorými, ktorú označovalo 50 % týchto respondentov. Možnosť, že respondenti nemajú kontakt takmer vôbec s nikým, teda takmer so žiadnym mladým dospelým, ktorý opustil detský domov, označovalo 35,7 % vysokoškolsky vzdelaných respondentov. Možnosť nie v tomto

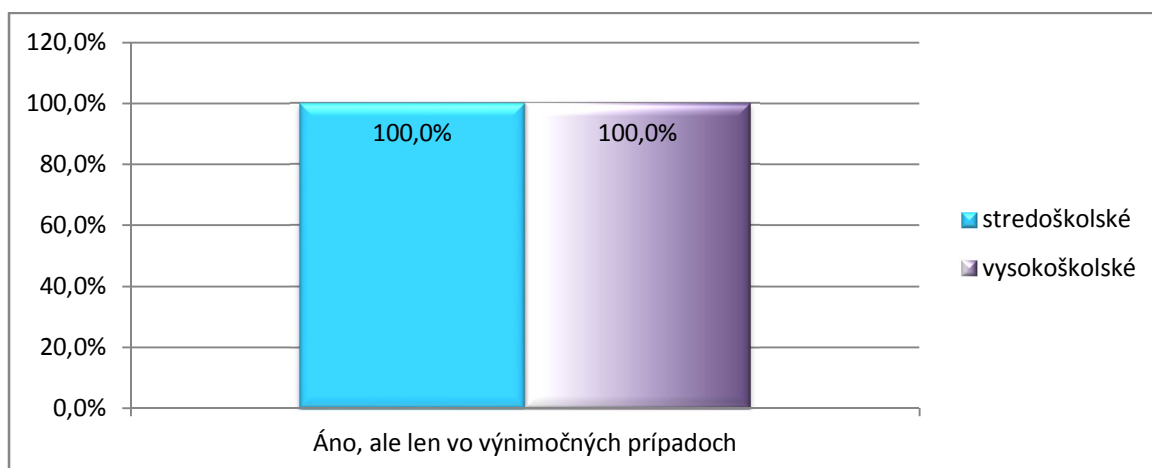
prípade označovalo 14,3 % respondentov z tejto prieskumnej vzorky. Možnosť áno, vždy, neoznačoval ani jeden vysokoškolsky vzdelaný respondent.

Graf 17 Odpovede respondentov o udržaní kontaktu s mladými dospelými, ktorí odišli z detského domova



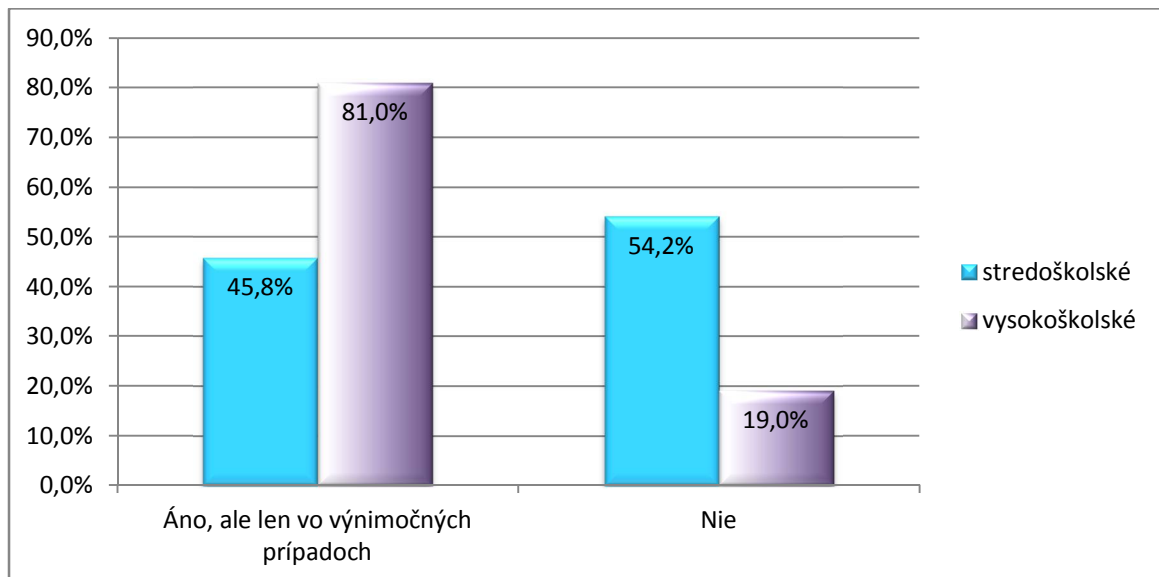
Respondenti odpovedali aj na otázku, či pomáhajú mladým dospelým ako detský domov aj po ich odchode z detského domova. Možnosť áno, veľmi často, v tomto prípade neoznačoval ani jeden respondent, rovnako tak ani jeden respondent neoznačoval možnosť nie. Jedinou označovanou možnosťou bola v tomto prípade možnosť áno, ale len vo výnimočných prípadoch. Takto odpovedali všetci respondenti.

Graf 18 Odpovede respondentov o pomoci detského domova mladým dospelým po odchode



Graf 20 znázorňuje odpovede respondentov na otázku, či oni sami ako osoby pomáhajú mladým dospelým aj po ich odchode z detského domova. Možnosť áno, veľmi často, v tomto prípade neoznačoval ani jeden respondent. Možnosť áno, ale len vo výnimočných prípadoch, označovalo 45,8 % stredoškolsky vzdelaných respondentov a 81 % vysokoškolsky vzdelaných respondentov. Poslednú možnosť, ktorú mohli respondenti označovať, bola odpoveď nie, teda že respondenti ako osoby nepomáhajú mladým dospelým aj po ich odchode z detského domova. Takto odpovedalo 54,2 % respondentov so stredoškolským vzdelaním a 19 % respondentov s vysokoškolským vzdelaním.

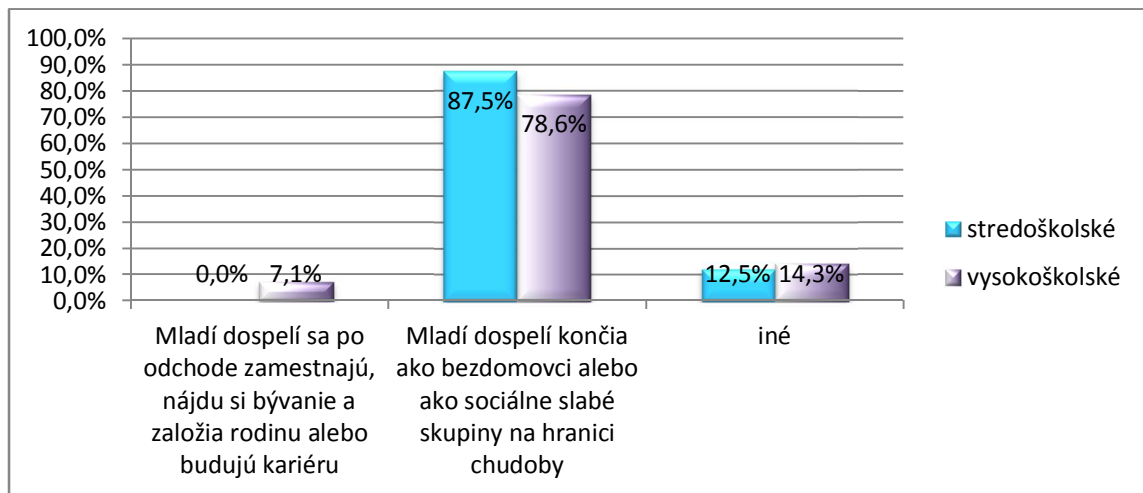
Graf 19 Odpovede respondentov o pomoci respondentov mladým dospelým po odchode



Respondentov sme sa pýtali, ktorá z nasledujúcich situácií nastáva častejšie. Možnosť, že mladí dospelí sa po odchode zamestnajú, nájdu si bývanie a založia rodinu či budujú kariéru neoznačoval ako častejšiu situáciu ani jeden stredoškolsky vzdelaný respondent. Túto možnosť ako častejšiu označovalo iba 7,1 % respondentov s vysokoškolským vzdelaním. Naopak najčastejšie označovanou odpoveďou bolo, že častejšie nastáva situácia, kedy mladí dospelí končia ako bezdomovci alebo ako sociálne slabé skupiny na hranici chudoby. Takto odpovedalo 87,5 % stredoškolsky vzdelaných zamestnancov a 78,6 % vysokoškolsky vzdelaných zamestnancov. 12,5 % stredoškolsky vzdelaných a 14,3 % vysokoškolsky vzdelaných respondentov označovalo možnosť iné,

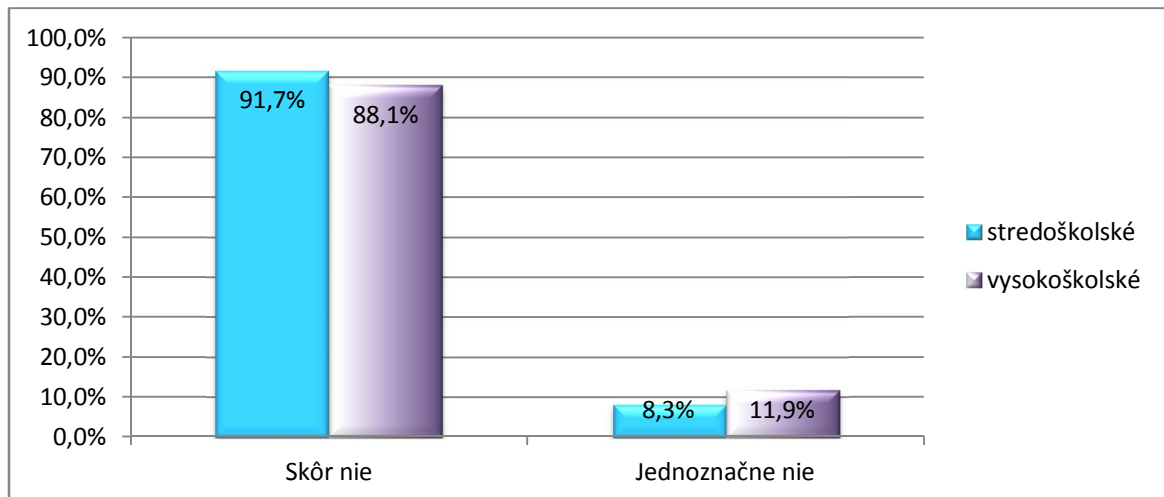
v ktorej uvádzali, že v praxi častejšie nastáva situácia, kedy mladí dospelí padnú na dno a odrazia sa od neho.

Graf 20 Odpovede respondentov o častejšej situácii v praxi



V poslednej otázke sme sa respondentov pýtali, či by sa mladí dospelí dokázali zaradiť do života aj bez prípravy na odchod. Ako je možné vidieť z grafu, jednoznačne najčastejšie označovanou odpoveďou bola v tomto prípade možnosť skôr nie, teda že mladí dospelí by sa bez prípravy na odchod skôr nedokázali zaradiť do života. Takto odpovedalo 91,7 % stredoškolsky vzdelaných zamestnancov a 88,1 % vysokoškolsky vzdelaných zamestnancov. Možnosť jednoznačne nie, teda vyjadrenie, že bez prípravy by sa jednoznačne mladí dospelí nedokázali zaradiť do života, označovalo 8,3 % stredoškolsky vzdelaných zamestnancov a 11,9 % vysokoškolsky vzdelaných zamestnancov. Ostatné možnosti, teda možnosť jednoznačne áno a možnosť skôr áno neoznačoval ani jeden respondent.

Graf 21 Odpovede respondentov o tom, či by sa dokázali zaradiť do života aj bez prípravy



5.1 Kazuistiky

V nasledujúcej podkapitole predstavíme štyri kazuistiky mladých dospelých, ktorí odišli z detského domova.

Kazuistika 1

Meno: Juraj

Rok narodenia: 1996

Klient detského domova.

Rodinná anamnéza:

Dieťa pochádza z disfunkčnej rodiny. Matka od rodiny odišla, keď mal dva roky. Otec ho vychovával v Čechách, kde navštevoval aj ZŠ do tretieho ročníka. V roku 2005 sa presťahoval na Slovensku odkiaľ pochádzal. Otec sa zamestnal a nabral si pôžičky. Tie nesplácal a skončil vo väzení a jeho syn u starej matky. Tá sa o rok neskôr obrátila na sociálny odbor s tým že vnuka nezvláda a už sa oň nechce starať. Chlapec chodil poza školu, starú mamu neposlúchal a začal sa túlať. Tak sa dostal do detského domova. Juraj bol veľmi naviazaný na svojho otca, mal ho až zidealizovaného. Vedel prečo je vo väzení a aj kedy sa vráti. Otec s ním bol v kontakte, často mu písal. Juraj nikdy nespomínal matku, na priamu otázku či o nej niečo vie odpovedal že si ju vôbec nepamätá. Matka sa s ním nikdy nekontaktovala. Stará matka sa o vnuka viac nezaujímal. Odkedy ho odovzdala do detského domova viac sa nekontaktovala a ani za ním neprišla. Ani Juraj ju

už nenavštívil. Po prepustení otca sa syn vrátil k nemu. Otec mal prácu a aj bývanie. Spočiatku sa o syna staral, ten chodil do školy a aj na futbalové tréningy.

Po dvoch rokoch sa Juraj znova objavil v detskom domove. Ale to už na podnet odboru sociálnej starostlivosti. Priviedla ho polícia. Bolo to na podnet zo ZŠ kam chlapec viac nechodil, a keď prišiel bol hladný, zanedbaný, zistilo sa že otec býva u priateľky a Juraj je odkázaný sám na seba. Súd nariadil ústavnú výchovu. Aj teraz bol otec pre syna zidealizovanou autoritou, navštevoval ho, syn mu nosil potajme desiatu čo mal do školy. Juraj hral dobre futbal, v tom ho podporoval otec ale aj vychovatelia v detskom domove. Chlapec žil v tom že raz sa bude futbalom živiť. Nechcel pochopiť, že sa musí aj učiť. Zlom nastal, keď otca vyhodili z práce a nemal peniaze, to už syna prestal zaujímať. Chlapec sa začal potulovať s partiou kamarátov, zaplietol sa aj do drog. Prípado riešila polícia, dostal podmienku. Začal sa kontaktovať znova s otcom. Matka sa nikdy neozvala.

Osobná anamnéza:

Aktuálne 19 – ročný, fyzicky primerane vyspelý. Narodený z prvého tehotenstva, pôrod realizovaný v ústave, spontánny, včasný, záhlavím. Pôrodná váha 3950g, s dĺžkou 52 cm. Ranný psychomotorický vývin v norme. Prekonal bežné detské choroby.

Materskú škôlku navštevoval od 3 rokov v Čechách. Navštevovala ZŠ v Čechách a školskú dochádzku dokončil na Slovensku. V škole mal problémy so správaním voči spolužiakom a aj učiteľom. Mentálne bol na vysokej úrovni, hral futbal. Po emocionálnej stránke bol veľmi naviazaný na otca a jeho zlyhávanie niesol veľmi ťažko. V škole začal mať problémy s učením a aj so správaním. Učenie odôvodňoval tým, že on nechce študovať ale hneď po skončení povinnej školskej dochádzky chce hneď zarábať. Cez prázdniny vždy brigádoval a snažil sa zarobiť čo najviac peňazí. V jeho správanie bolo účelové, vedel byť slušný ak chcel niečo dosiahnuť. Spolu s kamarátmi sa zaplietol do drog a dostal podmienený trest. Pracoval s ním psychológ, špeciálny pedagóg. V rámci detského domova sa zúčastňoval na programe pre mladých dospelých. Tu sa oboznamoval s rôznymi úkonmi dôležitými pre život – založenie účtu, vybavenie platobnej karty, písanie životopisu, prípravu na pracovný pohovor, modelový život s určitou sumou peňazí na mesiac. Navštevoval odbornú školu a učil sa za inštalatéra, v škole ho chválili. Prestal chodiť poza školu, učil sa. Zlom nastal, keď dovŕšil 18 rokov. Okamžite odišiel zo školy, žiadal o zrušenie ústavnej výchovy.

Aktuálny stav:

V súčasnosti v detskom domove už nežije, býva s otcom a pracuje vo firme vyrábajúcej automobily.

Záver:

Klientom bol 19 ročný mladý muž. Do DD bol prijatý na základe rozhodnutia OS v Malackách. Bola nariadená ústavná starostlivosť. Hlavné dôvody nariadenia ústavnej starostlivosti: zlé sociálne podmienky, hygienické podmienky. V rámci starostlivosti o klienta v DD bola realizovaná špeciálno – pedagogická starostlivosť, psychologická starostlivosť – individuálna, sociálna a zdravotná starostlivosť. V celkovom hodnotení vnímame ako kritický bod prechod z rodinného prostredia do ústavného prostredia, hlavne zlyhanie otca. Nevieme jednoznačne povedať, či bude chodiť do zamestnania. Či sa zaradí do spoločnosti alebo neskončí na úrade práce. Ak dôjde k zlyhaniu podpory zo strany otca, zamestnanie nebude napĺňať jeho predstavy je tu pravdepodobnosť zlyhania. Na základe hore uvedeného sa nám prognóza javí otázná.

Kazuistika 2

Meno: Alena

Rok narodenia: 1996

Klient detského domova.

Rodinná anamnéza:

Alenka sa do detského domova dostala z dojčenského ústavu vo veku jedného roka. Bola odobratá rodičom pre podozrenie z užívania a distribúcie drog. Mala staršieho súrodenca, ktorý bol daný do adopcie. Bola pokojné, milé, pekné dieťa, rómskeho pôvodu. Navštevovali ju rodičia, stará mama. Záujem bol sporadický. Rodičia sa neskôr odmlčali na dlhú dobu. Dcéru kontaktovali až keď bola staršia. Vtedy sa ozvala aj stará matka. Do rodiny pribudol súrodenec ale aj ten išiel do adopcie. V súčasnosti sa stretáva s rodičmi a aj starou mamou.

Osobná anamnéza:

Aktuálne 19 – ročná, fyzicky primerane vyspelá. Narodená z prvého tehotenstva, pôrod realizovaný v ústave, spontánny, včasný, záhlavím. Pôrodná váha 2750g, s dĺžkou 49 cm. Ranný psychomotorický vývin v norme. Prekonala bežné detské choroby, častejšie infekty dýchacích ciest.

Materskú škôlku navštevovala od 5 rokov. V MŠ pokojná, spoločenská. Navštevovala cirkevnú ZŠ. V škole bez problémov. Mentálne a aj emocionálne bola na vysokej úrovni. Tak ako v škole aj v detskom domove bola obľúbená, chodila dlhodobo do rodiny vychovávateľky. Prijali ju na osemročné gymnázium. Vo veku 16 rokov však prestúpila na pedagogickú školu. Začali sa objavovať problémy s učením, tie boli aj skôr ale teraz boli vypuklé. Zo začiatku školského roka pracovala výborne ale časom ju nadšenie opustilo a znova sklzla do vychodených koľají. Dovedla to až do štádia opakovania ročníka. Ale ani to nestačilo a učenie znova išlo nabok, prednosť dostali znova kamaráti. Prepadala z viacerých predmetov. Pre odlúčenie od kamarátov sa vybavil prestup na inú pedagogickú školu.

Aktuálny stav:

V súčasnosti Alena navštevuje pedagogickú školu, posledný ročník. Je pod dohľadom psychológa, špeciálneho pedagóga a uvedomila si že ak školu nedokončí z detského domova musí odísť. Títo ju pripravujú na život mimo zariadenia. Absolvovala výcvik zameraný na vybavovanie rôznej agendy ako je vybavovanie bankového účtu, bankomatovej karty, používanie karty, absolvovala výcvik zameraný na prežitie s rôznou hotovosťou. Výcvik zameraný na hľadanie zamestnania, zvládnutie pohovoru v novom zamestnaní. V súčasnosti žije v byte zriadenom pre mladých dospelých, kde sa spolu so spolubývajúcimi učí žiť z určitej sumy peňazí – zvládnuť nákup, varenie, upratovanie a dokončiť si vzdelanie. Stretáva sa aj s rodičmi a starou matkou. Jej správanie je účelové, navštevuje ich hlavne v čase výplaty a keď jej stará matka dá peniaze na nákup oblečenia či cigariet.

Záver:

Klientom je 19 ročná mladá žena. Do DD bola prijatá na základe rozhodnutia OS v Bratislave. Bola nariadená ústavná starostlivosť. Hlavné dôvody nariadenia ústavnej starostlivosti: zlé sociálne podmienky, hygienické podmienky, drogy rodičov. Je v starostlivosti psychológa. V rámci starostlivosti o klienta v DD je realizovaná špeciálne –

pedagogická starostlivosť, psychologická starostlivosť – individuálna, sociálna a zdravotná starostlivosť. V celkovom hodnotení vnímame ako kritický bod prechod z ústavného prostredia do rodinného prostredia. Nevieme jednoznačne povedať, či bude chodiť do zamestnania. Či sa zaradí do spoločnosti alebo neskončí na úrade práce. Ak dôjde k zlyhaniu zo strany rodičov, zamestnanie nebude napĺňať jej predstavy je tu pravdepodobnosť zlyhania. Na základe hore uvedeného sa nám prognóza javí otázna.

Kazuistika 3

Meno: Hana

Rok narodenia: 1997

Klient detského domova.

Rodinná anamnéza:

Dieťa pochádza z disfunkčnej rodiny. Otec od rodiny odišiel, keď bola ešte malá, matka starostlivosť nezvládala. Túlala sa a deti boli doma samé. Hana má staršieho brata a mladšieho brata – ten je v starostlivosti matky. Žila aj s bratom v Bratislave, kde dodnes žije jej matka a bratia. Ju aj s bratom Jánom /1994/ našli ako ročnú vyberať kontajnery. Polícia ich odvieďla do DD, kde boli na základe rozhodnutia súdu umiestnení. Matka nikdy nepožiadala o zrušenie ústavnej výchovy. Deti navštevovala sporadicky, jej návštevy sa stali častejšie až vo vyššom veku dieťaťa. Keď mala Hana 14 rokov podarilo sa kontaktovať otca, ktorý si medzičasom založil novú rodinu. Hana sa s ním stretla a strávila s ním aj časť prázdnin. Vo vyššom veku sa s ním Hana prestala kontaktovať.

Osobná anamnéza:

Aktuálne 18 – ročná, fyzicky primerane vyspelá. Narodená z druhého tehotenstva, pôrod realizovaný v ústave, spontánny, včasný, záhlavím. Pôrodná váha 2950g, s dĺžkou

49 cm. Ranný psychomotorický vývin v norme. Prekonala bežné detské choroby, častejšie infekty dýchacích ciest. Navštevuje metabolickú a gastroenterologickú ambulanciu.

Materskú škôlku navštevovala od 5 rokov. V MŠ impulzívna. Navštevovala cirkevnú ZŠ. V škole mala problémy so správaním voči spolužiakom a aj učiteľom. Mentálne bola na vysokej úrovni ale jej emocionalita na veľmi nízkej úrovni. Školská psychologička ju ohodnotila ako človeka neschopného empatie, súcitu a vcítania sa do pocitov iného – ako surovú a bezcitnú osobu. Jej školské výsledky boli kolísavé – zo začiatku každého školského roka boli výborné a smerom ku koncu sa zhoršovali. Pracovali s ňou psychológovia, špeciálny pedagóg. V deviatom ročníku ZŠ dostala 2 zo správania za bitku v škole. Jej reakcia bola vždy záporná a ona nič neurobila. Navštevovala športové krúžky ako futbal, športové hry. Po skončení základnej školskej dochádzky sa prihlásila na študijný odbor kuchár – čašník. Po prvom ročníku odišla a začala mať problém s alkoholom. Ten mala ešte počas návštevy školy ale teraz bol vypuklý. Absolvovala protialkoholickú ambulantnú liečbu.

Aktuálny stav:

V súčasnosti Hana navštevuje školu a študuje odbor ochrankár. Toto sa jej páči, baví ju to. Školu navštevuje pravidelne a spolupracuje naďalej so psychológom, špeciálnym pedagógom. Títo ju pripravujú na život mimo zariadenia. Absolvovala výcvik zameraný na vybavovanie rôznej agendy ako je vybavovanie bankového účtu, bankomatovej karty, používanie karty, absolvovala výcvik zameraný na prežitie s rôznou hotovosťou. Výcvik zameraný na hľadanie zamestnania, zvládnutie pohovoru v novom zamestnaní. V súčasnosti sa jej správanie stabilizovalo a snaží sa svoje správanie kontrolovať.

Záver:

Klientom je 18 ročná mladá žena. Do DD bola prijatá na základe rozhodnutia OS v Bratislave. Bola nariadená ústavná starostlivosť. Hlavné dôvody nariadenia ústavnej starostlivosti: zlé sociálne podmienky, hygienické podmienky. Je v starostlivosti psychológa, gastroenterológa. V rámci starostlivosti o klienta v DD je realizovaná špeciálne – pedagogická starostlivosť, psychologická starostlivosť – individuálna, sociálna a zdravotná starostlivosť. V celkovom hodnotení vnímame ako kritický bod prechod z ústavného prostredia do rodinného prostredia. Nevieme jednoznačne povedať, či bude

chodiť do zamestnania, navštevovať pravidelne lekárov. Či sa zaradí do spoločnosti alebo neskončí na úrade práce. Ak dôjde k zlyhaniu zo strany matky, zamestnanie nebude napĺňať jej predstavy je tu pravdepodobnosť zlyhania. Na základe hore uvedeného sa nám prognóza javí otázná.

Kazuistika 4

Meno: Michal

Rok narodenia: 1994

Klient detského domova.

Rodinná anamnéza:

Chlapec pochádza z rodiny, kde otec je neznámy. Matka, Michaela, nar. 1968, základné vzdelanie, pracuje ako brigádnička. Súrodenci: brat Daniel, nar. 2000, klient DD. Matka zostala bez prístrešia, bývala s deťmi v podnájdoch v Bratislave. Nemala stále bydlisko. Z posledného podnájmu sa museli odsťahovať vo večerných hodinách, nakoľko ich majiteľ vyhodil. Prakticky z každého podnájmu museli odísť pre rôzne konflikty a neplatenie nájomného. Rodina bola v evidencii odboru sociálnych vecí od roku 1996 pre zlé sociálne a hygienické podmienky. Matka sa túlala po nociach s dieťaťom. Zo správy sociálneho útvaru vyplýva, že starostlivosť zo strany matky bola na slabšej úrovni, deti sú sociálne zanedbané. Matka sa im pravidelne nevenovala. Vzťahy sa udržiavajú, matka prichádza každý mesiac ak má peniaze na cestovné.

Osobná anamnéza:

Aktuálne 21 – ročný, fyzicky primerane vyspelý. Narodený z prvého rizikového tehotenstva, pôrod realizovaný v ústave, spontánny, včasný, záhlavím. Pôrodná váha 3050g, s dĺžkou 50 cm. Ranný psychomotorický vývin v norme. Dispenzarizovaný – Dieťa z ohrozeného prostredia. Prekonal bežné detské choroby, častejšie infekty dýchacích ciest. V roku 2000 hospitalizovaný pre akútnu obštrukčnú bronchitídu. V roku 2001 hospitalizovaný pre virózu s GIT – príznakmi. Navštevuje nefrologickú ambulanciu – ENURÉZA, neurologickú amb. – stavy zahľadania, očné – strabizmus, endokrinológiu, metabolickú a gastroenterologickú ambulanciu.

Materskú škôlku navštevoval od 5 rokov. V MŠ občas impulzívnejší, pomalší. Mal odklad školskej dochádzky o 1 rok. Začal navštevovať ZŠ, no už vtedy sa objavili úteky zo školy. Už v prvom ročníku mal vyšší počet absencií. V škole pracoval pomaly a dosahoval slabšie výsledky, zaujímal ho len kreslenie, v tom vynikal. Navštevoval výtvarný krúžok. Matke boli odňaté rodinné prídavky na deti, nakoľko nebola schopná deťom nakúpiť základné potreby. Rodinné prídavky chodili na miestny úrad v mieste bydliska. Nakoľko matka ostala bez prístrešia, požiadala o pomoc Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny v Bratislave, na základe čoho boli deti umiestnené v DD rozhodnutím OS.

Aktuálny stav:

Chlapec prišiel do zariadenia v sprievode svojho mladšieho brata. Priviedla ich matka. Nevedel kam ide. Bol z novej situácie zmetený, plakal, nekomunikoval. Nevedel, prečo je umiestnený v zariadení. Odmietal jesť, komunikovať, chodiť do školy. Do zariadenia rodinného typu bol umiestnený až vo vyššom veku. Jeho správanie sa sčasti zlepšilo. Do zariadenia prišiel špinavý, zavšivavený, hladný. Vzťah chlapca a matky pôsobí navonok bezproblémovo. Pri hlbšej analýze zistujeme, že je to len navonok, za matku sa hanbí pretože je Rómka. Chlapec tvrdí že on je Bulhar a nie Róm. Matka chodí pravidelne na návštevy raz za mesiac aj to len vtedy ak má peniaze. Chlapec sa teší len na to, čo mu matka zasa prinesie. Bývali v podnájme, odkiaľ ich majiteľ vyhodil pre konflikty. Doma sa musel starať o svojho mladšieho súrodencu, aj mu variť. S bratom má zlý vzťah, nechce byť v jeho spoločnosti, odháňa ho od seba. Na nové podmienky sa adaptuje s výraznými ťažkosťami. K súrodencovi sa správa odmietavo, pre svoje fungovanie ho nepotrebuje. Vo voľnom čase preferuje pasívny oddych, pozeranie TV, DVD, PC. Nebaví ho nič, len kreslenie. Jeho obrázky majú veľmi depresívny charakter.

Počas pobytu v zariadení bol hodnotený nasledovne:

Učiteľmi – ZŠ skončil s dostatočným prospechom, začal navštevovať strednú školu – odbor umelecká grafika. Problémy v škole pretrvávali, neustále do školy chodili psychologičky, vychovávateľky. Chodil poza školu, nepripravoval sa na vyučovanie. Nebol pripustený k praktickej maturite nakoľko nezvládol písomnú časť. Z DD mu vybavili novú školu. Tu začal už lepšie a školu dokončil. Vychovávateľom – osobnostne nevyrovnaný, veľmi depresívny. Vzťah k sebe samému je nevyrovnaný, má prejavy sebapoškodzovania. V skupine sa vyhýba konfliktom, agresivita k bratovi. K iným deťom

je často vulgárny a surový. Psychológom – jeho všeobecné rozumové vlastnosti sú na úrovni veku. Emocionálne a sociálne nezrelá osobnosť, introvertná. Problémy so socializáciou – nasmelý v kontaktoch s cudzími ľuďmi, pri vybavovaní na úradoch má veľké problémy s komunikáciou. Musí cítiť sústavnú podporu pri svojej činnosti. V sociálnej oblasti je nesamostatný a uvedomuje si to. Jeho prania sú často nespiteľné, a preto ich často mení a nerealizuje ich. Nevie sa sám ohodnotiť. Preceňuje svoje možnosti a schopnosti.

Záver:

Klientom je 21 ročný mladý muž. Do DD bol prijatý na základe rozhodnutia OS v Bratislave. Bola nariadená ústavná starostlivosť. Hlavné dôvody nariadenia ústavnej starostlivosti: zlé sociálne podmienky, hygienické podmienky. Je v starostlivosti psychológa, neurológa, nefrológa, endokrinológa, gastroenterológa, očného lekára. V rámci starostlivosti o klienta v DD je realizovaná špeciálne – pedagogická starostlivosť, psychologická starostlivosť – individuálna, sociálna a zdravotná starostlivosť. V celkovom hodnotení vnímame ako kritický bod prechod z ústavného prostredia do rodinného prostredia. Nevieme jednoznačne povedať, či bude chodiť do zamestnania, navštevovať pravidelne lekárov. Či sa zaradí do spoločnosti alebo neskončí na úrade práce. Ak dôjde k zlyhaniu zo strany matky, zamestnanie nebude naplňovať jeho predstavy je tu pravdepodobnosť zlyhania. Na základe hore uvedeného sa nám prognóza javí otázná.

5.2 Analýza kazuistík

V prvej kazuistike sme sa oboznámili so životným príbehom klienta detského domova, Juraja, ktorý bol umiestnený do detského domova z dôvodu nedostatočnej starostlivosti zo strany otca, ktorý bol odsúdený. Neskorší návrat do rodiny nebol trvalý, dieťa sa opätovne ocitlo v detskom domove pre zanedbávanie starostlivosti zo strany otca. Problém nastáva vo chvíli, keď otec prichádza o peniaze, dieťa je opäť umiestnené do náhradnej starostlivosti a začína mať problémy s drogami. Problémom v tomto prípade je nielen drogová minulosť, teda obdobie, kedy bol za drogy riešený aj políciou. Ďalším závažným problémom je citová naviazanosť na otca, ktorá dieťaťu spôsobuje sklamanie vždy, keď otec zlyháva, otec je pre neho vzorom a pád otca predchádza pádu syna, ktorý si

ho idealizuje a je pre neho vzorom. Problémy s učením a školskou dochádzkou riešil svojsky, a to zanechaním školy ihneď po dosiahnutí plnoletosti a odchodom z detského domova. Problémy so vzdelávaním a výcvikom toho, ako sa adaptovať na bežný život nemal, tento výcvik absolvoval a naučil sa existovať mimo detský domov.

Môžeme vidieť, že v tomto prípade má biologická rodina vplyv na dieťa, a to predovšetkým preto, lebo chlapec si otca idealizoval a považoval ho za svoj vzor. Problém dieťaťa vyplýva z problematického správania otca a neprítomnosť matky nepriniesla pre chlapca žiadny pozitívny vzor správania. Život mimo detský domov je zatiaľ v poriadku, adaptácia prebehla dobre, avšak otázne je, aký vplyv ešte má otec na syna a teda do akej miery bude otcovo správanie ovplyvňovať správanie syna.

V druhej kazuistike sme sa oboznámili s príbehom Aleny, ktorá fungovala prakticky bez problémov na začiatku svojho života. Do detského domova bola umiestnená ešte ako veľmi malá pre drogovú kariéru rodičov. Problémy so správaním prichádzajú v 16 rokoch pri prestupe na inú školu a začínajú zhoršovaním prospechu. Pôvodcom problémov je zlá partia a kamaráti, s ktorými je kontakt prerušený prechodom na inú školu. Aktuálne prechádza prípravou na odchod z detského domova, končí posledný ročník strednej školy a v prípade, že ho nedokončí, bude musieť z detského domova odísť okamžite. Negatívny vplyv rodiny nebol potvrdený, ale ani vyvrátený.

Môžeme vidieť, že v tomto prípade bola problematickým prvkom partia kamarátov, nie rodina. Dieťa sa vyvíjalo bez problémov aj napriek patologickému rodine, avšak spúšťacím prvkom problémov boli kamaráti a ich vplyv. Dieťa zatiaľ ešte nie je mimo detský domov, avšak žije už v prípravnom prostredí na odchod. Je tu vysoká pravdepodobnosť, že v budúcnosti bude mať problémy a po odchode z detského domova sa nedokáže adaptovať.

Tretia kazuistika hovorí o Hane, ktorá mala množstvo problémov prameniacych zrejme z vlastnej neschopnosti zaradiť sa do spoločnosti. Klientkou detského domova sa stala pre zanedbávanie zo strany matky, avšak už v detstve bola hodnotená ako neempatická a surová osoba, čo vypovedá o pôvode jej problémov v jej osobnostnej výbave a povahe. Je tu vidieť určitú snahu o zlepšenie a zmenu, a to vždy na začiatku školského roka, zhoršenie na konci však môže vypovedať o nedostatočnej vytrvalosti. Zlepšenie a snahu o lepší život je možné vidieť aj v súčasnosti, dievča sa snaží dokončiť si školu a správať sa podľa pravidiel.

Môžeme vidieť, že v tomto prípade pôvodcom problémov bola zrejme povahová vlastnosť klientky, pričom vplyv rodiny mohol byť iba spúšťačom jej správania a problémov. V budúcnosti nie je isté, ako prebehne adaptácia, klientka sa v súčasnosti začína učiť životu podľa určitých pravidiel, pretože si až teraz uvedomila, že iné riešenie nie je. Potrebuje čas, aby sa zlepšila a tento spôsob života si dostatočne osvojila, inak nebude schopná v bežnom živote fungovať bez problémov.

Posledná kazuistika popisuje život Michala, ktorý je komplikovaný. Negatívny vplyv rodiny je zjavný, avšak matka sa snaží s deťmi udržať kontakt a vzťah, pravidelne ich navštevuje aj napriek odmietaniu syna. Chlapec nie je sociálne a emocionálne vyzretý, k matke má predsudky a nedokáže si k nej vytvoriť citový vzťah, podobne k bratovi. Iné osoby, ku ktorým by sa mohol citovo naviazať nemá. Z toho vyplývajú aj jeho problémy so správaním a s odhadom vlastných schopností. Svojimi kresbami vyjadruje svoje nálady a myšlienky, ich depresívny charakter môže naznačovať väčšie problémy, ktoré môžu zostávať skryté pre veľkú introvertnosť chlapca. Aj napriek tomu, že absolvoval prípravu na samostatný život, nemusí byť schopný žiť samostatne a mimo detský domov.

V tomto prípade je evidentné veľké množstvo problémov, ktoré nie sú dostatočne riešené, klient potrebuje komplexnejšiu pomoc a predovšetkým viac času na prípravu na odchod z detského domova. Najväčším problémom je, že klient sa hanbí za svoj pôvod, nevie ho prijať a nemá si s kým vytvoriť citový vzťah. Jeho fungovanie v bežnom živote je otáznе, pretože klient je nestabilný a nepripravený.

Môžeme zhodnotiť, že všetky kazuistiky poukázali na jeden závažný problém, ktorý je zrejme v procese prípravy mladých dospelých na život mimo detského kľúčový. Vplyv rodiny, ako aj vplyv kamarátov, partie, či vlastnej osobnosti je možné potlačiť a spracovať, avšak základným nedostatkom je neriešenie problémov zo strany detského domova. Dieťa, ktoré má problémy je odporúčané k psychológovi, na ktorého je presunutá zodpovednosť, avšak faktom je stále to, že o klienta detského domova sa má starať vychovávateľ, ktorý má odhaliť problémy včas a riešiť ich ihneď. Spočiatku je vhodné, aby tieto problémy boli riešené neustálou komunikáciou s dieťaťom a až následne, po nezvládaní problémov, môže byť malá časť zodpovednosti za zlepšenie stavu dieťaťa presunutá na psychológa, či iného odborníka. Dieťa totiž potrebuje vedieť, že na ňom niekomu záleží a nie iba to, že je to povinnosťou niekoho, postarať sa o dieťa. Ako

klúčové teda vidíme v prvom rade zlepšenie starostlivosti zo strany detských domovov a vychovávateľov samotných.

5.3 Diskusia

Pred realizáciou prieskumu sme si stanovili hlavný cieľ a z neho sme odvodili štyri čiastkové ciele, ku ktorým sme formulovali hypotézy. V nasledujúcej kapitole overíme hypotézy a teda vyhodnotíme výsledky realizovaného dotazníkového prieskumu. Predstavíme taktiež štatistické vyhodnotenie výsledkov a overenie štatistickej významnosti pri každej prieskumnej otázke.

Hypotéza 1: Odborní zamestnanci detského domova s najvyšším ukončeným vysokoškolským vzdelaním budú častejšie udávať, že mladí dospelí nie sú pripravení na odchod z detského domova v porovnaní s odbornými zamestnancami s najvyšším ukončeným stredoškolským vzdelaním.

V prípade tejto hypotézy sme výsledky mohli vidieť v grafe 5, kde sú zobrazené odpovede respondentov na otázku, či sú mladí dospelí odchádzajúci z detského domova na tento odchod pripravení. Ako môžeme vidieť, väčšina respondentov označila možnosť skôr nie, a to bez ohľadu na vzdelanie. Možnosť skôr áno však bola označovaná častejšie

respondentmi s najvyšším ukončeným stredoškolským vzdelaním, pričom možnosť jednoznačne nie označovali iba respondenti s najvyšším ukončeným vysokoškolským vzdelaním. Znamená to, že naša hypotéza sa potvrdila.

Štatistickým spracovaním výsledkov v tejto prieskumnej otázke sme zistili, že hodnota pravdepodobnosti bola 0,3485, teda bola vyššia ako je 5 % hladina významnosti s hodnotou 0,05. Z toho vyplýva, že rozdiely v odpovediach prieskumných skupín neboli štatisticky významné.

Tabuľka 2 Štatistické overenie hypotézy 1

Chi - kvadrát	stupeň voľnosti	pravdepodobnosť
0,84009	2	0,3485

Hypotéza 2: Odborní zamestnanci detského domova s najvyšším ukončeným vysokoškolským vzdelaním budú častejšie udávať, že konkrétna príprava mladých dospelých na odchod z detského domova je efektívna v porovnaní s odbornými zamestnancami s najvyšším ukončeným stredoškolským vzdelaním.

Odpovede na túto hypotézu sú zobrazené v grafe 12, ktorý zobrazuje, že za efektívne považuje konkrétne aktivity na prípravu mladých dospelých na odchod z detského domova väčšina respondentov s najvyšším ukončeným stredoškolským vzdelaním, pričom v tejto skupine väčšina respondentov skôr súhlasí s touto efektívnosťou, malé percento respondentov úplne súhlasí, avšak určité percento respondentov skôr nesúhlasilo s tým, že by tieto aktivity boli efektívne. V prípade respondentov s najvyšším ukončeným vysokoškolským vzdelaním síce taktiež väčšina respondentov označila možnosť skôr áno, pomerne veľa respondentov, približne viac ako štvrtina označila možnosť skôr nesúhlasím. Z toho vyplýva, že hypotéza sa potvrdila.

Spracovaním výsledkov pomocou Pearsonovho Chi – kvadrát testu dobrej zhody sme zistili, že hodnota pravdepodobnosti bola 0,042, teda bola nižšia ako 5 % hladina významnosti. Z toho vyplýva, že v tejto prieskumnej otázke boli výsledky štatisticky významné.

Tabuľka 3 Štatistické overenie hypotézy 2

Chi - kvadrát	stupeň voľnosti	pravdepodobnosť
---------------	-----------------	-----------------

0,97902	2	0,0424
----------------	----------	---------------

Hypotéza 3: Odborní zamestnanci detského domova s najvyšším ukončeným vysokoškolským vzdelaním budú menej často udávať pozitívny vplyv biologickej rodiny na odchod mladých dospelých z detského domova v porovnaní s odbornými zamestnancami s najvyšším ukončeným stredoškolským vzdelaním.

Odpovede na tretiu hypotézu zobrazuje graf 15, v ktorom môžeme vidieť odpovede respondentov na otázku o tom, či je biologická rodina nápomocná pri odchode mladých dospelých z detského domova. Ako môžeme vidieť v grafe, väčšina respondentov v oboch prieskumných skupinách udávala, že rodina skôr môže byť nápomocná, avšak v prípade respondentov s najvyšším ukončeným stredoškolským vzdelaním označovalo túto možnosť viac ako 91 % respondentov, v prípade respondentov s najvyšším ukončeným vysokoškolským vzdelaním túto možnosť označilo iba 69 % z nich. Z toho vyplýva, že hypotéza sa potvrdila.

Štatistické spracovanie výsledkov pomocou Chi – kvadrát testu ukázalo, že hodnota pravdepodobnosti mala hodnotu 0,0349, teda bola nižšia ako 5 % hladina významnosti. Z toho vyplýva, že rozdiely v odpovediach prieskumných skupín boli štatisticky významné a neboli výsledkom náhody.

Tabuľka 4 Štatistické overenie hypotézy 3

Chi - kvadrát	stupeň voľnosti	pravdepodobnosť
0,85181	1	0,0349

Hypotéza 4: Odborní zamestnanci detského domova s najvyšším ukončeným vysokoškolským vzdelaním budú častejšie udávať negatívne skúsenosti s uplatnením sa mladých dospelých po ich odchode z detského domova v porovnaní s odbornými zamestnancami s najvyšším ukončeným stredoškolským vzdelaním.

Na túto hypotézu sme odpovedali prostredníctvom výsledkov zobrazených v grafe 7, kde môžeme vidieť, že väčšina respondentov označovala možnosť negatívnej skúsenosti s uplatnením sa mladých dospelých v živote po odchode z detského domova. Túto možnosť označovalo viac respondentov s najvyšším ukončeným vysokoškolským vzdelaním, teda pozitívnejšiu, resp. menej negatívnu skúsenosť majú predovšetkým

respondenti s najvyšším ukončeným stredoškolským vzdelaním. Z toho vyplýva, že hypotéza sa potvrdila.

Z pohľadu štatistického spracovania výsledkov k poslednej prieskumnej otázke sme zistili, že hodnota pravdepodobnosti bola 0,0229, teda bola nižšia ako 5 % hladina významnosti. Z toho vyplýva, že rozdiely v odpovediach respondentov v oboch prieskumných vzorkách boli štatisticky významné.

Tabuľka 5 Štatistické overenie hypotézy 4

Chi - kvadrát	stupeň voľnosti	pravdepodobnosť
0,98862	2	0,0229

Môžeme zhrnúť, že prieskumom sme zistili, že pozitívnejší postoj k príprave mladých dospelých na odchod z detského domova majú odborní zamestnanci detských domovov s najvyšším ukončeným stredoškolským vzdelaním, hoci v oboch prieskumných skupinách sme mohli pozorovať negatívne názory na efektivitu prípravy a tiež na samotnú pripravenosť mladých dospelých na odchod z detského domova, ako aj skúsenosti s úspešnosťou uplatnenia mladých dospelých po ich odchode. Je zrejmé, že príprava mladých dospelých v detskom domove nie je dostačujúca, nie je efektívna a mladí dospelí nie sú pripravení na odchod, preto sa často ocitajú na okraji spoločnosti. Štatistická významnosť výsledkov sa nám potvrdila v troch hypotézach zo štyroch.

5.4 Odporúčania pre prax

Na základe výsledkov prieskumu by sme radi navrhli niekoľko zmien a odporúčaní pre prax, ktoré by mohli priniesť zlepšenie v danej oblasti.

Odporúčame, aby bola lepšie realizovaná a organizovaná príprava mladých dospelých na ich odchod z detského domova, a to tak, že táto príprava by bola realizovaná dlhšie, teda by začala skôr a mladí dospelí by mali väčšiu zodpovednosť za starostlivosť o seba, svojich spolubývajúcich a za chod domácnosti. V praxi by to znamenalo, že mladí dospelí by sa museli postarať o viac vecí v domácnosti, teda by sa viac zapájali do prípravy jedla pre všetky deti, chodili by samostatne na nákupy, boli by občas požiadaní o vybavenie niektorých menej náročných záležitostí na úradoch, aby sa postupne dostali do toho, ako je potrebné fungovať v reálnom živote. Samozrejme spočiatku by tieto aktivity

boli realizované pod dohľadom vychovávateľa, avšak postupne by zodpovednosť preberal samotný mladý dospelý.

Odporúčame, aby sa mladí dospelí, ktorí budú opúšťať detský domov, zúčastňovali čo najviac komunikácie vychovávateľov, či iných zamestnancov na úradoch, v bankách alebo kdekoľvek v spoločnosti, aby sa o týchto veciach učili praktickým odpozeraním a nie iba učením a teoretickým vysvetľovaním. Získanie praktických zručností mládeže by malo byť realizované tak, ako v bežnej rodine, kde taktiež dieťa nie je cielene poučované o tom, ako vybaviť niektoré záležitosti v banke, na úrade, či ako vypísať nejakú žiadosť. Dieťa v bežnej rodine získava tieto zručnosti tak, že ich odpozoruje od rodiča a následne toto správanie napodobňuje aj v praxi. Pre mladých dospelých z detských domovov je potrebné, aby sa tieto veci naučili čo najpraktickejším spôsobom.

Odporúčame, aby vychovávatelia a ostatný personál v detskom domove podporoval rozvoj samostatnosti všetkých detí bez ohľadu na vek, teda aby boli deti a mladí dospelí vedení k tomu, že na všetko sa môžu kedykoľvek, kdekoľvek a kohokoľvek spýtať. Je dôležité, aby získali sebavedomie na pohyb v spoločnosti, aby neskôr, keď sa osamostatnia, neboli zmätení a dokázali sa ihneď alebo čo najskôr do spoločnosti začleniť. Dôležité je vedieť, ako získať potrebné informácie a ako sa podľa nich orientovať. Teda napríklad aj učenie o tom, ako vyplniť žiadosť, by malo byť realizované tak, že jej vyplnenie bude mladý dospelý realizovať intuitívne a až v prípade, kedy sa nebude vedieť pohnúť ďalej, môže zasiahnuť vychovávateľ, ktorý mu po skončení tejto úlohy vysvetlí kde spravil chybu a ako by ju mohol napraviť. Dôležité je deti poučať tiež o tom, aké následky a dôsledky môže mať nesprávne vyplnenie určitých dokumentov, či omeškanie s platbou a pod.

Odporúčame, aby príprava na odchod z detského domova bola čo najdlhšia a nezačínala sa iba v určitom veku. Dôležité je k jednotlivých deťom a mladým dospelým pristupovať individuálne, preto by sa príprava realizovala vtedy, kedy to daný jednotlivец potrebuje. To znamená, že nie je určená jednotná hranica veku, kedy sa začína s prípravou na odchod z detského domova, ale táto príprava by mala prebiehať prakticky celý život detí a mládeže.

Navrhujeme, aby boli vytvorené podmienky pre mladých dospelých, ktorí odchádzajú z detského. To znamená, že odporúčame zriadiť dočasné možnosti bývania, pomoc pri nachádzaní si zamestnania a pomoc pri hľadaní bývania. Mladí dospelí by po odchode z detského domova mali mať možnosť ubytovať sa na určitý čas, kde by sa mohli

adaptovať a pripraviť sa na hľadanie vlastného bývania. Toto ubytovanie by bolo poskytované za poplatok, aby boli mladí dospelí motivovaní pracovať a získavať si tak nové prostriedky na život. V bežnej rodine dieťa zotrúva až kým nemá možnosť presťahovať sa do iného bytu. V detskom domove táto možnosť nie je, preto je dôležité aby dieťa malo určitú oporu.

Odporúčame, aby mladý dospelý mohol zostať v detskom domove dlhšie ako iba do prípravy na povolanie. Vekové ohraničenie odchodu je veľmi drastické a pre mnohých mladých dospelých prakticky likvidačné. Podľa nášho názoru by postačovalo, aby mladý dospelý v detskom domove zotrval na čas, kým si nenájde ubytovanie a prácu. Po nájdení bývania by mladý dospelý mohol z detského domova odísť prakticky kedykoľvek.

Na záver odporúčame, aby v tejto oblasti bolo realizovaných viac výskumov a prieskumov, aby bolo zisťované a overované to, akým spôsobom prebieha príprava mladých dospelých na odchod z detského domova, či je efektívna, či má nejaké nedostatky a ako tieto nedostatky odstrániť, a pod. Dôležitý je tiež pohľad a názor samotných mladých dospelých, ktorí tiež vedú zhodnotiť, či je ich vlastná príprava na dospelosť postačujúca, alebo je potrebné ju vylepšiť. Vďaka väčšiemu množstvu výskumov je možné lepšie zistiť hodnotnejšie informácie priamo z praxe, ktoré sú pre rozvoj tejto oblasti najdôležitejšie.

ZÁVER

Stanovené ciele v teoretickej časti sa nám podarilo naplniť. Cieľom diplomovej práce bolo charakterizovať prípravu na odchod mladých dospelých z detského domova v teoretickej rovine a následne prakticky overiť názory odborných zamestnancov detských domovov na prípravu mladých dospelých na ich odchod. Práca je rozdelená na dve hlavné časti, teoretickú a empirickú, ktoré sa následne delia na kapitoly a podkapitoly. V teoretickej časti práce sme sa zamerali na definovanie kľúčových pojmov práce a následne sme definovali špecifiká života detí v detskom domov. Detailnejšie sme sa zamerali na cieľové skupiny detí a mládeže v detskom domove, definovali sme program pomoci, opatery výchovy, vzdelávania a činnosti vychovávateľov a popísali sme najčastejšie problémy výchovy detí a mládeže v detskom domove. V závere teoretickej časti práce sme sa zamerali taktiež na prípravu mládeže na odchod z detského domova a samostatný život, definovali sme sociálno – výchovnú prácu s mladými dospelými odchádzajúcimi z detského domova, popísali sme tiež úlohu vychovávateľa v detskom domove pri odchode mladých dospelých a život a možnosti mladých dospelých po odchode z detského domova.

V empirickej časti sme spracovali prieskum, ktorý sme realizovali dotazníkovou metódou. Cieľom prieskumu bolo zistiť a porovnať názor odborných zamestnancov detského domova na pripravenosť mladých dospelých na odchod z detského domova, aktivity a prípravu zameranú na odchod mladých dospelých z detského domova a vplyv biologickej rodiny na pripravenosť mladých dospelých na odchod z detského domova z hľadiska vzdelania zamestnancov. Z hlavného cieľa sme vymedzili štyri čiastkové ciele, ku ktorým sme formulovali hypotézy. Overenie hypotéz sme zabezpečili z výsledkov prieskumu, ktorý sme vyhodnotili metódou komparácie, analýzy a štatistickou metódou Pearsonovho Chi – kvadrát testu dobrej zhody.

Prieskumné hypotézy sme formulovali celkovo štyri a chceli sme nimi zistiť rozdiely v názoroch zamestnancov detských domovov na pripravenosť mladých dospelých na odchod z detského domova, na konkrétnu prípravu mladých dospelých na odchod z detského domova, taktiež na vplyv biologickej rodiny na lepšiu prípravu mladých dospelých na odchod z detského domova a porovnávali sme taktiež skúsenosti zamestnancov s úspešnosťou uplatnenia sa mladých dospelých po odchode z detského

domova. Všetky tieto aspekty sme porovnávali podľa najvyššieho dosiahnutého vzdelania respondentov, teda zamestnancov detského domova. **Z výsledkov nám vyplynulo**, že podľa väčšiny respondentov mladí dospelí nie sú pripravení na odchod z detského domova, avšak menej negatívny postoj mali respondenti s ukončeným stredoškolským vzdelaním. Konkrétnu prípravu mladých dospelých na odchod z detského domova vnímala väčšina ako efektívnu, avšak pozitívnejší postoj mali respondenti s najvyšším ukončeným vysokoškolským vzdelaním. V prípade vplyvu biologickej rodiny na lepšiu pripravenosť mladých dospelých na odchod z detského domova vyjadrovali pozitívnejší postoj predovšetkým respondenti s najvyšším ukončeným stredoškolským vzdelaním. Skúsenosť s uplatnením sa mladých dospelých po odchode z detského domova sa väčšina respondentov vyjadrila negatívne, čo znamená, že vstup do života po odchode z detského domova nie je pozitívny, avšak respondenti s ukončeným stredoškolským vzdelaním majú menej negatívnych skúseností ako respondenti s ukončeným vysokoškolským vzdelaním. Z toho vyplýva, že viac pozitívnych postojov a skúseností majú odborní zamestnanci s ukončeným stredoškolským vzdelaním, avšak respondenti sa zhodli bez ohľadu na ukončené vzdelanie, že príprava mladých dospelých na odchod z detského domova nie je dostatočná a pre mladých dospelých sa odchod z detského domova často končí vylúčením zo spoločnosti. Štatistické spracovanie výsledkov nám ukázalo, že výsledky boli štatisticky významné v troch prípadoch zo štyroch, štatistická významnosť nebola preukázaná iba v prípade prvej prieskumnej otázky, ktorá sa týka práve pripravenosti mladých dospelých na odchod z detského domova.

Z výsledkov nám teda vyplynulo, že je nevyhnutné, aby sa príprava mladých dospelých na odchod z detského domova zefektívnila a aby bola zameraná viac individuálne a viac podporovala mladých dospelých.

Môžeme zhodnotiť, že stanovené ciele diplomovej práce, ako aj ciele prieskumu sa nám podarilo naplniť. V práci sme vymedzili prípravu na odchod mladých dospelých z detského domova v teoretickej rovine a prakticky sme získané vedomosti overili pomocou prieskumu. Zistili sme, že príprava mladých dospelých na odchod z detského domova nie je dostatočná, ani efektívna, preto je nutné ju zlepšiť.

Práca je svojim obsahom vhodná pre študentov, ktorí sa chcú touto problematikou zaoberať a venovať sa jej, ale tiež pre študentov alebo odborníkov, ktorým môže práca poslúžiť ako predloha pre prieskumy alebo výskumy. Z empirickej časti práce je možné

získať množstvo cenných informácií z praxe, ktoré sú hodnotnejšie a cennejšie práve preto, že vychádzajú z praxe a nie z teoretických domnienok.

ZOZNAM POUŽITEJ LITERATURY

BAKOŠOVÁ, Z. (EDIT) 2013. *Terminologický výkladový slovník zo sociálnej pedagogiky*. Trnava: Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave, 2013. 512 s. ISBN 978-80-8105-514-0

BECHYŇOVÁ, V. – KONVIČKOVÁ, V. 2008. *Sanace rodiny*. Praha: Portál, 2008. 152 s. ISBN 978-80-7367-392-5

BELKOVÁ, V. - HUDECOVÁ, A. 2008. *Náhradná rodinná starostlivosť. Problémy a perspektívy*. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela, 2008. 182 s. ISBN 978-80-80883-615-3

BEŇADIKOVÁ, Ľ. 2007. *Využitie individuálnej psychológie v práci psychológa v detskom domove*. In: *Psychológia a patopsychológia dieťaťa*, roč. 42, 2007, č. 1-2, s. 111. ISSN: 055-5574

BERTO VÁ, S. a kol. 2011. *Program prípravy na profesionálne vykonávanie náhradnej starostlivosti. 1. vyd.* Bratislava: Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny, 2011. 150 s. ISBN 978-80-969002-5-1.

BRÁNIKOVÁ, K. 2002. *O transformácií detských domovov – časť druhá*. [online]. 2002 [citované dňa 20.1.2015] Dostupné na internete: < <http://nno.ecn.cz/index.stm?x=87089>>

BRHELOVÁ, V. 2010. Profesionálne kompetencie vychovávateľa súvisiace s realizáciou výchovného programu. In: *Vychovávateľ*, 5/2010, ROČNÍK LVIII, Č. 9, s. 2. ISSN 0139-6919

BRISCH, K. H. 2012. *Bezpečná výchova. 1. vyd.* Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0063-5.

BŮŽEK, A. - MICHALÍK, J. 2000. *Informatorium (nejen) o právech dítěte se zřetelem k otázkám výchovy a vzdělávání*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2000. 170 s. ISBN 80-244-0054-5.

CIRÁK, J. A KOL. 2008. *Rodinné právo. 2. vydanie.* Šamorín: Heuréka, 2008. 216 s. ISBN 978-80-89122-47-9

CROUSE, J. S. 2011. *Children at Risk: The Precarious State of Children's Well-Being in America.* New Jersey: Transaction Publishers, 2011, 224 s. ISBN 978-141-2815-19-2

ĎURDIAK, Ľ. - GATIAL, V. 2006. *Psychologické aspekty výchovného a kariérneho poradenstva. 1.vyd.* Nitra: Pedagogická fakulta UKF, 2006. 208 s. ISBN 80-8094-060-6.

FEDOROVÁ, M. 2006. Osobnosť vychovávateľa v detskom domove. In: *Vychovávateľ, 6/2006, č. 10, s. 35.* ISSN 0139-6919.

FISCHER, S. – ŠKODA, J. 2009. *Sociální patologie.* Praha: Grada Publishing, 2009. 224 s. ISBN 978-80-247-2781-3

FOLDA, J. 2009. *Systém náhradní péče o děti a mladistvé a následné péče o mladé lidi odcházející z náhradní péče v České republice: situační analýza.* Praha: Sdružení SOS dětských vesniček, 2009. 60 s. ISBN 978-80-254-4799-4.

GABURA, J. 2006. *Sociálna práca s rodinou.* OZ Sociálna práca: Bratislava, 2006. 60 s.

GOTTWALDOVÁ, M. a kol. 2006. *Dlouhodobá příprava dětí s nařízenou ústavní výchovou na vstup do samostatného života: metodická příručka Poradenského centra pro děti a mládež s nařízenou ústavní výchovou.* [online]. [citované dňa 10.3.2015]. Dostupné z: <http://www.otevridvere.cz/download/metodicka_prirucka.pdf>.

GOUGH, D. 2001. Social Learning and Behavioural Approaches to Work with Children and Families. In: *Effective Ways of Working with Children and their Families.* London: Robert Gordon University, 2001. ISBN 1-85302-619-0

HARANT, M. – HOLOMEK, J. 2002. Samostatné bydlenie pro mladistvé jako příprava na samostatný život. In: *Speciální pedagogika 2;2, s. 138 – 141.* ISSN 1211-2720

HAVRDOVÁ, E. a kol. 2014. *Jak překonat problém nezaměstnanosti mládeže: dobrá praxe z ČR a Velké Británie*. Praha: Schola Empirica, 2014. 186 s. ISBN 978-80-905748-0-9

HOFBAUER, B. 2004. *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004, 176 s. ISBN 80-7178-927-5

HUDECOVÁ, A. – BELKOVÁ, V. 2008. *Náhradná rodinná starostlivosť. Problémy a perspektívy*. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela, 2008. 182 s. ISBN 978-80-80883-615-3

KASANOVÁ, A. 2008. *Sprievodca sociálneho pracovníka I. Rodina a deti*. Nitra: UKF, 2008. s. 449. ISBN 978-80-8094-277-9

KOSTANJEVCOVÁ, J. 2007. *Vykonávanie opatrení sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately v zariadeniach*. In: *Sociálna práca v detských domovoch, Teoretické východiská a praktické skúsenosti*. Bratislava: Slovenské národné stredisko pre ľudské práva, 2007, s. 39-46. ISBN 978-80-89016-24-2.

KOVAŘÍK, J. a kol. 2004. *Náhradní rodinná péče v praxi*. Praha: Portál, 2004. 167 s. ISBN 978-80-7178-657-4

KULHAVÁ, L. a kol. 2010. *Nedostatečná připravenost mladých lidí odcházejících z dětských domovů pro život ve společnosti*. [online]. [citované 12.3.2015]. Dostupné z: <http://www.verejna-politika.cz/index.php?option=com_rubberdoc&view=doc&id=7&format=raw>

LANGER, S. 2008. *Mládež problémová, její typy a možnosti uplatnění*. 2.vyd. Hradec Králové: Kotva, 2008. ISBN 978-80-902210-0-0

LERCH, V. 2009. *Na mě záleží: mezinárodní kampaň SOS dětských vesniček zaměřená na odchod z náhradní péče*. [online]. [citované dňa: 10.3.2015]. Dostupné na internete: <<http://www.sosvesnicky.cz/res/data/004/000720.pdf>>

MATĚJČEK, Z. a kol. 1999. *Náhradní rodinná péče: průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny*. Praha: Portál, 1999. 183 s. ISBN 978-80-7178-304-6

MATĚJČEK, Z., 2005. *Výbor z díla*. Praha: Karolinum 2005. 445 s. ISBN 80-246-1056-6

MATOUŠEK, O. a kol. 2005. *Sociální práce v praxi*. Praha: Portál, 2005. 352 s. ISBN 80-7367-002-X

MIKLOŠKO, J. - ŽARNAY, Š. 2008. *Ohrozená rodina na Slovensku v kontexte príčin vyňatia detí z biologických rodín*. Bratislava: Spoločnosť priateľov detí z detských domovov Úsmev ako dar v spolupráci s Ústredím práce, sociálnych vecí a rodiny, Inštitútom ochrany práv dieťaťa a rodiny a Fakultou zdravotníctva a sociálnej práce Trnavskej univerzity v Trnave, 2008. 96 s. ISBN 978-80-969616-2-7.

MIKLOŠKO, J. 2009. *Náhradná starostlivosť*. Bratislava: Vysoká škola zdravotníctva sociálnej práce sv. Alžbety, n. o., Slovak Academic Press, 2008. 94 s. ISBN 978-80-89271-36-8

MIKLOŠKO, J. 2011. *Náhradná starostlivosť*. 2. vyd. Bratislava: Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety, 2011. 94 s. ISBN 978-80-89271-36-8

Mladí dospělí po ukončení ústavnej starostlivosti. [online]. [citované dňa: 17.3.2015]. Dostupné na internete: <<http://www.sosvesnicky.cz/res/data/004/000720.pdf>>

OLÁH, M. - ROHÁČ, J. 2008. *Sociálno právna ochrana detí a sociálna kuratela*. Bratislava : VŠZ a SP sv. Alžbety. 2008. 256 s. ISBN 978-80-89271-35-1.

PÁVKOVÁ, J. 2001. *Pedagogika voľného času: teórie, praxe a perspektivy mimoškolskej výchovy a zariadení voľného času*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2001. 229 s. ISBN 80-7178-569-5

PÁVKOVÁ, J. a kol. 2002. *Pedagogika voľného času*. Praha: Portál, 2002, 232 s. ISBN 80-7178-711-6.

PÁVKOVÁ, J. 2008. *Pedagogika volného času. Čtvrté vydání*. Praha: Portál, 2008. 224 s. ISBN 978-80-7367-423-6.

PELIKÁN, J. 1995. *Výchova jako teoretický problém*. Ostrava: Amosium servis, 1995. 234 s. ISBN 80-85498-27-8

PRŮCHA, J. a kol. 2009. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2009. 400 s. ISBN 978-80-7367-647-6

RIEGER, Z. 2009. *Návrat k rodině domů. Příprava klientů institucionálních služeb na návrat z odloučení*. Praha: Portál, 2009. 108 s. ISBN 978-80-7367-544-8

RIMARČÍK, M. 2011. *Chi-kvadrát test dobré zhody*. [online]. [citované dňa 15.03. 2015]. Dostupné na internete: <<http://rimarcik.com/navigator/chi.html>>

SEDLÁŘOVÁ, P. A KOL. 2008. *Základní ošetrovatelská péče v pediatrii*. Praha: Grada Publishing, 2008. 248 s. ISBN 80-247-1613-5

ŠKOVIERA, A. 2007. *Trendy náhradnej výchovy*. Bratislava: Petrus, 2007. 172 s. ISBN 978-80-89233-32-8

VADKERTIOVÁ, S. 2011. *Delikvencia a kriminalita v detských domovoch*. In *Sociálna patológia a intervencia sociálnej práce. Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie*. Bratislava: VSZaSP sv. Alžbety Bratislava, 2011. 464 s. ISBN 978-80-8132-018-7

VÁGNEROVÁ, M. 2000. *Vývojová psychologie*. Praha: Portál, 2000. 522 s. ISBN 80-7178-308-0

VÁGNEROVÁ, M. 2008. *Vývojová psychologie I. Dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2008. ISBN 80-2460-95-68

VLČKOVÁ, M. 2001. *Týrané dieťa*. Bratislava: UK, 2001. 172 s. ISBN 80-223-1574-5

VOCILKA, M. 2000. Příčiny umístění dětí do dětských domovů. In: *Vychovávateľ*, roč. 44, 2000, č. 5-6, s. 16-18.

VOJTOVÁ, Z. 2012. *Poradenské zručnosti pre prácu s adolescentmi*. Bratislava: Metodicko-pedagogické centrum, 2012. 76 s. ISBN 978-80-8052-406-7

Zákon č. 36/2005 Z. z. o rodine

Zákon č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a sociálnej kuratele

ZOZNAM GRAFOV

Graf 1 Rozdelenie prieskumnej vzorky z hľadiska vzdelania	44
Graf 2 Rozdelenie prieskumnej vzorky z hľadiska pohlavia.....	45
Graf 3 Rozdelenie prieskumnej vzorky z hľadiska veku.....	45
Graf 4 Rozdelenie prieskumnej vzorky z hľadiska dĺžky praxe v detskom domove.....	47
Graf 5 Odpovede respondentov o pripravenosti mládeže na odchod z detského domova	48
Graf 6 Odpovede respondentov o tom, či je možné pripraviť mladých dospelých na odchod z detského domova.....	49
Graf 7 Odpovede respondentov o tom, ktorý z nasledujúcich prípadov je častejší v praxi.....	50
Graf 8 Odpovede respondentov o spôsobe prípravy mladých dospelých na odchod z detského domova.....	51
Graf 9 Odpovede respondentov o tom, ktorú aktivitu potrebujú mladí dospelí na prípravu na odchod najviac.....	52
Graf 10 Odpovede respondentov o ochote mladých dospelých pripravovať sa na svoj odchod	52
Graf 11 Odpovede respondentov o nedostatkoch prípravy mladých dospelých na odchod	53
Graf 12 Odpovede respondentov o efektivite prípravy mladých dospelých na odchod z detského domova.....	54
Graf 13 Odpovede respondentov o snahe o kontakt mladého dospelého s rodinou častejšie pred jeho odchodom.....	55
Graf 14 Lepšia pripravenosť na odchod mladých dospelých, ktorí sú v kontakte biologickou rodinou	56
Graf 15 Odpovede respondentov o nápomocnosti biologických rodín pri príprave mladých dospelých na odchod.....	57
Graf 16 Odpovede respondentov o tom, či sa vedia mladí dospelí zaradiť do života ihneď po odchode z detského domova	58
Graf 17 Odpovede respondentov o udržaní kontaktu s mladými dospelými, ktorí odišli z detského domova	59

Graf 18 Odpovede respondentov o pomoci detského domova mladým dospelým po odchode.....	59
Graf 19 Odpovede respondentov o pomoci respondentov mladým dospelým po odchode.....	60
Graf 20 Odpovede respondentov o častejšej situácii v praxi.....	61
Graf 21 Odpovede respondentov o tom, či by sa dokázali zaradiť do života aj bez prípravy.....	61

ZOZNAM TABULIEK

Tabuľka 1 Odpovede respondentov o odbore, ktorý vyštudovali.....	46
Tabuľka 2 Štatistické overenie hypotézy 1.....	74
Tabuľka 3 Štatistické overenie hypotézy 2.....	74
Tabuľka 4 Štatistické overenie hypotézy 3.....	75
Tabuľka 5 Štatistické overenie hypotézy 4.....	76

ZOZNAM PRÍLOH

Príloha P 1 : Dotazník

PRÍLOHA P I: DOTAZNÍK

DOTAZNÍK

Milí respondenti,

som študentkou UTB Zlín a chcem Vás požiadať o pomoc pri výskume do mojej diplomovej práce zameranej na pripravenosť mladých dospelých na ich odchod z detského domova. Prosím označte pri každej otázke jednu z možností odpovedí, ak nie je uvedené inak a nezabudnite odpovedať ani na jednu otázku. Dotazník je anonymný a všetky údaje budú použité výlučne iba na výskumné účely.

Ďakujem za Vašu pomoc a Váš čas

1. Pohlavie
 - a. Žena
 - b. Muž
2. Vek:
 - a. Menej ako 40 rokov
 - b. 40 rokov a viac
3. Vaše najvyššie dosiahnuté vzdelanie:
 - a. Stredoškolské s maturitou
 - b. Vysokoškolské I. stupňa
 - c. Vysokoškolské II. stupňa
 - d. Vyššie ako vysokoškolské II. Stupňa
4. Aký odbor ste vyštudovali?
.....
5. Aká je dĺžka Vašej praxe v detskom domove?
 - a. Menej ako 1 rok
 - b. 1 – 4 roky
 - c. 5 – 9 rokov
 - d. 10 – 14 rokov

- e. 15 – 19 rokov
 - f. 20 – 24 rokov
 - g. 25 – 29 rokov
 - h. 30 – 34 rokov
 - i. 35 rokov a viac
6. Sú podľa Vás mladí dospelí odchádzajúci z detského domova pripravení na tento odchod?
- a. Jednoznačne áno
 - b. Skôr áno
 - c. Skôr nie
 - d. Jednoznačne nie
7. Je možné mladých dospelých odchádzajúcich z detského domova pripraviť na samostatný život?
- a. Jednoznačne áno
 - b. Skôr áno
 - c. Skôr nie
 - d. Jednoznačne nie
8. Ktorých prípadov pri odchode mladých dospelých z detského domova je viac?
- a. Úspešných prípadov prípravy na odchod – mladí dospelí sa zaradia do života
 - b. Neúspešných prípadov prípravy na odchod – mladí dospelí sa nedokážu zaradiť do bežného života
 - c. Iná možnosť (konkretizujte)
9. Akým spôsobom pripravujete mladých dospelých na odchod z detského domova?
(Označte prosím všetky potrebné možnosti)
- a. Pomoc pri nákupoch a príprave jedla
 - b. Pomoc pri hospodárení
 - c. Pomoc pri nájdení bývania
 - d. Pomoc pri nájdení zamestnania
 - e. Pomoc pri zakladaní účtu, komunikácii s bankou
 - f. Pomoc pri vyplňaní tlačív, komunikácii s úradmi
 - g. Pomoc pri vypracovaní životopisu
 - h. Iné:.....

10. Ktorú z aktivít potrebujú mladí dospelí pre prípravu na odchod najviac? (Označte prosím iba jednu možnosť)
- a. Pomoc pri nákupoch a príprave jedla
 - b. Pomoc pri hospodárení
 - c. Pomoc pri nájdení bývania
 - d. Pomoc pri nájdení zamestnania
 - e. Pomoc pri zakladaní účtu, komunikácii s bankou
 - f. Pomoc pri vyplňaní tlačív, komunikácii s úradmi
 - g. Pomoc pri spracovaní životopisu
 - h. Iné:.....
11. Sú ochotní mladí dospelí pripravovať sa na svoj odchod?
- a. Áno, vždy
 - b. Áno, ale len niektorí
 - c. Väčšinou nie
 - d. Nie
12. Má príprava mladých dospelých na život mimo detského domova nedostatky?
- a. Jednoznačne áno
 - b. Skôr áno
 - c. Skôr nie
 - d. Jednoznačne nie
13. Sú samotné aktivity pripravujúce mladých dospelých na odchod z detského domova efektívne?
- a. Jednoznačne áno
 - b. Skôr áno
 - c. Skôr nie
 - d. Jednoznačne nie
14. Je snaha z Vašej strany kontaktovať odchádzajúcich mladých dospelých s biologickou rodinou častejšie?
- a. Áno vždy, ak je to možné
 - b. Áno, ale iba ak rodina vie pomôcť
 - c. Áno, ale iba v málo prípadoch
 - d. Nie, nie je na to dôvod

15. Sú mladí dospelí, ktorí sú v kontakte s biologickou rodinou lepšie pripravení na odchod?
- Jednoznačne áno
 - Skôr áno
 - Skôr nie
 - Jednoznačne nie
16. Sú biologické rodiny nápomocné pri príprave mladých dospelých na odchod z detského domova?
- Jednoznačne áno
 - Skôr áno
 - Skôr nie
 - Jednoznačne nie
17. Vedia sa mladí dospelí zaradiť do bežného života okamžite po opustení detského domova?
- Jednoznačne áno
 - Skôr áno
 - Skôr nie
 - Jednoznačne nie
18. Máte kontakt s mladými dospelými aj po ich opustení detského domova?
- Áno, vždy
 - Áno, ale len s niektorými
 - Takmer vôbec s nikým
 - Nie
19. Pomáhate (ako detský domov) mladým dospelým aj po ich odchode z detského domova?
- Áno, veľmi často
 - Áno, ale len vo výnimočných prípadoch
 - Nie
20. Pomáhate Vy, ako osoba, mladým dospelým aj po ich odchode z detského domova?
- Áno, veľmi často
 - Áno, ale len vo výnimočných prípadoch
 - Nie
21. Ktorá situácia nastáva častejšie?

- a. Mladí dospelí sa po odchode zamestnajú, nájdu si bývanie a založia rodinu alebo budujú kariéru
- b. Mladí dospelí končia ako bezdomovci alebo ako sociálne slabé skupiny na hranici chudoby
- c. iné

22. Dokázali by sa mladí dospelí zaradiť do života aj bez prípravy na odchod?

- a. Jednoznačne áno
- b. Skôr áno
- c. Skôr nie
- d. Jednoznačne nie